

NOVÉ HORIZONTY

ČASOPIS PRE TEOLÓGIU, KULTÚRU A SPOLOČNOSŤ

www.novehorizonty.sk

Kto sa stal katolíkom, je navždy katolíkom

Skyčákovský aktivizmus

Ľudské šťastie a Cirkev

Posväcovanie Božieho mena

Financovanie cirkví a náboženských spoločností
v Slovenskej republike

Dedičstvo

1/2010
ročník IV.

Kvalita života nezamestnaných
v kontexte vierovyznania

OBSAH

3	Po štyroch rokoch <i>redakcia</i>	EDITORIÁL
4	Považujme sa za bratov <i>Rozhovor s kardinálom Péтром Erdőm</i>	ROZHOVOR
7	Kto sa stal katolíkom, je navždy katolíkom <i>Ján Duda</i>	ŠTÚDIE
10	Skyčákovský aktivizmus <i>Marek Hrubčo</i>	
15	Ludské šťastie a Cirkev <i>Marián Chovanec</i>	
21	Posväcovanie Božieho mena <i>Anton Tyrol</i>	
24	Financovanie cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike <i>Marcela Dobešová</i>	
29	Dedičstvo <i>Martin Koleják</i>	
36	Kvalita života nezamestnaných v kontexte vierovyznania <i>Mária Komarová</i>	
40	Vatikánsky zápisník <i>Imrich Gazda</i>	UDALOSTI
42	Za Petrom Murdzom <i>František Mikloško</i>	
43	Sexuálne škandály sa netýkajú len Cirkvi <i>Imrich Gazda</i>	
44	„Pluralitný“ systém výchovy a vzdelávania <i>Jana Hurajtová</i>	NÁZORY
44	Prvý odpočet SMERovania <i>Marek Michalčík</i>	
46	Spravodlivosť začína v mysli <i>Alojz Frankovský</i>	
47		RECENZIE

CONTENTS

	After four years <i>editorial office</i>	EDITORIAL	3
	Consider each other as brothers <i>Interview with Péter card. Erdő</i>	INTERVIEW	4
	Who once became a Catholic, shall remain a Catholic for ever <i>Ján Duda</i>	STUDIES	7
	Skyčákian Activism <i>Marek Hrubčo</i>		10
	Human Happiness and the Church <i>Marián Chovanec</i>		15
	Sanctification of the name of God <i>Anton Tyrol</i>		21
	Financing of Churches and Religious Organisations in the Slovak Republic <i>Marcela Dobešová</i>		24
	Inheritance <i>Martin Koleják</i>		29
	Quality of Life of the Unemployed in the Light of Religion <i>Mária Komarová</i>		36
	Vatican's blog <i>Imrich Gazda</i>	AFFAIRS	40
	In memory of Peter Murdza <i>František Mikloško</i>		42
	Sexual scandals encompass not only the Church <i>Imrich Gazda</i>		43
	A „pluralistic“ system of education and learning <i>Jana Hurajtová</i>	OPINIONS	44
	An interim evaluation of „Smer“ <i>Marek Michalčík</i>		44
	Justice begins in the mind <i>Alojz Frankovský</i>		46
		REVIEWS	47

REDAKCIA

PO ŠTYROCH ROKOCH

Cirkev, ktorá žije vo svete a hoci narába s večnosťou, snaží sa vytvoriť podmienky k nerušenému hláseniu evanjelia. Zdá sa, že rozhodujúcim predelom v demokratickej spoločnosti sú parlamentné voľby. Pravidelne sa opakujú a ich výsledky naznačujú trendy, ktoré sa väčšinou v krátkom čase odrazia aj v živote veriacich. Z tohto dôvodu sú júnové parlamentné voľby v Slovenskej republike možnosťou obzrieť sa za uplynutými štyrmi rokmi a to najmä pod zorným uhlom života Katolíckej cirkvi.

Rozhodujúce kritériá pre hodnotenie vychádzajú z najvyššieho cieľa, ktorým je spása duší. Základná otázka znie: V akých podmienkach ohlasovala Cirkev v posledných štyroch rokoch evanjelium? Pribudli nové prekážky alebo sa evanjelizácia stala ľahšou? Na jednej strane sa zdá, že sme nerušene užívali náboženskú slobodu. Ľudia mohli slobodne prichádzať do chrámov a zúčastňovať sa liturgie, deti mohli navštevovať náboženstvo a štát naďalej financoval platy duchovných a ústredia cirkví. Na druhej strane sú však zreteľné trendy, ktoré nepriamo vytlačujú pôsobenie Cirkvi na okraj spoločnosti. Čo sa týka vzťahu vlády ku ochrane života a rodiny, napriek všetkým peripetiám sa nestalo nič dramatické. Zároveň platí, že vláda nespravila žiadne systémové kroky, ktorými by zvrátila nepriaznivé demografické ukazovatele. Pritom je len otázkou času, kedy sa prejavia v ekonomike a sociálnom systéme. S väčšími problémami zápasíme v oblasti školstva, keďže školské zariadenia zriadené Katolíckou cirkvou sú vydané napospas ľubovôli samospráv a vyšších územných celkov. V praxi to znamená, že sa napríklad nenájdu peniaze pre školský klub detí alebo školskú jedáleň, ktoré patria k cirkevnej škole. Pritom je základná škola bez klubu a jedálne odsúdená na zánik. Najväčšie ťažkosti sme zaznamenali v sociálnej oblasti. Nový zákon o sociálnych službách diskriminuje neštátnych, a teda aj cirkevných poskytovateľov sociálnych služieb a obmedzuje právo občana pri výbere zariadenia. Výsledkom je absurdná situácia, keď sa na jednej strane konštatuje akútny nedostatok miest pre umiestňovanie klientov v sociálnych zariadeniach, na strane druhej je neštátnym poskytovateľom fakticky znemožnené, aby týchto klientov prijímali.

Tieto konkrétne veci naznačujú, že štát sa snaží znevýhodniť neštátnych poskytovateľov sociálnych služieb a neštátnych zriaďovateľov škôl a školských zariadení. Pluralita výberu sa stále častejšie len predstiera, čo v konečnom dôsledku môže znamenať zánik sociálnych zariadení, ktoré spravuje katolícka charita a marginalizáciu cirkevného školstva.

V tomto roku si pripomíname desiate výročie podpisu základnej rámcovej zmluvy medzi Svätou Stolicou a Slovenskou republikou. Toto je dôvod na analýzu jej dodržiavania, ako aj dvoch čiastkových zmlúv. Zároveň si dobre všimnime, že ani po desiatich ro-

koch nie sú uzavreté: zmluva o financovaní a zmluva o výhrade svedomia. Udalosti posledných mesiacov a rokov však naznačujú, že len tieto dve zmluvy môžu vnieť do pôsobenia Katolíckej cirkvi na Slovensku väčšiu stabilitu. Zmluvu o výhrade vo svedomí môžeme potrebovať už čoskoro. Politická scéna sa zjavne liberalizuje a znižuje sa počet tých, ktorí odmietajú podporiť zákon o registrovanom resp. životnom partnerstve dvoch osôb rovnakého pohlavia. Slovensko pri tomto trende môže rýchlo nasledovať Veľkú Britániu, kde štát ešte za éry Tonyho Blaira prikázal katolíckym adopčným agentúram dávať deti aj párom rovnakého pohlavia. Cirkev preto radšej tieto agentúry zatvorila. O stupňovaní tlaku svedčí aj ohlásený pochod homosexuálov a lesbičiek Bratislavou tesne pred voľbami, v sobotu 22. mája, ktorý má byť najväčšou akciou podobného typu u nás od novembra 1989.

Rovnako si oprávnene myslíme, že stabilné financovanie škôl a sociálnych zariadení zriadených Katolíckou cirkvou, ktoré by zabezpečilo rovnoprávny prístup pre občanov Slovenskej republiky, môžeme dosiahnuť najmä prostredníctvom medzinárodnej zmluvy. Prípadná diskusia na túto tému však otvára vážnu otázku, či v tejto chvíli disponujeme takými vnútornými zdrojmi alebo prinajmenšom máme pripravené také systémové opatrenia, ktoré by dokázali nahradiť v prípade zmeny finančného modelu výpadok zo štátneho rozpočtu.

Končiacia vládna koalícia nebola otvorene proticirkevná, dokonca usilovala o spoluprácu s cirkvami. Pokúšala sa však spraviť kresťanstvo súčasťou akejsi novej národnej ideológie. Po júnových voľbách pri predpokladanom rozložení síl v parlamente jestvuje veľké riziko, že doterajšie ťažkosti sa len prehĺbia. Cirkev však okrem ľudského vkladu vždy počíta s Božím zásahom. Toto vedomie Božej prítomnosti vlieva nádej a dáva silu vytrvať na ceste pravdy. Prichádzajúce zmeny sú dôvodom na modlitbu, aby Boží ľud múdro vyberal takých zástupcov, ktorí ohlasovanie evanjelia budú svojím pôsobením len uľahčovať.

POVAŽUJME SA ZA BRATOV

ROZHOVOR S KARDINÁLOM PÉTROM ERDŐM

Narodil sa 25. júna 1952 v Budapešti ako prvé zo šiestich detí v rodine intelektuálov. Teológiu študoval v Ostrihome a v roku 1975 prijal kňazskú vysviacku. V roku 1980 získal doktorát z kánonického práva na Institutum Utriusque Iuris na rímskej Lateránskej univerzite. V rokoch 1988 – 2002 vyučoval na Pontificia Universitá Gregoriana v Ríme. Na slávnosť Zjavenia Pána v jubilejnom roku prijal z rúk pápeža Jána Pavla II. biskupskú konsekráciu a stal sa pomocným biskupom v Székesfehérváre. Od roku 2002 je Ostrihomsko – Budapeštianskym arcibiskupom a prímasom Maďarska, v roku 2003 obdržal kardinálsky klobúk. V roku 2005 sa stal predsedom Maďarskej biskupskej konferencie, o rok neskôr prezidentom Rady európskych biskupských konferencií (CCEE). Člen viacerých pápežských dikastérií: Kongregácie pre katolícku výchovu, Kongregácie pre Boží kult a disciplínu sviatosti, Pápežskej rady pre legislatívne texty a Najvyššieho tribunálu Apoštolskej signatúry. Stále najmladší člen kardinálskeho zboru. Péter Erdő.

Eminencia, ste predstaviteľom starobylej diecézy. Aký máte vzťah ku Slovensku?

Povedal by som, že úsilie o dobré spolužitie medzi národmi v rámci diecézy a v rámci Katolíckej cirkvi patrí k našej identite. Toto je súčasťou kultúrnej identity arcidiecézy Ostrihom – Budapešť, ktorú si ako genetickú výbavu všetci naši veriaci nesú so sebou. Jej prví biskupi boli slovanskí mnísi, ktorí úzko spolupracovali so sv. Vojtechom. Bazilika v Ostrihome, naša prvá katedrála bola konsekrovaná v roku 1006 a zasvätená sv. Vojtechovi, ktorý len deväť rokov predtým podstúpil mučenícku smrť. Svätý Štefan sa osobne poznal so sv. Vojtechom, bol mu vďačný a vážil si ho za všetko, čo spravil pre rozvoj kresťanského života. Minulý týždeň bola v budapeštianskej národnej knižnici otvorená výstava, ktorá je venovaná stredovekým manuskriptom v maďarskom jazyku. Mnohé z týchto textov pochádzajú z liturgických kódexov používaných v našej diecéze. Bol to predovšetkým „Rituál“, ktorý v rukách farárov slúžil na vysluhovanie sviatostí a na slávenie pohrebných obradov. Základom bola latinčina, ale nájdeme tam aj texty v ľudovom jazyku. A už v stredoveku boli rituály doplnené o preklady v maďarskom, slovanskom – alebo ak chceme, v slovenskom – a v nemeckom jazyku. V našej diecéze sa teda vždy používali tri jazyky. Spoločné dedičstvo nájdeme aj v oblasti hudby. Ak niekto z mojej diecézy vstúpi do slovenského kostola, mnohé melódie mu budú známe. Nielen kvôli ich popularite, ale aj preto, že napríklad latinský Cantus Catolici, ktorý vznikol v časoch protireformácie, má aj svoju maďarskú a slovenskú verziu. Toto všetko predchádzalo nacionalizmu modernej doby. Naše spoločné dedičstvo nás zaväzuje, aby sme sa považovali za bratov.

Čo si myslíte o situácii Katolíckej cirkvi a kresťanstva v Európe po tom, ako vstúpila do platnosti Lisabonská zmluva?

Európska únia zachovala princíp, že vzťah medzi Cirkvou a štátom zostáva v kompetencii jednotlivých členských štátov. Bolo by protirečením voči základným princípom samotnej Európskej únie, ak by chcel niekto predpísať jednotný model pre všetkých. Je tu príliš veľa rozdielov, ktoré vyplývajú z kultúrneho dedičstva a súčasnej situácie. Jediným múdрым rieše-

ním je rešpektovanie miestnych tradícií vo všetkých krajinách. Pokiaľ ide o kresťanské dedičstvo, sme presvedčení, že kultúrna Európa by bez kresťanstva nikdy neexistovala. Kresťanstvo bolo rozhodujúcim prínosom pre všetky národné kultúry. Kresťanstvo nezničilo kultúrnu rôznorodosť, ale pomohlo jednotlivým národom rozvíjať vlastnú výnimočnosť. Súčasná kultúra európskych národov je úzko napojená na kresťanské dedičstvo. Zostávajú však aktuálne otázky, ku ktorým má kresťanstvo toho veľa povedať. Ide o ľudskú dôstojnosť, ľudskú osobu. Bez konkrétnej predstavy o tom, čo je ľudská osoba, nie je možné rešpektovať jej práva a garantovať spoločné dobro, ak nevieme, čo je to ľudské bytie. Extrémny relativizmus odmieta spoločnú víziu sveta. Považuje ju za výraz subjektivity alebo len za názor. Teda život spoločnosti sa nezakladá na realite, ale na názoroch a túžbach jednotlivcov. Ide o príliš subjektívnu záležitosť, ktorá má dopad na organizáciu života, lebo pravidlá správania musia byť pre všetkých rovnaké, podobne ako pre všetkých platí Lisabonská zmluva. Ak právo nemá iný základ ako „názor, či mienku“ väčšiny, stáva sa extrémne slabým. Ako vravia aj mnohí politici, za chrbtom každého občana nemôže byť policajt. Právo môže fungovať len vtedy, ak mu napomáha moralita spoločnosti. Ak v čo najväčšej miere korešponduje s tým, čo väčšina považuje za dobré. Teda istá vízia sveta, zdieľaná väčšinou ľudí je nevyhnutná aj pre fungovanie štátu a práva.

O akej vízii sveta hovoríme?

Iste jestvujú aj legitímne rozdiely, rešpektujeme náboženskú slobodu, ako učí Druhý vatikánsky koncil vo famóznej deklarácii Dignitatis humanae. Podporujeme náboženskú slobodu nie preto, žeby žiadne náboženstvo neobsahovalo pravdu, ale naopak, pretože veríme v existenciu Boha a v možnosť poznať jeho vôľu. Veríme však, že podľa Božieho plánu toto poznanie a uznanie jeho vôle sa musí uskutočniť ľudským spôsobom, čiže slobodne. Nikto nemôže vnútiť druhému predstavu o svete alebo náboženstvo. To neznamená, že v otázkach týkajúcich sa Boha nie je možné dopátrať sa pravdy. Ak sa vrátim k spoločenskému konsenzu väčšiny Európanov, nie je v súlade so všetkým, čo zahŕňa kresťanská resp. katolícka viera.

Veríme v možnosť takej dohody, ktorá aspoň v minimálnej miere zabezpečí fungovanie spoločnosti, lebo veríme v ľudskú prirodzenosť. Veríme, že človek je schopný uznať najdôležitejšieho pravdy nevyhnutné pre život spoločnosti a v komunite. Myslím si, že môžeme prispieť k rozvoju európskeho dedičstva, hoci o normách života spoločnosti nemajú všetci tú istú predstavu. Vnímame tendenciu redefinovať základné ľudské práva. Táto snaha je veľmi riskantná, pretože ak základné práva nevychádzajú z reality, ale zo sveta túžob a závisia od momentálnej väčšiny, dostávame sa ku právam tretej, štvrtej generácie, ktoré protirečia základným právam prvej generácie nachádzajúcim sa na listine základných práv a slobôd. Základná výzva našich čias je antropologická.

Čo si myslíte, má súčasné dianie v Európskej únii vplyv na zmenu postoja Svätej Stolice k nej? Spýtam sa odvážnejšie. Môže sa Svätá Stolica stať členom Európskej únie?

Predovšetkým treba povedať, že Svätá stolica udržiava s Európskou úniou diplomatické vzťahy, aby zastupovala všetkých katolíkov. Boží ľud žije na celej zemi, nielen v Európe, teda Svätá stolica nereprezentuje len časť Európanov. Príslušnosť k Cirkvi je iného druhu ako príslušnosť ku štátu. Každý môže byť občanom štátu a súčasne patriť do Cirkvi. Ide teda o osobitný vzťah dialógu zo strany Svätej stolice, ktorá udržiava osobitne diplomatické vzťahy aj s jednotlivými štátmi, sú to dve rozdielne úrovne.

Aká je Vaša predstava o upevnení jednoty kresťanov?

Jednota Cirkvi je jedným z jej základných znakov, ako tom svedčí napríklad sv. Ignác Antiochijský. Už cirkevní otcovia hovorili, že kresťania pochádzajúci zo židovstva a z pohanstva nevytvárajú dve, ale len jedinu a tú istú Cirkev. Tým sa chce povedať, že Cirkev nie je etnickou organizáciou, ale zahŕňa všetkých, čo veria v Krista. Snaha o jednotu dodnes trpí schizmou a rozdelením. Jednota nie je otázkou čísel a štatistiky, ale najmä vecou presvedčenia a viery. Druhý vatikánsky koncil učí vynikajúco o Petrovej charizme ako o známke jednoty, ktorá garantuje autenticitu Tradície. Z druhej strany hovorí o nevyhnutnosti pracovať na viditeľnej jednote všetkých kresťanov. Musíme sa za to modliť, pretože nejde len o ľudskú úlohu, ktorú môžeme dosiahnuť vlastnými silami podľa našich predstáv. Ak raz bude dosiahnutá jednota Cirkvi, bude darom milosti. Avšak Katolícka cirkev ako taká už teraz v určitej forme reprezentuje viditeľnú jednotu prostredníctvom tých, ktorí tvoria toto communio. Naša práca na úrovni univerzálnej Cirkvi sa odohráva na teologickej rovine, ktorú reprezentujú presné výsledky, spoločné dokumenty, napríklad s luteránmi o ospravedlnení z viery alebo z rozličnými starobylými cirkvami Východu. Sú však aj ďalšie iniciatívy, ktoré sa usilujú oživiť záujem o vytvorenie spoločného priestoru pre vydávanie kresťanského svedectva. Napríklad Rada európskych biskupských

konferencií vytvorila so zástupcami protestantských cirkví zmiešanú komisiu. V tomto roku sa napríklad zaoberá úctou voči stvorenstvu, zodpovednosťou za stvorenie. S východnými cirkvami máme vytvorené katolícko – ortodoxné fórum, ktoré sa zaoberá morálnymi a sociálnymi otázkami, lebo sme zistili, že medzi nami jestvuje zhoda v mnohých témach.

Zdá sa, že mnohí anglikáni majú záujem vstúpiť do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou. Mnohí to vítajú, avšak nechýbajú hlasy, že prijatie ženatých anglikánskych kňazov vyvolá určité ťažkosti najmä vo vzťahu ku kňazom latinského rítu.

Uvedomme si, že anglikánski kňazi do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou vstupujú z rôznych dôvodov. Najmä z dôvodu kultúrnych zmien vo vnútri anglikánskej komunity. Tí, ktorí prichádzajú, iste musia študovať, v čom spočíva katolícka viera, aby sa mohli rozhodnúť, či budú akceptovať všetko, čo katolícke dedičstvo zahŕňa. Apoštolská konštitúcia Benedikta XVI. *Anglicanorum coetibus* priznáva rešpekt voči duchovnému, teologickému, disciplinárnemu a kultúrnemu dedičstvu tejto skupiny. Ide o západnú komunitu, ktorej je umožnené uchovať si vlastné tradície v zhode s katolíckou vierou. Kňazská vysviacka nebude uznaná automaticky. Aj predtým sme poznali prípady bývalých anglikánskych kňazov, ktorí boli ženatí a pokračovali v rodinnom živote aj po vstupe do Katolíckej cirkvi. Išlo však o jednotlivcov, ktorí mali dovoľenie samotného pápeža. Teraz sa zdá, že táto možnosť nadobúda jasnejšie a univerzálnejšie pravidlá. Ordinári týchto nových diecéz, ktoré vytvoria bývalí anglikánski kňazi, budú alebo len kňazi alebo, ak žijú v celibáte, príjmu aj biskupskú vysviacku. Analógia s kňazmi východných katolíckych cirkví je zrejmalá. Pokiaľ ide o spolužitie s nimi, nemám žiadnu skúsenosť, lebo v Maďarsku ich takmer niet. Na druhej strane máme konkrétnu skúsenosť s katolíckymi východnými cirkvami. Keď som bol seminaristom v Budapešti, žili sme spolu s gréckokatolíckymi bhoslovcami, ktorí často pochádzali z kňazských rodín a neraz sa pripravovali na manželstvo. Poznávali sme ich spôsob života, ich ťažkosti. Ale rovnako sme poznali aj život latinských kňazov. A môžem povedať, že nikto tomu druhému nezávidel. Myslím, že niektorí na Západe chápu túto otázku príliš romanticky. U nás toto spolužitie nevyvolávalo žiadne konflikty.

Aktivity Svätej stolice smerom ku Číne sú veľmi intenzívne a v posledných rokoch to možno povedať o celom ázijskom kontinente. Pritom Ázia oplýva multireligiozitou, nechýba ani islam, ktorý často vnímame najmä v jeho agresívnej podobe. Ako rozumieť tejto zaujímavej mozaike iniciatív Katolíckej cirkvi smerom k najväčšiemu kontinentu?

V minulom roku prichádzali z Indie mnohé bolestné správy o násilných útokoch proti kresťanom. Keď som počúval indických biskupov, uvedomil som si, že napriek prenasledovaniu sú optimistami, lebo ich veriaci sú silní. Kostoly sú stále plné a vidieť tam

istý misionársky dynamizmus. A navyše aj zo strany spoločnosti jestvuje záujem o kresťanskú vieru. Pokiaľ ide o Čínu, verejnosť pravdepodobne nevie, že počet kresťanov a katolíkov veľmi stúpol. Vôbec nejde o marginálnu záležitosť. Spomeňme si na list Svätého Otca, v ktorom hovoril o potrebe zjednotiť rôzne katolícke skupiny v Číne, keďže dobre vieme, že časť katolíkov patrila do tzv. vlasteneckej cirkvi, ďalšia do tzv. „tajnej“ cirkvi a potom sú tam oblasti, ktoré sú spravované so špeciálnou jurisdikciou, napríklad Hongkong. Ak by všetci títo katolíci vytvorili jedno spoločenstvo, šlo by o veľkú vec. Musíme sa modliť za Cirkev v Číne. Myslím si, že starobylá čínska kultúra predstavuje veľkú výzvu pre našu vieru. Už v období baroka, keď katolícki misionári mali rozdielne pohľady na inkulturáciu, mnohé tradičné kresťanské pojmy nebolo ľahké „preložiť“ do miestneho prostredia. Napríklad viera v osobného Boha alebo ľudská prirodzenosť. Ide o termíny, ktoré sú ovocím teologickej diskusie o Najsvätejšej Trojici. Čínska kultúra je teda aj intelektuálnou výzvou. Cirkev si uvedomuje vážnosť tejto výzvy. Sme zaviazaní prinášať dobrú zvesť všetkým ľuďom, teda musíme hľadať spôsob, aby sme dokázali vyjadriť našu vieru tak, aby to bolo zrozumiteľné pre všetkých.

Latinská Amerika zaznamenala v posledných rokoch veľký úbytok kňazských povolání.

V tejto časti sveta sú veľkým problémom sekty. Ako povedal Benedikt XVI., aj katolíci stoja pred veľkými úlohami. Predovšetkým katolíci musia poznať Bibliu a vlastnú vieru, potrebujú katechizáciu. Nestačí symbolická príslušnosť. Farnosť musí byť živou komunitou, kde možno cítiť príslušnosť k tomuto spoločenstvu, ktorá je pre človeka veľmi dôležitá. Bolo by skutočne veľmi smutné, ak by katolíci nachádzali osobné spoločenstvo s Bohom mimo Katolíckej cirkvi.

Ste biskupom, kardinálom, slúžite Katolíckej cirkvi doma, v Európe i na rôznych úrovniach Svätej stolice. Aké sú vaše pastierske túžby?

Poznám jedno tradičné vyjadrenie, ktoré teraz poznám s presvedčením: spása duší. Každý z nás, kňazov, môže vykonať iba kúsok práce. Musím mať hlad a smäd po dušiach, lebo Kristus hľadá duše všetkých. Musíme žiť ako tí, ktorí biblicky povedané, zostávajú na stráží a očakávajú Pána, ktorý sa vráti. Ak takto žijeme, vieme, čo máme robiť pre spásu duší. Tento spôsob života je dôležitý pre kresťanov, ale v tomto Roku kňazov osobitne aj pre nás.

Ďakujeme za rozhovor.

*Rozhovor sa uskutočnil 11. novembra 2009
na Spišskej Kapitule.*

*Pripravili:
Ján Duda a Anton Ziolkovský*

Spájajú nás viac ako tisícročné spoločné dejiny. Naplnené boli cenným plodom ohlasovania kresťanskej viery, jej prežívania a ňou formovanej kultúry. Rovnako boli naplnené úspechmi na poli vedy, umenia a celej kresťanskej kultúry. Tie isté dejiny však boli často aj dejinami spoločných utrpení a spoločných námah. Na stránkach týchto dejín nechýbajú ani protirečenia a krivdy, ktoré zanechali v dušiach jazvy. Teraz, keď pred Kristovou tvárou pozeráme do svojho vnútra, modliac sa za naše duchovné obnovenie, prosíme o Božie milosrdenstvo a o odpustenie za skutky, ktoré boli v tomto regióne v priebehu dejín spáchané voči ľuďom pre ich príslušnosť k národu, jazyku alebo ku kultúre. So zvláštnou bolesťou spomíname na tie prípady, keď Maďari ublížili Slovákom alebo slovenským komunitám. Súbežne s tým pred Božou tvárou obnovujeme city úcty a zmierenia, city odpúšťajúcej lásky, ktoré na pozadí osobných alebo spoločenských zranení z niektorých období minulosti prežíva aj náš národ. Odpúšťame a prosíme o odpustenie.

*Z listu Maďarskej biskupskej konferencie
Konferencii biskupov Slovenska
29. júna 2006*

JÁN DUDA

KTO SA STAL KATOLÍKOM, JE NAVŽDY KATOLÍKOM

KOMENTÁR K MOTU PROPRIO *OMNIUM AD MENTEM* BENEDIKTA XVI.
(26. 10. 2009)

J. Duda: *Who once became a Catholic, shall remain a Catholic for ever*

This article discusses the latest amendments to the canon laws of the Holy Catholic Church of 1983 made by the pope Benedict XVI. through his Motu proprio Omnium in mentem dated 26. 10. 2009, which also affects the formulations of can. 1117, can. 1086 and can. 1124. All three canons were amended in the same way: the Pope has removed the legal act of 'defection from the Catholic Church by formal act' from the canon laws as laid down by John Paul II. of 1983. In practice, this means that a new legal situation has been established in the Holy Roman Church, which represents, in fact, a return to the legislation valid prior to 27. 11. 1983, when the new canon laws of the Holy Roman Church came into force.

Status quaestionis

V poslednom minuloročnom čísle časopisu *Nové Horizonty* (roč. III., č. 4, s. 188-192) som publikoval štúdiu „Odpadnutie od Cirkvi formálnym úkonom“. Štúdia sa rodila postupne a dlhodobo, nakoľko šlo o dosť kontroverzný právny inštitút a bolo o ňom známe, že spôsobuje v pastoračnej praxi nemalé problémy týkajúce sa jeho výkladu. Právny inštitút „Odpadnutia od Cirkvi formálnym úkonom“ bol zavedený do legislatívy Latinskej katolíckej cirkvi Kódexom Jána Pavla II. v roku 1983 a nachádzal sa v kán. 1117, kán. 1124 a kán. 1086. Obsah tejto legislatívy možno zhrnúť do jednoduchej zásady: ak latinský katolík odpadol od Cirkvi formálnym úkonom, nebol viac viazaný uzavrieť svoje manželstvo katolíckou kánonickou formou.¹ Jednalo sa o prípady, ak takýto odpadnutý katolík uzavieral manželstvo s nepokrstenou stránkou (tzv. manželstvo zakázané manželskou prekážkou „disparitas cultus“ – porov. kán. 1086 CIC) alebo s nekatolíckou pokrstenou stránkou (miešané manželstvo – porov. kán. 1124 CIC). Problémom však bol obsah tohto právneho inštitútu: aké podmienky sa musia naplniť, aby sa s istotou mohlo povedať, že skutočne šlo o „odpadnutie od Cirkvi formálnym úkonom“? Polemika ohľadom interpretácie sa viedla dosť dlho a trvala približne 23 rokov. Ukončil ju až autentický výklad Pápežskej rady legislatívnych textov Výnosom z 13.2.2006, prot. č. 10279/2006, ktorý bol adresovaný predsedom Konferencii biskupov. Výnos bol schválený „in forma comune“ súčasným pápežom Benediktom XVI. a ten istý pápež ho nariadil zverejniť. Tento Výnos vniesol do pastoračnej praxe jasnosť a presnosť interpretácie tohto právneho inštitútu a uzavrel polemiku trvajúcu medzi cirkevnými právnikmi pomerne dlhú dobu. Tu naozaj nastal určitý pokoj v zmysle *Roma locuta causa finita* (slov. Rím prehovoril, polemika je skončená). Z tohto

zorného uhla pohľadu sa javí dosť prekvapivo Motu proprio *Omnium ad mentem*² Benedikta XVI. z 26. 10. 2006, ktorým zrušil to, čo len pred tri a pol rokom sám schválil a nariadil zverejniť. Žiada sa však krátko poukázať na širšie súvislosti jeho rozhodnutia. V roku 2006 stál ako predseda Pápežskej rady legislatívnych textov španielsky kardinál Julián Herranz Casado, v roku 2009 už bol vo funkcii predsedu tej istej Pápežskej rady taliansky arcibiskup Francesco Coccopalmerio; alebo kým v roku 2006 bol Benedikt XVI. pápežom ešte len necelý rok, v roku 2009 – ako sa zdá – už sa pevne riadil svoj úrad najvyššieho pastiera Cirkvi.

Nemožno tajiť, že niektorí autori „vítali“ právny inštitút „odpadnutia od Cirkvi formálnym úkonom“ a považovali ho za ústretový, ekumenický. Iní autori ho nepovažovali za vhodný a poukazovali na fakt, že nezodpovedá zásade „semel catholicus semper catholicus“ (kto sa raz stal katolíkom, je navždy katolíkom). Zdá sa, že táto zásada sa začala objavovať najmä po tridentskom koncile v súvislosti so zavedením kánonickej formy uzatvárania manželstva a vychádza z učenia, že Kristova cirkev je iba jedna jediná vedená rímskym veľkňazom, ktorý vlastní skutočnú jurisdikciu nad všetkými pokrstenými, bez ohľadu na to, či patria alebo nepatria do Katolíckej cirkvi. Toto učenie je naozaj učeníom Katolíckej cirkvi a nachádza sa aj v dogmatickej konštitúcii *Lumen gentium* o cirkvi Druhého vatikánskeho koncilu (1962-65). Ak však pápež vo svojej legislatíve obmedzuje len na Katolícku cirkev (porov. kán. 1 CIC a kán. 1 CCEO)

2. Motu proprio je apoštolský list vydaný z vlastnej iniciatívy rímskeho veľkňaza ako najvyššieho pastiera Cirkvi. Latinský názov listu „Omnium ad mentem“ je odvodený od prvých slov uvedených v apoštolskom liste a dali by sa do slovenčiny preložiť „všetkým do pozornosti“ (resp. všetkým sa dáva do pozornosti). Benedikt XVI. spomína, že Ján Pavol II. v promulgačnej bule *Sacrae disciplinae leges*, ktorým promulgoval Kódex kánonického práva roku 1983 „dal všetkým do pozornosti“, že cirkev je zároveň duchovná i viditeľná, hierarchicky usporiadaná, potrebuje právne normy...“

1. Kánonická forma uzavierania manželstva spočíva v tom, že snúbenci si vymenia manželský súhlas pred služobníkom cirkvi majúcim fakultu asistovať pri tomto manželstve a pred dvomi svedkami (porov. kán. 1108 CIC)

je to tak iba preto, že sa tak rozhodol sám. Lebo jeho právne výnosy by boli voči pokrsteným nekatolíkom „de iure“ platné, ale „de facto“ neúčinné z dôvodu, že by ich pokrstení nekatolíci odmietali.

Súčasnú znenie upravených kánonov.

Kán. 1127: „Vyššie stanovenú formu³ treba zachovať, ak aspoň jedna zo stránok uzavierajúcich manželstvo je pokrstená v katolíckej cirkvi, pri zachovaní predpisov kán. 1127, § 2.“

Kán. 1124: „Manželstvo medzi dvoma pokrstenými osobami, z ktorých jedna je pokrstená v Katolíckej cirkvi alebo bola do nej po krste prijatá, druhá však patrí do cirkvi alebo cirkevnej spoločnosti, ktorá nie je v plnom spoločenstve s Katolíckou cirkvou, je bez výslovného dovolenia kompetentnej vrchnosti zakázané.“⁴

Kán. 1086, § 1: „Neplatné je manželstvo uzavreté medzi dvoma osobami, z ktorých jedna je pokrstená v Katolíckej cirkvi alebo bola do nej prijatá, a druhá je nepokrstená.“⁵

Zo všetkých troch kánonov vypadol právny inštitút „odpadnutia od cirkvi formálnym úkonom“. Porov. znenie kánonov v Kódexe kánonického práva, latinsko-slovenské vydanie, Bratislava 1996, s. 407, 415, 417.

Dôvody zrušenia „odpanutia od cirkvi formálnym úkonom“

Benedikt XVI. v Motu proprio *Omnium ad mentem* z 26.10.2009 uvádza aj niektoré dôvody, ktoré ho viedli k úprave tu spomínaných kánonov a k zrušeniu právneho inštitútu „odpanutia od cirkvi formálnym úkonom“ v súvislosti s kánonickou formou uzatvárania manželstva. Napísal, že tento právny inštitút bol výnimkou z predpisu kánona 11 CIC⁶ a bol zavedený Jánom Pavlom II. v roku 1983 do kódexu Latinskej cirkvi preto, aby sa predišlo neplatným manželstvám uzavretým medzi pokrstenými veriacimi, ak by neuzavreli manželstvo kánonickou formou alebo v tom istom prípade ak by veriaci uzavrel manželstvo

3. Pod pojmom „forma“ treba rozumieť kánonickú formu uzavierania manželstva tak, ako ju definuje kán. 1108 CIC. Táto kánonická forma sa vyžaduje k platnosti (ad validitatem) manželstva pred Katolíckou cirkvou. Výnimku tvorí kán. 1127, § 1, kde ide o manželstvo katolíka s východným pokrsteným nekatolíkom (pravoslávny), kde sa katolícka kánonická forma vyžaduje iba k dovoľnosti (ad liceitatem) a kán. 1127, § 2, ak od kánonickej formy udelí dišpenzu miestny ordinár katolíckej stránky. Definícia dišpenzu sa nachádza v kán. 87 CIC.

4. Tu ide o miešané manželstvo a stanovený zákaz nie je k platnosti, ale iba k dovoľnosti.

5. Je to manželská prekážka „disparitas cultus“ a uzavretie takéto manželstva bez dišpenzu miestneho ordinára je neplatné.

6. Text kán. 11: „Čisto cirkevné zákony zaväzujú pokrstených v Katolíckej cirkvi alebo do nej prijatých, ktorí dostatočne užívajú rozum, a ak právo neurčuje niečo iné, dovršili siedmy rok veku.“

s nepokrsteným pri existencii manželskej prekážky „disparitas cultus“ (je to manželstvo katolíka s nepokrstenou stránkou; porov. kán. 1086).

Potom dodal, že tento právny inštitút – ako to podľa pápeža ukázala pastoračná skúsenosť – nielenže bol málo efektívny, ale skôr naopak, generoval nemalé pastoračné problémy. Napokon menoval niektoré problémy konkrétne: ukázalo sa, že v jednotlivých prípadoch nebolo ľahké určiť praktický obsah „odpadnutia od cirkvi formálnym úkonom, ba nebolo ľahké teologický i kánonický (cirkevnoprávne) zdôvodniť jeho existenciu; generoval problémy v pastoračii i v práci cirkevných súdov. Niektorí mali pripomienky, že tento právny inštitút vytvára určitým spôsobom akési predpoklady k ľahkému spôsobu „apostázie“ najmä tam, kde sú katolíci v menšine alebo žijú v podmienkach manželských zákonov, ktoré sú voči katolíkom nespravodlivé a sú prejavom náboženskej diskriminácie. Podľa ďalších to zase sťažovalo návrat do cirkvi tým veriacim, ktorí túžili uzavrieť nové manželstvo v Katolíckej cirkvi potom, ako sa im rozpadlo to predchádzajúce a napokon odhiadnuc hoci aj od všetkého ostatného – píše pápež – sa takto premnohé manželstvá stali de facto pred cirkvou utajenými, pretože jednoducho o nich cirkev nevedela.

Tri poznámky

Tri poznámky, ktoré tu uvádzam sa týkajú promulgácie, účinnosti a eventuálnej retroaktivity zrušenia právneho inštitútu „odpadnutia od cirkvi formálnym úkonom“.

Je isté, že Motu proprio *Omnium ad mentem* Benedikta XVI. je normatívnym dokumentom, ktorým pápež mení niektoré predpisy kódexu Jána Pavla II. z roku 1983. Ide teda o legislatívny text najvyššieho pastiera Cirkvi. V Motu proprio pápež neuvádza dátum, kedy jeho zákon nadobúda účinnosť. V takom prípade sa treba riadiť predpisom kán. 8, § 1 CIC, kde sa píše: „Univerzálne zákony sa vyhlasujú (promulgujú) uverejnením v *Acta Apostolicae Sedis*, ak v niektorých prípadoch nie je predpísaný iný spôsob promulgácie. A účinnosť nadobúdajú po uplynutí troch mesiacov odo dňa uvedeného v príslušnom čísle Aktov...“

Napokon treba povedať, že Motu proprio *Omnium ad mentem* určite nemá retroaktívnu účinnosť, ale platí zásadne do budúcnosti (porov. kán. 9).

Záver

Právny inštitút „odpadnutie od cirkvi formálnym úkonom“ sa zrodil v roku 1983 a skončil v roku 2010. Počas svojej 27 ročnej existencie musíme rozlišovať dve etapy jeho interpretácie: od roku 1983 do roku 2006 (bez autentickej interpretácie), od roku 2006 do roku 2010 (s autentickou interpretáciou Pápežskej rady legislatívnych textov). V týchto dvoch etapách možno pozorovať gradáciu: odborný výklad cirkevných právnikov v rokoch 1983–2006 nebol jednotný a aj jednotliví biskupi ho v praxi realizovali rôzne; autentický výklad v roku 2006 už sprísnil pravidlá „od-

padnutia od cirkvi formálnym úkonom a znamenal aj posun v jeho výklade, ktorý nariadoval duchovným pastierom presvedčiť sa o „úmysle“ odpadlíka, ktorý sa musel dostaviť osobne pred duchovného pastiera. Zrušením tohto inštitútu sa veci opäť dostávajú pod kontrolu cirkevnej hierarchie v tom zmysle, že nijaký katolík, či je alebo nie je veriacim, ale ak je raz pokrstený alebo prijatý do katolíckej cirkvi, nebude môcť uzavrieť pred Cirkvou platné manželstvo bez kánonickej formy alebo bez dišpenzu od kánonickej formy. Toto sa nedá inak hodnotiť, ako sprísnenie cirkevnej legislatívy voči katolíckym laikom. Pre biskupov a kňazov to znamená aj to, že sa prestanú „trápiť“ s výkladom právneho inštitútu „odpadnutia od cirkvi formálnym úkonom“ v konkrétnej pastoračnej či cirkevno-súdnej praxi. A ešte niečo. Určite to znamená návrat v zásade „semel catholicus semper catholicus“, ak si sa raz stal katolíkom, si už navždy katolíkom, ktorá platila v cirkevnej legislatíve až do kódexu Jána Pavla II. z roku 1983.

Bibliografia:

Kódex kánonického práva, latinsko-slovenské vydanie, Bratislava 1996. Codex iuris canonici Pii pontificis maximi Benedicti papae XV auctoritate promulgatus, praefatione, fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab emo Petro Card. Gasparri auctus, Typis polyglottis vaticanis 1948. BENEDICTUS PP XVI, *Motu proprio Omnium ad mentem* (26. 10. 2009), In: <http://www.vatican.va> (27. 1. 2010). PÁPEŽSKÁ RADA LEGISLATÍVNYCH TEXTOV, *List predsedom konferencii biskupov* (13. 2. 2006), In: www.vatican.va/curiaromana (27. 1. 2010). J. DUDA, *Katolícke manželské právo*, Spišské Podhradie 1996. J. DUDA, *Odpadnutie od cirkvi formálnym úkonom*, In: *Nové Horizonty* 4 (2009), s. 188-192.

Ján Duda (1960) je profesorom katolíckej teológie na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku a súdnym vikárom Spišskej diecézy. Venuje sa kánonickému právu a politológii. Základnú teológiu vyštudoval v Bratislave, kánonické právo na Lateránskej univerzite v Ríme a teológiu v Bratislave. V roku 2001 sa habilitoval v Bratislave, v roku 2004 ho prezident SR vymenoval za profesora v odbore katolícka teológia. Je predsedom Slovenskej spoločnosti kánonického práva, členom medzinárodnej asociácie cirkevných právnikov Consociatio iuris canonici promovendo a spoluzakladateľom Klubu priateľov Ferka Skyčáka. Je zakladateľom časopisu *Tribunál*, ktorý sa venuje kánonickému právu a spoluzakladateľom časopisu *Nové Horizonty*. Od roku 1992 je jedným z hlavným usporiadateľov sympózií kánonického práva (doposiaľ ich bolo už 14 ročníkov) a redaktorom zborníka *Ius et iustitia*. V roku 2006 dostal „Osobitné ocenenie“ v rámci udeľovania ceny „vedec roka“, ktorú udeľuje Slovenská akadémia vied v spolupráci so Slovenským syndikátom novinárov a Združením vedecko-technických inštitúcií. E-mail: duda@kapitula.sk.

Mladí ľudia v dnešnej situácii musia čeliť mnohým problémom vyplývajúcim z nezamestnanosti, z nedostatku určitých vzorov a ideálov, ako aj konkrétnych perspektív do budúcnosti. Preto môžu nadobudnúť dojem, že sú zoči-voči krízam a aktuálnym výkyvom bezmocní. Napriek ťažkostiam sa nedajte odradiť a nevzdávajte sa svojich snov! Naopak, pestujte si v srdci veľké túžby po bratstve, spravodlivosti a pokoji. Budúcnosť je v rukách tých, ktorí sa usilujú nájsť silné dôvody pre život a nádej. Ak chcete, budúcnosť je vo vašich rukách, pretože dary a bohatstvo, ktoré Pán vložil do srdca každého z vás a ktoré sa formujú stretnutím s Kristom sa môžu stať pre svet opravdivou nádejou! Je to viera v jeho lásku, ktorá vás robí silnými a veľkodušnými, a tým vám dáva odvahu pokojne vykročiť na cestu života a prevziať zodpovednosť v rodine i v zamestnaní. Prostredníctvom serióznej osobnej formácie a štúdia sa usilujte sa budovať si vlastnú budúcnosť, aby ste dokázali kompetentne a veľkodušne slúžiť spoločnému dobru.

Vo svojej ostatnej encyklike *Caritas in veritate* o celkovom ľudskom rozvoji som vymenoval niekoľko veľkých aktuálnych výziev, ktoré sú pre život tohto sveta naliehavo potrebné a podstatné: využívanie zdrojov zeme a rešpektovanie životného prostredia, spravodlivé rozdelenie dohier a kontrola finančných mechanizmov, solidarita s chudobnými krajinami v rámci ľudskej rodiny, boj proti hladu vo svete, napomáhanie dôstojnosti ľudskej práce, služba kultúre života, budovanie pokoja medzi národmi, medzináboženský dialóg, správne používanie prostriedkov spoločenskej komunikácie.

To sú výzvy, na ktoré ste povolaní odpovedať, aby sa vybuodoval spravodlivejší a bratskejší svet. Sú to výzvy, ktoré si vyžadujú náročný a zaniatený plán života, do ktorého treba zapojiť celé vaše bohatstvo podľa plánu, ktorý má s každým z vás Boh. Nejde o uskutočnenie mimoriadnych hrdinských skutkov, ale o konanie, v ktorom prinesú ovocie vaše talenty a vlastné možnosti, pričom sa treba neprestajne usilovať o napredovanie vo viere a láske.

*Z posolstva Svätého Otca Benedikta XVI.
k 25. svetovému dňu mládeže
(28. marec 2010)
Zdroj: www.kbs.sk*

SKYČÁKOVSKÝ AKTIVIZMUS

M. Hrubčo: *Skyčákian Activism*

The aim of this study is to promote the term Skyčákian activism among the Slovak Catholic intelligentsia. It attempts to reinstate, reintroduce and develop the definition of Skyčákian activism coined by professor Pašteka as 'ambitious and creative development of spiritual and cultural life of the society'. The study presents certain distinct features of the activism introduced by the Slovak theologian Ferko Skyčák, and as developed by Ladislav Hanus, Slovak cultural philosopher, in the 1930s and 1940s. Unfortunately, Skyčákian activism has failed to spark off a broader cultural movement in Slovakia. The author believes and substantiates that this was only due to the violent introduction of totalitarianism in the 1950s. However, the problems that this type of activism tried to tackle are essentially the same as the problems we face today. The vigour and assertiveness of such activism is badly needed by both the Church and the society. Unlike the imported forms of activism lifted out of a certain cultural environment, it truly has the power and potential to touch the hearts of many and transform our culture. The idea is to find ways to effectively draw on what has been done here already. The study suggests a 10-point programme leading to a change of the cultural paradigm in Slovakia.

„Veľkí sú tí, čo sú geniálni, a nedávajú to najavo. Mocní, a nechvascú sa tým. Pomáhajú, a nie sú pritom prekotní. Čistí, a neprotestujú ustavične. Pokorní, a nepodkladajú sa. Tvoriví, a nepotrebujú k tomu bubon a veľké prípravy, svietiví, a nevnučujú sa, milujú, a na nikoho sa nevešajú. Nové cesty kľiesnia, a pritom nikoho nedeptajú.“

Peter Lippert¹

Cielom príspevku je predostrieť to najpodstatnejšie a najaktuálnejšie, na čo môže katolícka inteligencia v súvis s Ferkom Skyčákom a Ladislavom Hanusom dnes nadviazať. Autor sa netají, že cieľom príspevku je prispieť k ustáleniu pojmu „skyčákovský aktivizmus“² v prostredí slovenskej katolíckej inteligencie. Záver príspevku tvorí desaťbodový program, ktorý je podľa názoru autora žiaduce na Slovensku urgentne rozvinúť.

Úvodom

Tvorcom skyčákovského programu je Ferko Skyčák, neskôr ho rozpracoval Ladislav Hanus. Mnohé články uverejnené v Kritických reflexiách filozofa a teológa písali títo dvaja spoločne. Na obidve osobnosti sa z dnešného odstupu možno dívať z rôznych uhlov: Skyčák ako tomista, pedagóg alebo polemik, Hanus ako pluralista, literárny kritik, prekladateľ, alebo Hanus politicus, alebo v tom ešte užšie, Hanus a slovenský štát. Všetky tieto pohľady sa javia z dnešného pohľadu okrajové, parciálne. Za podstatný skyčákovsko-hanusovský odkaz považujeme skyčákovský program. Tento program sa vzhľadom na pofebruárové udalosti nemohol rozvinúť.

Veríme, že s viac než polstoročným oneskorením sa to podarí. Mnohé naznačuje, že je dôvod na optimizmus. Dnes vidíme výsledok ďalšieho stretnutia moci s pravdou. Pravda zatlačená mocou

napokon víťazí, ale úplne inak. Kľúčom potrebným na reštartovanie skyčákovského programu je skyčákovský aktivizmus. Tento špecifický druh aktivizmu v sebe skrýva nevidanú silu, dynamiku, pribojnosť a na rozdiel od importovaných foriem aktivizmu má potenciál naštartovať zmenu kultúrnej paradigmy v našom dnešnom rozpoložení. „Musí tu prísť nové myšlienkové oplodnenie celej našej národnej verejnosti, totálna duchovná premena, ak chceme zachrániť dedičstvo otcov a zveladené odovzdať budúcim generáciám.“³ V tomto úsilí teda máme u nás na koho nadviazať. Zo skyčákovského programu vyplývajú pre nás úlohy dovnútra aj navonok, ktoré sa vynasnažíme v závere pomenovať.

Definícia skyčákovského aktivizmu

Aktivizmus sa zvyčajne spája s cielavedomou činnosťou zameranou na dosiahnutie nejakej sociálnej alebo politickej zmeny. Činná účasť na nejakom dianí, predovšetkým politickom. V našom kultúrnom rámci sa spájal väčšinou s prívlastkom národný. Dnes k nám postupne preniká aj aktivizmus ekonomický, ekologický, vegetariánsky, feministický, ale čoraz viac aj nové formy aktivizmu náboženského.

Skyčákovský životný aktivizmus je iný. Je to *ctižiadostivé a tvorivé rozvíjanie duchovného a kultúrneho života spoločnosti*.⁴ Vrcholí v Hanusovom programe kultúry – kultúrnosti. Pojem kultúrnosť má svoj špecifický obsah. Nemožno si tento pojem mýliť s tým, čo Hanus nazýva „prekultivovanými maniermi“. Pre fundované zhrnutie Hanusovho pojmoslovia odporúčam konzultovať štúdiu prof. Jána Letza, s názvom Ladislav Hanus ako filozof (pokos o syntetizujúci pohľad).⁵ Na tomto mieste, pre úplnosť, krátko zhrnieme tri piliere, nosné princípy Hanusovej filozofie.

3. KRFT, s. 97.

4. PAŠTEKA, J.: *Životopisný náčrt a mysliteľský profil Ferka Skyčáka, Úvod do výberu štúdií*, In: KRFT, s. 9.

5. Príspevok, z ktorého čerpám, odznel na konferencii Ladislav Hanus – Symbol slovenskej kultúrnosti, v Ríme v roku 2007, pod názvom LETZ, J.: Ladislav Hanus ako filozof (pokos o syntetizujúci pohľad).

1. Citované v: SKYČÁK, F.: *Kritické reflexie filozofa a teológa* (ďalej len „KRFT“), Bratislava, Lúč, 2000, s. 176.

2. Tento pojem sa prvýkrát objavuje v texte prof. Pašteku: PAŠTEKA, J.: *Životopisný náčrt a mysliteľský profil Ferka Skyčáka, Úvod do výberu štúdií*, In: KRFT, s. 9.

Idea, princíp kultúrnosti. Kultúrnosť je sformované bytie, vyšší zušľachtený, spôsob bytia. Kultúra je *actus essendi*, je predovšetkým skutkom; tvorivým skutkom človeka. A spolu s tým aj tvorbou hodnôt v záujme plnosti ľudského bytia. „Kultúrnosť začína vtedy, keď si človek uvedomí svoju osobitosť a z osobného vedomia vedome si vytvára život ... Keď sa snaží ísť za vlastným poznaním a na každý spôsob sa usiluje utvoriť vlastné stanovisko k veciam. Predovšetkým sa žiada bytostná otvorenosť k celej šírke skutočnosti.“⁶

Kultúrnosť je ľudská zduchovnenosť, spiritualita. Hierarchické smerovanie celého človeka nahor, k duchu. Má svoje znaky, zákonitosti – jedným z nich je snaživosť.

„Snaživosť sama osebe je popud ešte pred-vedomý. Emocionálny, čiže sám osebe slepý. Potrebuje duchovné usmernenie.“⁷ Snaživosť je príbuzná otvorenosti a šírke. Jej absencia nie je hlavný problém. Nie lenivosť je hlavným sklonom človeka, ale „Drang“, pudenie ku fanatickej jednostrannosti. Šírke ducha sa bránia ľudia v zajatí predsudkov. Úlohou kultúry je ducha zo zajatia úžín uvoľniť, vyslobodiť. Horizont do univerzálnej šírky plnej pravdy rozšíriť. Dôsledkom úžiny ducha je beznádejne zaseknutá izolovanosť skupín. Spoločnosť roztriedená na frakcie, triedy, partaje, sekty. Z tejto psychickej zaseknutosti niet medzi nimi mostu, spojiva. Tu vidieť len seba, pestovať, vynášať len seba. Okrem seba gánenie na všetky strany. Bezútešné vyhlady do budúcnosti ľudstva.“⁸

Ďalší (a v tomto krátkom exkurze posledný) závažný predpoklad kultúrnosti: viera. Viera v primát ducha nad hmotou. Preto môžeme spolu s prof. Letzom konštatovať, že „Hanusova idea a princíp kultúry a kultúrnosti položený na duchovnom a kristocentrickom základe vyúsťuje do jeho konceptu kresťanského univerzalizmu, ktorého najplnšiu realizáciu vidí v katolicizme.“⁹

Idea, princíp pluralizmu. Ide o dialogický obrat k prírode, človeku, kultúre, náboženstvu, k Bohu. Pojem pluralizmu rozpracoval Hanus v štúdiu Princíp pluralizmu.¹⁰

Idea, princíp personaly. Ide tu o tzv. kultúrny personalizmus, osoba je ontologická danosť, predpoklad osobnosti. Osobnosť je výdobytok.

Kultúrnosť, život, človek

Tolko nech stačí k princípom, na ktorých skyčákovský aktivizmus stojí. Z hľadiska skyčákovského aktivizmu sa zdá, že otázky týkajúce sa kultúrnosti hrajú o čosi významnejšiu rolu než otázky o podstate kultúry. Kultúrnosť je vlastnosť človeka, ide tu o neho. Človek „milión“, náš slovenský človek, o jeho problému. V ňom, alebo lepšie, skrz neho Hanus hľadal vo

svojich neskorších štúdiách o kultúre ono univerzálne platné, „špecificky ľudské“ (*specificum humanum*). V prvom Hanusovom úvodníku v časopise Kultúra uvádza: „Podujatie, ktoré má životné poslanie, musí byť donosené časom. Prebije a uplatní sa v svojej dejinnej chvíli. (...) Je novým výrazom novej životnej vôle. Najlepšie sa prejaví, keď kultúre vráti jej pôvodný zmysel: dobývanie duchovných hodnôt v celej šírke života. Keď vnesie svetlo do križovatiek časov, keď pomôže vnútorne oslobodiť slovenského človeka.“ Hľadá, ako ho dvihnúť. „Ľudská výška v kresťanstve dosahuje vrchol.“¹¹ A Ferko Skyčák dodáva: „filozofia je popri náboženstve najdôležitejším činiteľom utvárania života.“¹² Rovnako ako u Ferka Skyčáka, dominuje orientácia na život. Nie teoretické koncepty kdesi ďaleko od našich problémov. Zaujíma ho život. Aj filozofiu definuje životne. Pre Skyčáka je filozofia nielen „skúmanie posledných základov a súvisov sveta“, ale aj „dokonalé zvládnutie života.“¹³ „Idey riadia život.“¹⁴ A tu kdesi možno hľadať prameň, z ktorého sa, žiaľ, dodnes nemohol vyvinúť prúd.

Spoločenstvo – sine qua non duchovného vzrastu

Rozdiel medzi Skyčákom a Hanusom bol v tom, že Skyčák bol vo svojom úsilí spočiatku osamotený. Hanus o Skyčákovi píše: „O čo ľahšie by bolo bývalo ísť s prúdom. S prúdom ísť, by bolo znamenalo zapojiť sa do politických vášní, ako jeden z klerikálneho politizujúceho tábora, zapojiť sa do bojov konfesiónálnych i triednych, pridať sa ku mocnému a mocenskému táboru duševne nehybných konzervatívov, a ako taký, popripade zahrať rolu vysokého hierarchu, dať sa strhnúť, aby si ho prisvojila niektorá klika, na ktoré bola slovenská societa rozdelená a rozcapartená.“¹⁵

A ďalej: „Myslieť, nábožensky myslieť, znamenalo zastať na pevnom metafyzickom bode, ako východisku všetkého hľadania, rozhľadania sa, univerzálneho pozorovania života, i pevného stanoviska. ... Počítanie o to ťažšie, že vo svojom okolí, v užšom i širšom okruhu, nemal oporných bodov. V slovenskej problematike sa musel svojimi jemnými a duchovnými inštinkami orientovať, spočiatku, celkom sám. Okolie ho od tejto cesty skôr odrádzalo. ... Samostatne sa orientoval v slovenskom i európskom svete, kým si v ňom nenadobudol čoraz lepší rozhľad. Sám sa orientoval v ideových smeroch, myšlienkových prúdoch, nachádzal cestu k literatúram, k reprezentačným autorom, časopisom, knihám. ... Málo pomoci mal na nej, ale on sa stal ochotným učiteľom a vodcom. Sám sa prebil aj k literátstvu.“¹⁶

Naopak, Hanus si už môže zaspomínať na svoje začiatky takto: „...školské štúdium malo na mojom kňazskom a teologickom formovaní len asi polovičný podiel. Viac, rozhodne viac som získal stykom so vzácnymi osobnosťami, s ktorými som sa v živote postretol. Najviac však spoločenským nažívaním s kolégiom týchto starších pánov-

6. HANUS, L.: *Rozprava o kultúrnosti* (ďalej len „RK“), Spišský kňazský seminár, 1992, s. 46.

7. HANUS, L.: *Spomienky na Ferka Skyčáka* (ďalej len „SFS“), Lúč, 2001, s. 78.

8. SFS, s. 79.

9. LETZ, J.: *Ladislav Hanus ako filozof (pokús o syntetizujúci pohľad)*, Rímska prednáška, 2007.

10. HANUS, L.: *Princíp pluralizmu*, Lúč, 1997.

11. RK, s. 28.

12. KRFT, s. 107.

13. KRFT, s. 107.

14. KRFT, s. 78.

15. SFS, s. 94.

16. SFS, s. 94.

*kolegov. ... Hlavný podiel na formovaní môjho osobného sveta mali (...) seminárske roky... Rektor Skyčák, Špirko, Barnáš, Jalovecký, Kalinay, Brandobur, Kúttnik.*¹⁷

Ferko Skyčák sa narodil v roku 17. februára 1899 ako syn Františka Skyčáka (podnikateľa, finančníka a politika). Jeho otec vyštudoval obchodnú školu v Prahe, po návrate na Slovensko bankový úradník, obchodoval s plátnom, neskôr založil Ludovú banku, pôsobil ako hlavný slúžny v Námestove, popri tom zakladal katolícke spolky, napokon vstúpil do politiky, člen Zichyho katolíckej ľudovej strany bol poslancom v Pešti, spolupracoval s Hlinkom, publikačne činný. Mladý Ferko začal štúdiá na jozefínskom gymnáziu v Pešti, napokon teológiu v Prahe. Podľa ďalšieho „skyčákovca“, Jozefa Kúttnika, ho charakterizovala „obdivuhodná šírka slobodného ducha“, takže „sa neobmedzil iba na katolícku zložku českého kultúrneho diania. ... S rovnakým záujmom a porozumením sa oboznamoval so všetkými vedúcimi a význačnými zjavmi vo filozofii, vede, umení (slovesnom, hudobnom, výtvarnom), v publicistike, v politike.“¹⁸ Po návrate vysvätenie, ročná pastoračia v Zázrivej (1921), povolanie na Kapitolu (1922). Začiatok Skyčákovho programu, profesor filozofie, vicerektor, rektor, až po náhlu smrť ku koncu vojny.

Majster pera a štylistiky charakterizuje jeho prednášky o umení takto: „Mocné a čudesné veci nám hovoril. Raz zo sveta malby, raz plastiky, raz hudby, raz architektúry. Jeho duch iskril, lietal. Bol v elemente. Dakedy sa nám zdalo: sviati, je v extáze. Hmotno bolo absorbované, tu revealuje sa nám duch. Priam nás vtáhoval do svojho víru. Bolo nám všelijako. Zažili sme pokušenie ako neje-den romantik: ako krásne by bolo dať sa duchom celkom už absorbovať, s tým svetom splynúť a sa stotožniť a zabudnúť na všetku hmotnosť. Príkro nás zas strhával z tých výšok na triezvu zem, pripomínajúc, aj z dejín idealizmu, nebezpečenstvá extrémneho ducha. Vždy to končí kolapsom, strokotaním. Aby sme neboli dobrodruhovia chimér, ako smutný rytier Don Quijote de la Mancha. A veľmi zdôrazňoval váhu reálnej hmoty. Viedol po okraj, ale už aj vyrovnával protipólom. Riešenie vždy videl v syntéze.“¹⁹

Aj dnes sa v konzervatívnych komunitách pohybuje mnoho priaznivcov sv. Tomáša. Ale tu treba zdôrazniť:

Práve preto, že Ferko Skyčák bol vo svojom čase „najuvedomejší a najprogramovejší tomista u nás“²⁰ mohol slobodne, otvorene a pozitívnym spôsobom pojať celú šírku skutočnosti a zapojiť ju do vyššieho poriadku. A práve preto mohol úspešne viesť dialóg, a to aj verejný.²¹

Ferko Skyčák na Kapitolu priniesol víziu samostatného myslenia a stupňovania ideovosti. Napo-

kon úlohou časopisu Kultúra pod vedením Hanusa bolo „pestovať ideovosť.“²² Chýba nám aj dnes. Dnes, nie vďaka nejakému programu pestovania ideovosti v našej katolíckej komunite, ale iba vďaka výnimočnej aktivite či dobrej vôli jednotlivcov, máme od Ferka Skyčáka k dispozícii súborné dielo článkov a štúdií, opatrené vynikajúcim úvodom. Podľa Hanusa Ferko Skyčák chystal akúsi svoju syntézu, jeho „poslednou a najväčšou publikáciou mal byť celoživotne pripravovaný materiál o samostatnom myslení a svetonáhľade.“²³ Z nej poznáme iba fragment, ale práve ten spolu so starším článkom „Stupňovanie katolíckej ideovosti“ (1946) považujeme z hľadiska rozpracovania pojmu „skyčákovský aktivizmus“ za kľúčový.

Veď uvážme, akoby to napísal dnes: „Slovenská katolícka inteligencia musí hranice rozumovosti posunúť o niekoľko stupňov ďalej, ako je na to dosiaľ navyknutá, musí venovať väčšiu pozornosť a obetavosť v sústavnom pojmovom spracovaní katolíckeho univerzalizmu.“²⁴

A ďalej: „Pápeži vo svojich encyklikách konali a konajú skoro nadľudskú námahu, scholastická filozofia ukazuje utešený rozmach, a predsa, v praktickom katolíckom živote, najmä v jednotlivých katolíckych kútoch, je výsledok, čo do pochopenia a hodnotenia ideovosti, skoro beznádejný.“²⁵

Alebo: „Nebola to len lenivosť, nechut' k práci, zákon inercie ... Boli slávnosti, zjazdy, schôdzky, pracovné porady, na ktorých sa nastolovala a až do úmoru pertraktovala typická slovenská otázka: Čo robiť? Na východe známe: Co by trebalo robiť? Treba robiť! Treba sa hýbať! Musíme ukázať svetu, že sme katolíci. ... Na východe len tak pršalo: trebalo by toto, trebalo by tamto. Rozumov dosť, len rozumnej rozvahy a hlbšieho pochopenia málo.“

(Oproti železnej komunistckej plánovitosti a disciplinovanosti večné katolícke babrošstvo a diletantizmus.)²⁶

K problému pseudoaktivizmu

Ešte počas „kapláanky“ Ladislav Hanus spoluorganizoval tzv. Anketu spišskej katolíckej inteligencie. Odznelo mnoho diskusných príspevkov, mnoho návrhov, mnoho plánov: hospodárske ovládnutie Tatier (založenie tatranského hospodárskeho družstva), založenie slovenského katolíckeho vydavateľského ústavu, založenie spišskej historickej spoločnosti. „Krásne sa navrhovalo, krásne sa odhlasovalo. Máločo sa z toho uskutočnilo. Vlastne nič.“²⁷ Pseudoaktivizmus je mletie naprázdno. „Pri všetkých štatistických úspechoch nazýva to rektor, paradoxne, duchovnou lenivosťou a nehybnosťou.“²⁸

Pri našom hľadaní konceptov a riešení pre dnešnú dobu si treba v prvom rade uvedomiť, kto sme. Sme (osobne a dívajúc sa okolo seba) katolícki laici. Po-

17. SFS, s. 75.

18. PAŠTEKA, J.: *Životopisný náčrt a mysliteľský profil Ferka Skyčáka, Úvod do výberu štúdií*, In: KRFT, s. 9.

19. SFS, s. 31-32.

20. PAŠTEKA, J.: *Životopisný náčrt a mysliteľský profil Ferka Skyčáka, Úvod do výberu štúdií*, In: KRFT, s. 36.

21. *Polemika o komunistickom svetonáhľade – I.-III.* (dr. Clementis), KRFT, s. 243-275.

22. KRFT, s. 153.

23. PAŠTEKA, J.: *Životopisný náčrt a mysliteľský profil Ferka Skyčáka, Úvod do výberu štúdií*, In: KRFT, s. 15.

24. KRFT, s. 147.

25. KRFT, s. 147.

26. SFS, s. 59.

27. SFS, s. 39.

28. SFS, s. 39.

väčšine. Laický živel má významnú a nezastupiteľnú úlohu, dnes ešte významnejšiu než v minulosti. Potrebujeme viac ako kedykoľvek predtým priblížiť, konfrontovať „ľudí dneška“ s vierou a z nej odvodeným katolíckym svetonáhladom. Najmä na pracoviskách. S celým katolíckym svetonáhladom, nielen našou súkromnou, viac či menej parciálnou interpretáciou kresťanstva. Treba urobiť poriadok v komunikácii vo vnútri aj navonok: poriadok v komunitách, aby sekulárna kultúra v nás nachádzala štruktúru, do ktorej môže „narážať“. Aby našla iba pevných, zbudovaných, samostatne mysliacich otvorených a slobodných kresťanov, ktorých však charakterizuje otvorenosť, šírka, jemná myšlienková práca a kultúrnosť v Hanusovom zmysle.

Desatibodový program

1. Otvoriť sa ideovosti v zmysle Skyčákovho článku Stupňovanie katolíckej ideovosti²⁹ a v duchu encykliky *Fides et ratio*: „Filozofické myslenie je často jediným priestorom dorozumenia a dialógu s tými, ktorí nemajú účasť na našej viere. Súčasný filozofický pohyb vyžaduje pozorné a kompetentné úsilie veriacich filozofov, schopných prijať túžby, otvorenosť a problematiky tejto historickej chvíle. (...) Tento priestor dorozumenia a dialógu je dnes o to dôležitejší, keď problémy, ktoré sa stavajú pred ľudstvo naliehavejšie - ako problém ekológie, pokoja alebo spolunážívania rás a kultúr - nachádzajú možné riešenie vo svetle jasnej a poctivej spolupráci kresťanov s veriacimi iných náboženstiev i so všetkými, ktorým leží na srdci obnova ľudstva, aj keď sa k nijakej náboženskej viere nehlásia. Druhý vatikánsky koncil povedal: „Z našej strany si želáme, aby nik nebol vylúčený z tohto dialógu, vedeného jedine z lásky k pravde, rozumie sa, s patričnou rozvážnosťou; ani tí, čo majú v úcte vynikajúce hodnoty ľudského ducha, hoci ešte nepoznajú ich Pôvodcu, ani tí, čo sa stavajú proti Cirkvi a rozličným spôsobom ju prenasledujú.“³⁰

2. Vybudovať schopnosť samostatne myslieť a zacieliť aktivity na samostatné chápanie sveta³¹ Skyčák často citoval Masaryka: myslieť bolí (skúsme sa vžiť do dobovej značne protimasarykovsky ladenej nálady!). Zmyslom filozofie môže byť len priama a kladná príprava pre „aktívne plniť život“. Ten sa dá dosiahnuť iba filozoficky: samostatným chápaním sveta. Ide o „ideové preniknutie skutočnosti“, ktoré „neruší súvisy a organickú zaradenosť.“³² Samostatným chápaním sveta možno prekonať aj „rozličné vykoľajenia ľudského života, mimoriadne sužujúce mysle našej doby. Sú to: skepsa, bezradnosť a fanatizmus.“³³

3. Dosahovať ľudskú výšku ako ju definuje Skyčák v článku „O ľudskej výške“.³⁴

Predpoklad 1: Ľudská výška šíri okolo seba jas, lebo je otvorená pre všetku skutočnosť.

Predpoklad 2: Jasný pochop, nezostáva na povrchu, vniká do najjemnejších odtienkov.

Predpoklad 3: Príčinnosť o vec.

„Nestačí totiž vec len poznať a pripustiť jej existenciu. Toto robia aj jednotlivci alebo kruhy, postávajúci popri aktuálnom prúde života, dívajúci sa na všetko z blahej filozofickej výšky, ale vnútram, dielom, zásahom, krvou a zodpovednosťou na ničom sa nezúčastňujú. Aj v našom životnom priestore jesto takýchto múdrych pelikánov, ktorí nechávajú svet istí okolo seba, však ich kožky sa z toho nič netýka. Piplať sa s vecami im deroguje. Nech sa trápi slovenská masa so svojou existenciou, oni nemusia, nie sú v ohrození, oni si ten luxus môžu dovoliť. ... Nestačí svet posudzovať ani spoza kaviarenskeho obloka, všetko lepšie vedieť, všetko pri pohárikú rozriešiť a namýšľať si, že vec takto vybavili najlepšie – a pritom nepriložiť opravdivo ruky k dielu. Ľudská výška je len tam, kde je účinná a presná činnosť, kde sa človek vlastnou krvou zúčastňuje na tragickej váhe života, kde zasahuje do ohniska vecí a svojím zásahom niečo zmení a napraviť. Túto výšku neskúsime len u šéfov a ministrov, ale aj u slúžok a nemocničných sestričiek.“³⁵

4. Ak pracujeme v prevažne sekulárnom prostredí, dosahovať nadpriemernú odbornú výšku (priemer nestačí). Potrebujeme odbornosť. V akademickú sféru je dialóg čosi, s čím každý počíta. Nie však v komerčnej sféru. Laickí veriaci musíme byť nejakým spôsobom prijímaní. Odbornosť je pre to vynikajúci predpoklad. Zbožnosť ju nijako nenahradí, tá ju iba zapojí do vyššieho poriadku.

5. Stojíme pred náročnou úlohou uviesť princíp pluralizmu do života (tolerancia vs. dialóg, negatívna vs. pozitívna sloboda ľahostajnosť vs. zodpovednosť a záujem tu-bytia „pre iných“). Sme na takýto dialóg pripravení? Akú váhu má v tomto dialógu naše slovo? Berie nás ešte niekto vážne?

6. Vo vnútri skoordinať vzácné zdroje – najmä ľudské. Potrebujeme vytvoriť kanály na vzájomnú efektívnu komunikáciu a koordináciu vo vnútri – medzi komunitami, medzi klérom a laikmi. O tomto sa popísalo mnoho. Potrebujeme však vytvoriť jednotné a funkčné informačné kanály – ak nie rovno tlačovú agentúru – aby aj v tej poslednej diecéze angažovaný kresťan vedel, čo sa deje.

7. Komunity pre rast osobností. Málokto vníma problém absencie osobností ako problém. Budujme komunity (ale nie do seba uzavreté). Dvíhajme sa navzájom. Duchovne, ale aj ekonomicky. Potrebujeme osobnosti, personalitu, o ktoré sa treba modliť. Ale zároveň, modliť sa nestačí: Lídrov treba vygenerovať – cielene a systematicky. Cirkev, so všetkými silami, by mala v tomto pomáhať. Budujme to, čo chýba. Stále chýbajú internáty a študujúci katolíci platia vysoké nájomy? Postavme im internát. (Veľmi vítame snahy o obnovenie Svorodova!). Ale tiež intelektuálne a duchovné centrá a „distribučné“ a sociálne siete, ktoré

29. KRFT, s. 147.

30. JÁN PAVOL II.: *Encyklika Fides et Ratio*, odsek 104. Dostupné z [www: http://dkc.kbs.sk/dkc.php?in=FR104](http://dkc.kbs.sk/dkc.php?in=FR104)

31. KRFT, s. 104.

32. KRFT, s. 109.

33. KRFT, s. 115.

34. KRFT, s. 174.

35. KRFT, s. 175

ľudí s potenciálom, budúce osobnosti do nich spolahlivo privedú, aby mohli ďalej rásť. Inak odrezaní, kdesi v kútoch diecéz zakrpatujú. Cirkev stratí ľudí, ktorí ju mohli ďalej budovať a zvelaďovať.

8. Úvaha Ferka Skyčáka o kvalite mestskej pastoraácie nepotrebuje komentár. „*Bolo by chybou, keby sa mestska pastoraacia opierala hlavne o krotkých, vo svet-skom ohlade bezvýznamných pietistov, akých v každom meste je dost a dost, aby sa nám takto nevymykali práve tí najvýznamnejší, vedúci, atmosféru tvoriaci jednotlivci a rodiny.*“³⁶ „*Preto pastoraacia mestských rodín, hocako sa to mnohým nevidí, musí byť čo najhlbšia filozoficky aj teologicky, a kultúrne najvyspelejšia.*“³⁷

9. Hanusom toľko zdôrazňovaná programovosť: čiže nie hurá-aktivizmus (ani pseudoaktivizmus), ale premyslený plán, koncept.

„*[Svoradov] nebol dielom nejakého slamenného vzplamu. Svoradov nebol vytvorený len rapsodicky, iba výbušným nadšením, nejakým falošným bengalom zbožne útočných rečí. Ale vytvorený bol mramorovo chladnou, tichou kladnou vypočítavosťou – múdrosťou, dôslednosťou postupne uskutočnených plánov zakladateľa a duchovného vodcu Dr. Eugena Filkorna.*“³⁸

10. Potrebujeme sa sformovať a vytvoriť platformu, ktorej slovo bude mať váhu. Váhu, ktorú mala Kapi-tula pre Slovensko vo svojom čase. Dnes samozrejme inak, v inej podobe, primerane dnešným podmienkam. Veríme, že platforma na báze skyčákovského aktivizmu výrazným spôsobom prispeje k formova-niu kresťanskej kultúry u nás.

Bibliografia:

SKYČÁK, F.: *Kritické reflexie filozofa a teológa*, Bratislava, Lúč, 2000. LETZ, J.: *Ladislav Hanus ako filozof* (pokus o syntetizujúci pohľad), Rímska prednáška, 2007, Konferencia Ladislav Hanus – *Symbol slovenskej kultúrnosti*, Rím, 2007. JÁN PAVOL II.: *Encyklika Fides et Ratio*, Dostupné z [www: http://dkc.kbs.sk/dkc.php?in=FR104](http://dkc.kbs.sk/dkc.php?in=FR104). HANUS, L.: *Rozprava o kultúrnosti*, Spišský kňazský seminár, 1992. HANUS, L.: *Spomienky na Ferka Skyčáka*, Lúč, 2001. HANUS, L.: *Princíp pluralizmu*, LÚČ 1997.

Marek Hrubčo (1977) je absolventom Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Po ukončení štúdia pôsobil v Bratislave ako prekladateľ z anglického jazyka v jednej z najväčších globálnych poradenských organizácií. V súčasnosti pracuje v komerčnej sfére ako analytik operačných procesov a nezávislý prekladateľ so zameraním na ekonomické, finančné, právne, ale aj filozofické a teologické texty. Od roku 2004 je členom Spoločenstva Ladislava Hanusa. Okrem sporadických príspevkov do internetových portálov a časopisov (*Postoy, Pravé spektrum, KN, týždeň*) je autorom štúdie „*Symbol v Hanusovej filozofii*“ publikovanej v zborníku *Symbol slovenskej kultúrnosti* vydanej k storočnici narodenia Ladislava Hanusa. Je spoluzakladateľom a koordinátorom projektov občianskeho združenia Fórum pre kultúru. Žije v Prešove, pracuje v Košiciach, má jedno dieťa.

E-mail: hruhco@gmail.com

Web: www.forumprekulturu.org

36. KRFT, s. 171.

37. KRFT, s. 78.

38. KRFT, s. 228.

MARIÁN CHOVANEC

ĽUDSKÉ ŠŤASTIE A CIRKEV

M. Chovanec: Human Happiness and the Church

Most people know that the Church teaches and leads people to true and eternal happiness. But the Catholic Church teaches and allows people to experience earthly joy, earthly happiness as well. Several layers and tens of directions of thought can be identified within the current ecclesiology debate. The ecclesiology grounded in personalism is aimed at the human person – its growth and greatness – and along with psychology, it teaches how a human can be satisfied with his or her life already here – during the earthly life – and how the Church can help the person to attain such happiness.

Väčšina veriacich – i časť neveriacich – vie o tom, že Cirkev učí ľudí a vedie ich k večnému (nadprirodzenému) šťastiu. Oveľa menej je však tých, ktorí vedia, že Katolícka cirkev, okrem nebeskej blaženosti, učí a umožňuje ľuďom prežívať aj pozemskú radosť, pokoj, uspokojenie – jednoducho – pozemské šťastie. Ako?

Súčasná ekzeziológia nie je jednoliata, je viacvrstvová. Rozvíja sa v desiatkach prúdov. K najvýznamnejším prúdov patria: inštitucionálna ekzeziológia (exponuje sa v organizačno-právnej oblasti); teandrická ekzeziológia (preferuje neviditeľnú, duchovnú oblasť); dejinno-spásna ekzeziológia (zameraná je na históriu spásy); sakramentálna ekzeziológia (učí o sviatostnom rozmere Cirkvi i o jej nevyhnutnosti k vysluhovaniu sviatostí); charizmatická ekzeziológia (preferuje oblasť milostí a darov); kerygmatická ekzeziológia (zameriava sa slovo zjavenia); apologetická ekzeziológia (klasicky bola zameraná na obranu vieroučných právd, teraz kladie väčší dôraz na ich správne vysvetlenie a chápanie); ekumenická ekzeziológia (hľadá spôsoby teoretického i praktického zjednotenia kresťanov); personalistická ekzeziológia (zameriava sa na ľudskú osobu – na jej rast, veľkosť a celkové zmeranie).

Rozvoj kresťanského personalizmu¹ napomohol vznik personalistickej ekzeziológie. Personalistická ekzeziológia, spolu s psychológiou, učia aj o tom, ako môže byť človek naplno rozvinutý, spokojný so životom a šťastný už tu – v pozemskom živote a ako mu môže k tomu napomôcť Cirkev.

Poslanie a potrebnosť Cirkvi

Kristova Cirkev má vo svete veľké a ďalekosiahle poslanie. Vlastné poslanie Cirkvi však nie je politickej, hospodárskej alebo sociálnej povahy, cieľ Cirkvi je – podľa jej zakladateľa – náboženského rázu (Porov. *Gaudium et spes* 42). Predmetom poslanca Cirkvi je dielo spásy a podmetom poslanca je ľudská osoba. Náboženský cieľ v sebe zahŕňa učenie, vedenie a posvä-

covanie ľudí (Karol Klauza). Cirkev ako jediná môže priblížiť náboženské duchovno – pravé nadprirodzeno. Ak ľudstvo odvrhne Cirkev, dostáva sa do nereálneho, jednostranného a nedostatočného pohľadu na svet (Ján Chryzostom Korec). Výhody (zisk) človeka zo živého spojenia s Cirkvou sú najmä tieto:

Žije v pravde. Človek, ktorý chce poznať zmysel ľudskej existencie, nemôže obísť Cirkev ako učiteľku, ktorej je daná múdrosť zhora. Cirkev vedie ľudstvo po ceste večnej pravdy, pravdy zo zjavenia. Cirkev „nehľadá“ podstatnú pravdu o Bohu a o človekovi – ona ju vlastní. Preto má Cirkev právo a povinnosť učiť, a to záväzne učiť.

Žije v spoločenstve. Sociológia a psychológia učia, že človek je bezvýhradne spoločenský tvor. Božsko-ľudská Cirkev uspokojuje prirodzenú potrebu človeka po spoločnosti, po vzťahoch, v ktorých je skrytá pozornosť a láska. Kamarátstvo, priateľstvo, kolegialita, manželstvo, láska, všetky tieto spoločenstvá nech by boli akokoľvek dokonale rozvinuté a prežívané, nenahradia Cirkev, lebo sú v porovnaní s ňou čiastkové a neúplne.

Žije novým, nadprirodzeným, Kristovým životom. Cirkev vnútorne premieňa, posväcuje ľudí, ich nesmrteľné duše. Dary Cirkvi obohacujú život tejto zeme a siahajú až do večnosti.

Význam Cirkvi možno vyjadriť aj podrobnejšie (Bernard Rootmensen). Cirkev je nenahraditeľná: ako miesto aktualizácie (čítania a počúvania) *Písma* a „konania Boha“; ako miesto Božieho univerzalizmu; odporu voči každému zlu, rešpektu voči všetkým, (pozemskej) ľudskej komunikácie, ochrany slabých (utlačovaných), miesto komunikácie s Bohom, ako miesto (oslavy, rozvíjania) života; (ľudskej, božskej) solidarity a stálosti dobra. Z tohto výpočtu vidieť, že okrem vlastného – výsostne duchovného poslanca Cirkvi – je Cirkev zameraná aj na ďalšie úlohy, a to aj na pozemské dobro – „šťastie“ – človeka.

Pozemské šťastie – zdravie a peniaze?

Najrozšírenejšia predstava o pozemskom šťastí sa viaže na zdravie a peniaze. Takéto zmyšľanie neraz (nekriticky) podporujú aj sociologické prieskumy² a (konzumne orientovaná) bežná tlač. Nepochybne,

1. Kresťanský personalizmus je jeden zo smerov súčasnej filozofie. Rozvíja sa najmä v Katolíckej cirkvi (zvlášť po Druhom vatikánskom koncile, 1962-1965) a vo veľkých protestantských cirkvách. Východiskom kresťanského personalizmu je hodnota a jedinečnosť ľudskej osoby. Najväčší predstavitelia kresťanského personalizmu: Edita Steinová, rehoľným menom Terézia Benedikta z Kríža (1891-1942), Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955), Jacques Maritain (1882-1973), Gabriel Honoré Marcel (1889-1973), Ján Pavol II., vlastným menom Karol Wojtyła (1920-2005), Česlav Stanislav Bartník (1929).

2. Napr. prieskum Európskej nadácie pre zlepšovanie životných a pracovných podmienok (r. 2005) ukázal, že šťastie obyvateľov je priamo úmerné od vyspelosti jednotlivých krajín. In: *Prieskum – Slováci sú nešťastný národ*. Denník *Pravda*, dňa 26. 1. 2006.

trieť núdzu, či trpieť v bolestiach, nikomu k šťastiu nepridá. Zdravie i materiálne zabezpečenie sú prvky, ktoré sú súčasťou šťastného života.

Zdravie je veľkou hodnotou. Zdravie je pre veriacich Boží dar, za ktorý majú Pánu Bohu ďakovať a ktorý si musia chrániť.³ Cirkev učí: „*Volný čas treba dobre využiť na oddych a na posilnenie duševného i telesného zdravia, venujú sa zo záľuby nejakej činnosti alebo štúdiu, cestami do iných krajov (turistika)..., gymnastikou a športovými podnikmi, ktoré napomáhajú udržiavať duševnú rovnováhu*“ (Porov. *Gaudium et spes* 61).

Materiálne, hmotné dobrá sú tiež Božím darom. Pán Boh stvoril celý vesmír, Zem i všetko, čo je na nej a odovzdal to ľuďom (Porov. *Gn* 1, 26-29). Preto človek má právo i povinnosť majetok vlastniť a rozvíjať ho.⁴ Otázka však znie: stačia tieto dve (veľké) dobrá – zdravie a peniaze – k bytostnému uspokojeniu človeka, teda k jeho životnému šťastiu? Nie, denná skúsenosť dokazuje, že zdravie a bohatstvo k šťastiu nestačia.

Konciloví otcovia zídění vo Vatikáne⁵ smutne konštatovali: „*Napriek tomu, že ľudstvo nikdy predtým nepľývalo toľkými bohatstvami a možnosťami a takým hospodárskym potenciálom, veľká časť obyvateľstva zeme trpí hladom, biedou a nescíselné zástupy sú úplne negramotné... A kým svet tak prenikavo pociťuje svoju jednotu a vzájomnú závislosť jednotlivcov v potrebnej solidárnosti, navzájom si odporujúce sily násilne ho rozdvajujú: ešte stále jestvujú príkre politické, sociálne, hospodárske, rasové a ideologické rozpory a neprestáva nebezpečenstvo vojny, ktorá by mohla zničiť od základu všetko... Napokon je tu úsilie, o dokonalejší časový poriadok, no nesprievádzajú ho primerané snahy o duchovný rozvoj*“ (*Gaudium et spes* 4).

V tejto modernej dobe sa práve absencia potrebného duchovného (morálneho, sociálneho, psychologického, citového) rozvoja ukazuje ako najväčšia prekážka pozemského šťastia. A tu vystupuje Cirkev, ktorá na základe (zjavenej) pravdy o človeku učí, čo má byť normou ľudskej činnosti, aby toho šťastia bolo na svete viac: „*Ako má ľudská činnosť svoj pôvod v človeku, rovnako je aj zameraná na človeka. Lebo človek svojou prácou nielenže pretvára veci a spoločnosť, ale zdokonaľuje aj seba samého. Mnohému sa učí, rozvíja svoje schopnosti, stáva sa otvorenejším a prekonáva sám seba. Tento rast, ak je správne chápaný, má väčšiu cenu ako všetko vonkajšie bohatstvo... Väčšia hodnota človeka je v tom, čím je, než*

3. Porov. KKC 2288: „Život a telesné zdravie sú vzácné dary, ktoré nám Boh zveril. Máme sa o ne rozumne starať a brať pritom do úvahy potreby iných a spoločné dobro. Starostlivosť o zdravie občanov si vyžaduje pomoc spoločnosti, aby sa vytvorili také životné podmienky, ktoré by ľuďom umožnili rásť a dosiahnuť zrelosť. Sú to: výživa a oblečenie, bývanie, zdravotnícka starostlivosť, základné vzdelanie, zamestnanie a sociálna podpora.“

4. Porov. KKC 2402: „Nadobúdanie vlastníctva pozemských dohier je oprávnené, aby sa zabezpečila sloboda a dôstojnosť osôb, aby sa každému umožnilo postarať sa o svoje základné potreby a o potreby tých, ktorých má na starosti. Vlastníctvo má umožniť, aby sa medzi ľuďmi prejavovala prirodzená solidarita.“

5. V Ríme dňa 7. 12. 1965

v tom, čo má. Tak isto, všetko, čo podnikajú ľudia kvôli väčšej spravodlivosti, na rozšírenie bratstva a ľudskejšie usporiadanie spoločenských vzťahov, má väčšiu hodnotu ako technický pokrok... Toto je teda norma ľudskej činnosti: podľa Božích plánov a rozhodnutí má zodpovedať skutočnému dobru ľudstva a umožniť človeku tak jednotlivo, ako aj v spoločnosti naplno rozvíjať a realizovať jeho integrálne poslanie“ (*Gaudium et spes* 35).

Výsledky profánnej modernej psychológie tieto kresťanské pravdy tiež potvrdzujú. Peniaze môžu v človeku vyvolať pocit šťastia; tento pocit bude však väčší, ak človek nebude brať, ale dávať – či už inému človeku alebo na dobročinné účely. Vyplýva to zo štúdie kanadských vedcov, ktorú zverejnil odborný magazín *Science*: „Štúdia vedecky potvrdila platnosť porekadla, podľa ktorého človeka viac uspokojí, keď dáva, než keď berie,“ vyhlásila profesorka psychológie na univerzite vo Vancouveri Elizabeth Dunnová.⁶

Podobné zistenia priniesli aj výskumy alternatívnej ekonómie.⁷ Alternatívna ekonómia, t.j. behaviorálna ekonómia, ktorá je zameraná aj na ľudské správanie sa, spája výdobytky klasickej ekonómie a modernej psychológie.

Prof. Daniel Kahneman a jeho kolegovia urobili rozsiahly prieskum na vzorke vyše 30-tisíc ľudí (boli to študenti 21 vysokých škôl, ktorí začali študovať v roku 1976). Prieskum vyvrcholil po devätnástich rokoch – v roku 1995 (hoci z pôvodných vyše 30-tisíc kontaktov prišlo zhruba 12-tisíc odpovedí, no aj tak to predstavuje veľmi dobrú vzorku).

6. Porov.: *Šťastie z peňazí? Väčšie, ak rozdávaté*. In: *Denník Pravda*, dňa 21. 3. 2008. Prof. Elizabeth Dunnová a jej kolegovia urobili tri pokusy, počas ktorých zisťovali, či sú ľudia šťastnejší, keď utratili peniaze pre seba, alebo keď venovali financie inému (iným). Pri prvom pokuse oslovlili 630 dobrovoľníkov. Tí, ktorí „dávali“, sa cítili šťastnejší. Vedci v ďalšom pokuse merali stupeň spokojnosti zamestnancov jednej spoločnosti v Bostone, ktorí dostali prémie od 3000 do 8000 dolárov. Ukázalo sa, že pre ľudí bolo dôležitejšie, ako peniaze minuli než to, koľko dostali. Zamestnanci, ktorí venovali tretinu svojho príjmu niekomu inému, mali koeficient šťastia o 20 % vyšší než tí, ktorí si všetko nechali pre seba. Pri poslednom pokuse mohli študenti vo Vancouveri utrátiť za deň päť až dvadsať dolárov. Polovica študentov dostala za úlohu urobiť radosť inému, druhá sebe. Za šťastnejších sa považovali tí, ktorí venovali sumu inému.

7. Hlavný prúd ekonómie (klasický a neoklasický) považuje za samozrejmé, že každý chce zarobiť čo najviac. Pritom sa nepýta, či to majiteľovi prinesie uspokojenie alebo nie. Existujú však aj iné (alternatívne) ekonomické prístupy, ktoré hovoria aj o „uspokojení“ z majetku. Veľký rozkvet zažila v posledných desaťročiach behaviorálna ekonómia založená na spolupráci klasickej ekonómie a psychológie. Jej najväčší odborníci sú: Daniel Kahneman, ktorý dostal Nobelovu cenu za ekonómiu v roku 2002, Carl Nickerson, Norbert Schwartz a Edo Diener; Porov. časopis *Psychological Science* (č. 6/2003), článok: *Zamerané na odvrátenú stranu amerického sna – bližší pohľad na negatívne dôsledky honby za finančným úspechom*. In: *Prinášajú peniaze šťastie?* *Denník Hospodárske noviny*, dňa 31. 5. 2005.

Úroveň celkovej spokojnosti so životom vo všeobecnosti rástla s výškou príjmu. Ľudia s najnižšími príjmami hodnotili na päťbodovej škále svoju spokojnosť so životom známami v intervale od 2,21 do 3,05; ľudia s príjmom 290-tisíc dolárov ročne hodnotili svoju spokojnosť v intervale od 4,56 do 4,59. Záver bol teda jasný a potvrdil zistenia predošlých štúdií – s rastom príjmu v rodine rastie aj pocit celkovej spokojnosti so životom.

Prejavili sa však veľké rozdiely medzi jednotlivými príjmovými skupinami. Ľudia, ktorí nepovažovali finančný úspech za významný pre svoj život, mali celkovú mieru spokojnosti so životom podstatne vyššiu. Túžba po peniazoch teda prináša človeku sklamanie najmä vtedy, ak sa nenaplní a idealisti znášajú chudobu omnoho ľahšie, ako chamtiví (no neschopní) materialisti.

Respondenti Kahnemanovho výskumu označili najdôležitejšiu zložku šťastia rodinný život, za ním nasledovala práca, potom miesto bydliska, fyzické zdravie a nakoniec priateľstvo. Ukázalo sa, že vysoký finančný príjem dokáže zmazať rozdiely v kvalite priateľstva. Bohatí sa cítia sebaistejšie a nemusia toľko „na iných“ závidieť. Napriek tomu majú o niečo menej kvalitné priateľstvá, ako majú čistí idealisti.

Bola však jedna oblasť, kde bohatstvo nedokázalo zmazať rozdiely vyplývajúce z túžby po finančnom úspechu. Tou oblasťou bol rodinný život. Z prieskumu vyplynulo, že snaha mať čo najviac peňazí, bola vždy negatívne korelovaná s rodinným šťastím a bolo jedno, či dotyčná osoba mala vysoký alebo nízky príjem. Šťastie v rodine sa za peniaze kúpiť nedá. Ešte raz treba zdôrazniť, že to neznamená, že by bohatí ľudia mali menej šťastné rodiny, ako tí chudobní. Nešťastný rodinný život mali tí, ktorí považovali peniaze za zásadný životný cieľ.

Kahnemanov výskum ukázal, že peniaze netreba ani fetišizovať ani démonizovať. Honba za finančným úspechom, ako zásadným životným cieľom, prináša pre pocit spokojnosti so životom veľa negatív – a to najmä pre rodinný život a priateľstvo.⁸

Personalistická ekleziológia a (pozemské) šťastie človeka

Okrem prvoradého, vlastného náboženského poslania Cirkvi, plní Cirkev aj druhoradú službu. Ekleziológia (bez toho, že by zanedbávala duchovné poslanie Cirkvi) s pomocou najnovšej psychológie učí ľudí efektívne rozvíjať ich dary, viesť plný a pokojný život – a tak, na koľko sa to na zemi dá – byť šťastný.⁹ Čo je šťastie?

8. Porov. *Prinášajú peniaze šťastie?* In: Denník *Hospodárske noviny*, dňa 31. 5. 2005.

9. Porov. Lumen gentium 17: „Duch Svätý ju (t.j. Cirkev) podnecuje k spolupráci, aby sa uskutočnilo rozhodnutie Božie, ktorým bol Kristus ustanovený za základ spásy pre celý svet. Hlásaním evanjelia Cirkev privádza všetkých, čo ju počúvajú, k viere a vyznávaniu viery, pripravuje ich na krst, vymaňuje z otroctva bludu a privetuje ich ku Kristovi, aby v ňom rástli v láske, kým nedosiahnu plnosť. Cirkev sa pritom pričíňuje o to, aby, čokoľvek dobrého sa nachádza v ľudských mysliach a srdciach alebo v národných obyč-

Jednotná definícia šťastia neexistuje. Opis (pocitu) šťastia je veľmi komplikovaný, pretože šťastie je predovšetkým subjektívna veličina. Ako sme si však ukázali vyššie, zdravie a peniaze (len) relatívne napomáhajú k šťastiu. Preto treba hľadať aj iné cesty (prostriedky) šťastia. Už vieme, že existujú ďalšie objektívne základné faktory, ktoré pozitívne ovplyvňujú ľudské šťastie. Americký psychológ, prof. Dávid Niven (Floridská univerzita) ich zosumarizoval takto:¹⁰

– dobrý blízky vzťah s ľuďmi; najmä dobre fungujúca rodina, manželský život, verný priateľ, zodpovední spolupracovníci – toto dokopy tvorí až 72 % ľudského šťastia;

– zdravá sebadisciplína; stávanie sa viac a viac „človekom“; stále primerané sebazvedľovanie, pravidelné osobné cvičenie, osobný (hodnotový i životný) poriadok, napr. zdravé stravovanie, dostatočný spánok, starostlivosť o domáce zvierata... – toto dokopy tvorí 12 % ľudského šťastia;

– poriadok a pravidelnosť života; potrebná „istota“ v zázemí, relatívny pokoj – toto dokopy tvorí 5 % ľudského šťastia;

– zblížovanie s ľuďmi cez fandanie iným osobám (športovci, hudobníci, speváci, herci, verejní – i neverejní – činitelia) – toto dokopy tvorí 4 % ľudského šťastia;

Podobne existujú aj objektívne základné faktory, ktoré negatívne ovplyvňujú ľudské šťastie:

– zaoberanie sa nepríjemnosťami v zamestnaní, v povolani, no najmä v osobnom živote; neschopnosť vyrovnáť sa s ťažkosťami; absencia zmyslu ľudského života a utrpenia – toto dokopy tvorí až 70 % ľudského nešťastia;

– nereálna či neprimeraná túžba po nových veciach; nezvládnutá túžba „mať“ podporovaná kultúrou konzumizmu – bulvár, televízia, reklamy – toto dokopy tvorí 50 % ľudského nešťastia;

– nedisciplinovanosť v základných ľudských potrebách; spánok skrácovaný čo len o jednu hodinu denne, neporiadok v jedení, v zdravom pohybe, preháňanie v práci (príliš veľa, príliš málo) neporiadnosť v relaxe – toto dokopy tvorí 8 % ľudského nešťastia.

Pravdaže, o základných faktoroch ľudského šťastia pojednávajú aj (početní) iní autori a ďalšie rozsiahle zistenia. Napr. dôkazy, že „udalosť“ ovplyvňuje šťastie/nešťastie človeka len krátkodobo. Viac vplyva na šťastie/nešťastie to, ako človek „udalosť“ spracuje (prijme, vyrovná sa s ňou).¹¹ Alebo prax z Britských ostrovov. Prestížna anglická súkromná škola *Wellington College* v meste Crowthorne, ktorú vedie rektor Anthony Seldon, ponúkla svojim študentom výučbu šťastia, aby ich študenti mohli úspešne bojovať s nástrahami spoločnosti, akými sú materializmus či posadnutosť

jach a kultúrach, nielenže nezahynulo, ale aj ozdravelo, povznieslo sa a dozrelo na slávu Božiu, na zahanbenie zlého ducha a na šťastie človeka.“

10. Porov. *Tajomstvo ľudského šťastia*. BTM, 3/2009.

11. In: *Šťastiu sa človek dokáže naučiť. Ako na to?* Denník *Pravda*, dňa 22. 8. 2006.

hviezdami. Žiaci vo veku 14 až 16 rokov majú hodinu týždenne, na ktorej sa naučia, ako zvládať vzťahy, negatívne emócie, ako sa starať o fyzické a psychické zdravie a ako úspešne realizovať svoje ambície.¹²

Tieto a ďalšie zistenia v podstate potvrdzujú výsledky Dávida Nivena.¹³ Výsledky a skúmanie prof. Dávida Nivena bolo v tejto prednáške uprednostnené len preto, že bolo dlhodobé – trvalo až tridsať rokov.

Cirkev v dnešnom svete

Základných faktorov ľudského šťastia je veľa (popri dvoch „najvýraznejších“ – zdravie a peniaze). Ich charakteristickým spoločným znakom však je usporiadaný osobný vzťah. Cirkev môže a chce k tomuto „usporiadanému osobnému vzťahu“ pridať svoj vklad.

12. Školu *Wellington College* založili v roku 1853; teraz má asi 800 žiakov. Rektor školy Anthony Seldon povedal: „Zaviedli sme hodiny šťastia. Dlhो sme sa zameriavali na akademickú kariéru a unikalo nám niečo omnoho podstatnejšie... Podľa mňa je najpodstatnejším poslaním každej školy vychovať šťastných a sebavedomých mladých mužov a ženy. To sa v žiadnej príručke ministerstva školstva nedočítate... Známe osobnosti, peniaze a majetníctvo sú priveľmi často hlavnými mätami mladých ľudí, ale o tom šťastie naozaj nie je. Naše deti by mali vedieť, že peniaze šťastie neprinášajú.“ In: *V Británii budú vyučovať šťastie*. Denník *Pravda*, dňa 18. 4. 2006.

13. Napr.: „Najnovší americký výskum totiž ukázal, že cestou k nájdeniu šťastia je skôr uzavretie manželstva, zväčšenie svojho majetku či vyznávanie náboženstva. Z prieskumu medzi 3000 Američanmi vyplynulo, že bohatí ľudia sú spravidla šťastnejší než chudobní, ľudia žijúci v manželstve šťastnejší než slobodní a veriaci zase šťastnejší než neveriaci.“ In: *Čo robí ľudí šťastnými*. Denník: *SME*, dňa 25. 3. 2006.

Slovenská psychologička Zuzana Mardiaková tvrdí: „Každý človek v určitých momentoch zažíva šťastie. Len si často ani neuvedomí, ako sa k nemu dostal a neskôr ani nevie, ako a prečo oň prišiel... Rolu hrá aj inteligencia, poznávanie svojich možností a limitov, vzdelávanie a pestovanie vzťahov k blízkym ľuďom. Práve citové zázemie v rodine a upokojujúce medziľudské vzťahy zvyšujú odolnosť človeka voči stresu... Isté však je, že pocit šťastia máme vo svojich rukách – presnejšie, v našom vedomí. Pociť šťastia totiž viac než s vonkajším dianím súvisí s naším prežívaním.“ In: *Štastiu sa človek dokáže naučiť. Ako na to?* Denník: *Pravda*, dňa 22. 8. 2006.

Nemecký psychológ Oskar Holzberg hlása, že ten, kto vníma drobné detaily vo svojom okolí, je šťastnejší. Svoju teóriu dokazuje na zamilovaných, ktorí sú podľa neho prirodzene všímaví. Na partnerovi spozorujú každý detail, od lásky by mu zniesli aj modré z neba. Len čo si všimnú, že sa mimovoľne striasol, ponúknu mu kabát, ak sa milovanej páči istá pesnička, zajtra už dostane celé cédečko od obľúbeného speváka. Holzberg však upozorňuje, že aj zamilovanosť a z nej prameniaca všímavosť raz vyrchajú. Všímavosť totiž nie je darom prírody, ale umenie, ktoré treba rozvíjať a starať sa oň po celý život. Pritom nejde o žiadny ezoterický únik pred svetom. Cieľom je láskavá pozornosť v každom okamihu: vo vzťahu k partnerovi, deťom, priateľom, ale aj k nám samým. In: *Štastiu sa človek dokáže naučiť. Ako na to?* Denník: *Pravda*, dňa 22. 8. 2006.

Ako je to dnes možné, keď je Cirkev (akosi) odsunutá na okraj diania?

Najprv treba zdôrazniť, že vieme o istom „vyrazení Cirkvi“ z hlavnej kolaje života. Viacerí poprední teológovia – napr. Jozef Ratzinger,¹⁴ Walter Kasper, Pavel Filipi,¹⁵ Reinhold Stecher – charakterizovali situáciu Cirkvi po Druhom vatikánskom koncile (skončil r. 1965) ako prechodné „oteplenie“, po ktorom nasledovalo akési (viac-menej osviežujúce) „ochladenie“.

Ako sa pri tomto – hoci zdravom, ale predsa – „ochladení“ správať, odpovedal Reinhold Stecher¹⁶ poukazom na múdreho alpinistu. Skúsený turista, keď sa ochladí a on predsa chce pokračovať v začatej ceste, urobí tri nevyhnuté veci: oblečie si teplejšiu bundu (bunda predstavuje „podstatnú lásku“, ktorú v dušiach ľudí utvára Duch Svätý; a tá „je trpezlivá, dobrotivá; nezávidí, nevypína sa, nevystatuje sa, nie je nehanebná, nie je sebecká, nerozčuluje sa, nemyslí na zlé, neteší sa z nepravosti, ale raduje sa z pravdy; všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží“, Porov. *1 Kor* 13, 4-7). Obuje si lepšie topánky (kvalitnejšie obutie je lepšie spoznanie a vernejšie žitie právd katolíckej viery, Porov. *1 Tim* 3, 13). A napokon dá si pršiplášť (pršiplášť symbolizuje trpezlivosť, ktorá je prejavom lásky v utrpení, Porov. *Lk* 24, 26; *Sk* 8, 32; *Hebr* 12, 2n). A tak turista bez ujmy „ide“ za svojím cieľom (teda: Cirkev buduje Božie kráľovstvo).

Treba ešte dodať, že (čisto) ľudské predstavy o Cirkvi, či (len) demokratické alebo (len) úzkoprse, predstavujú extrémny, do ktorých by Cirkev, ale ani žiaden veriaci, nemala upadnúť. Budúcnosť Cirkvi predsa závisí od vernej spolupráce ľudí s Pánom, ktorý vždy Cirkev skryto riadi.¹⁷

Základné faktory ľudského šťastia a zaangažovanie Cirkvi

Cirkev teda je aj dnes tu – a buduje Božie kráľovstvo. A ako pri tom robí ľudí (pozemsky) šťastnejšími? Cirkev napomáha rásť objektívnym faktorom ľudské-

14. Kard. Jozef Ratzinger patril k teológom, ktorí učili o troch obdobiach prijímania koncilu:

Obdobie optimizmu (zhruba do r. 1970).

Obdobie sklamaní, dezilúzie (r. 1970 – 1985).

Obdobie realizmu (od Mimoriadnej biskupskej synody v r. 1985).

Kritické obdobie sklamaní prišlo z dvoch dôvodov. Očakávalo sa príliš mnoho – vidieť rozkvitať Cirkev v celej šírke (a pritom hodina Cirkvi môže vyzeráť aj inak). Interpretácie vôle koncilových otcov neboli presné. Otcovia chceli aggiornamento viery a dojem bol, že vieru treba akosi rozriediť.

15. Walter Kasper a Pavel Filipi videli aj začiatok 21. stor. (najmä z pohľadu ekumenizmu) ako prechod od ekumenickej „jarí“ k ekumenickému „letu“, kde treba rátať s miernym ochladením (tzv. traja ľadoví svätí – Pankrác, Servác a Bonifác).

16. Porov. *Křesťan do nepohody*. In: *Katolícký týdeník, Perspektivy*, č. 3/1997. Mons. Reinhold Stecher je biskup Inšbrucku (Rakúsko).

17. Porov. J. MAZANEC, *Extrémny demokracie a uzavřenosti*. In: *Katolícký týdeník*, č. 37/2004.

ho šťastia (prof. Dávid Niven ich vymenoval štyri) a varuje pred negatívami, ktoré šťastie ničia. Faktory ľudského šťastia:

1. Dobre fungujúca rodina je prvým objektívnym faktorom ľudského šťastia (72%).
2. Stávanie sa viac a viac „človekom“ je ďalším faktorom ľudského šťastia (12%).
3. Poriadok života je tiež faktorom ľudského šťastia (5%).
4. Zbližovanie s ľuďmi prostredníctvom fandaní je štvrtým faktorom šťastia (4%).

Vidieť, že prvým a mimoriadne významným objektívnym faktorom ľudského šťastia je dobrá rodina. Manželstvo a rodina je dlhodobou prioritou pastoračnej práce Cirkvi.¹⁸ Konštitúcia *Gaudium et spes* (č. 48) pripomenula základné pravdy o manželstve a rodine, z ktorých vychádza záujem Cirkvi o rodinu: „*Dôverné spoločenstvo manželského života a lásky, ktoré ustanovil Stvoriteľ a vystrojil vlastnými zákonmi, vzniká manželskou zmlouvou..., ľudským úkonom, ktorým sa novomanželia obopadne dávajú a prijímajú, z Božieho ustanovenia trvalý zväzok, a to aj pred spoločnosťou... Sám Boh je pôvodcom manželstva, ktoré sa vyznačuje rozličnými dobrami a cieľmi. To všetko je zvrchované dôležité pre zachovanie ľudského rodu, pre osobné blaho a večný osud každého člena rodiny, ako aj pre dôstojnosť, stálosť, pokoj a šťastie samej rodiny i celej ľudskej spoločnosti. Sama manželská ustanovizeň a manželská láska sú však svojou povahou od prírody zamerané na plodenie a výchovu potomstva: práve v tom dosahujú akoby svoju korunu. Muž a žena, ktorí manželskou zmlouvou „už nie sú dve telá, ale iba jedno telo“ (Mt 19, 6), si tak preukazujú dôverným spojením svojich osôb a svojho konania vzájomnú pomoc a službu, prežívajú zmysel svojej jednoty a ju čím ďalej tým väčšmi dosahujú. Toto dôverné spojenie – ako vzájomné sebadarovanie dvoch osôb – i dobro detí vyžadujú úplnú vernosť manželov a nástoja na nerozlučiteľnosti ich jednoty.“*

V skratke Cirkvev o rodine učí a veriacich vedie k zachovávaní tohto:

- Rodinu tvoria muž a žena, ktorí sú otvorení na plodenie a výchovu potomstva.
- Rodina, ako dôverné spojenie dvoch darujúcich sa osôb a ich detí, vyžaduje úplnú vernosť manželov.
- Rodina pre dobro svojich členov – manželov a detí – potrebuje nerozlučiteľnosť ich jednoty.

Tieto pravdy sa čím ďalej, tým menej odzrkadľujú v našej spoločnosti. Z údajov Slovenského štatistického úradu vyplýva, že rozvodovosť na Slovensku rýchlo stúpa, v roku 2008 bolo až 12675 rozvodov.

Avšak tam, kde sa cirkevné pravdy o rodine – s Božou pomocou – praktizujú, je situácia podstatne lepšia. Katedra sociológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v r. 2007 uskutočnila výskum religiozity,¹⁹ z ktorého vyplýva, že klasické cirkevné prostriedky duchovného života (t. j. prijímanie sviatostí – svätá spo-

veď a sväté prijímanie, účasť na svätej omši a spoločná modlitba doma) napomáhajú: správne chápaniu manželstva, odmietaniu kohabitácií (sexuálny život mimo manželstva), správne postoju k sexuálnym stykom i k zamýšľanej plodnosti.²⁰ Cirkvev tak svojou náukou a praxou napomáha tomu, aby rodina fungovala dobre. Dobre fungujúca rodina je (až na 72%) prvým objektívnym faktorom ľudského šťastia.

Faktory ľudského nešťastia a riešenia Cirkvi

Tri faktory (podľa prof. Dávida Nivena), ktoré najviac ničia ľudské šťastie:

Neprijemnosti v zamestnaní, v povolani, no najmä v osobnom živote; neschopnosť vyrovnat sa s ťažkosťami; absencia zmyslu ľudského života a utrpenia (70%).

Nereálna či neprimeraná túžba po nových veciach; nezvládnutá túžba „mať“ podporovaná kultúrou konzumizmu (50 %).

Nedisciplinovanosť v základných ľudských potrebách; skracovaný spánok, neporiadok v jedení, v zdravom pohybe, preháňanie v práci (príliš veľa, príliš málo) neporiadnosť v relaxe (8%).

Vidieť, že ľudské šťastie ničia najmä dva silné faktory. Na prvom mieste je to neschopnosť zniesť ťažkosti a neprijemnosti, čo veľmi úzko súvisí so zmyslom života. Katolícka katechéza o stvorení sveta²¹ vysvetľuje odpoveď kresťanskej viery na základnú otázku, aký je zmysel a cieľ života? Táto odpoveď má rozhodujúci význam pre orientáciu nášho života a nášho konania.

Pravdaže, kresťanská viera sa v tejto otázke stretáva aj s inými odpoveďami, ako dáva ona. Už v dávnych kultúrach sa vyskytujú početné mýty o pôvode všetkého. Niektorí filozofi tvrdili, že všetko je Boh, že Bohom je svet (panteizmus).

Iní hovorili, že svet je nevyhnutnou emanáciou Boha, že vychádza z tohto prameňa a vracia sa k nemu. Iní zasa tvrdili, že jestvujú dva večné princípy – Dobro a Zlo, Svetlo a Tma, ktoré sú medzi sebou v ustavičnom boji (dualizmus, manicheizmus). Podľa iných je svet (aspoň svet hmotný) zlý, je produktom akéhosi úpadku, a preto ho treba zavrhnúť alebo prekonať (gnóza). Iní pripúšťajú, že svet urobil Boh, ale keď ho urobil, nechal ho sám na seba (deizmus).

Ďalší nepripúšťajú nijaký transcendentný pôvod sveta, ale vidia v ňom iba hru večne jestvujúcej hmoty (materializmus). Všetky tieto pokusy o vysvetlenie svedčia o tom, že otázka o pôvode a cieľi je trvalá a všeobecne platná – a toto hľadanie je človeku vlastné.²²

20. Porov. L. CSONTOS, SJ, *Manželstvo a rodina dnes*. In: *Viera a život*, č. 3/2009, s. 8. Zaujímavé výsledky ponúka tabuľka č. 2 na s. 6: Vysokú a strednú hodnotu pripisuje manželstvu 84% rímskokatolíkov; z neveriacich pripisuje vysokú a strednú hodnotu manželstvu len 59% opýtaných. A tiež tabuľka č. 1 na s. 6: Tí, ktorí pravidelne chodia na svätú spoveď, nesúhlasia s kohabitáciou (takmer 80%). No z tých, ktorí nechodia na svätú spoveď (alebo len občas), nesúhlasí s kohabitáciou len 26%.

21. Porov. KKC 282.

22. Porov. KKC 285.

18. Porov. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-20013*, s. 33n.

19. Porov. L. CSONTOS, SJ, *Manželstvo a rodina dnes*. In: *Viera a život*, č. 3/2009, s. 3-13.

Pravda o stvorení a cieľi je taká dôležitá pre ľudstvo, že Boh ju svojmu ľudu zjavil. Okrem prirodzeného poznania, ktoré môže mať o Stvoriteľovi každý človek,²³ Boh postupne zjavil Izraelu tajomstvo stvorenia.²⁴ Sväté písmo a Tradícia učia, že Boh stvoril svet na svoju (Božiu) slávu.²⁵ Nie tak, aby svoju slávu zväčšil, ale tak – aby ju prejavil a udelil. Pritom Boh nemal (a nemá) nijaký iný dôvod, aby niečo stvoril, iba svoju lásku a dobrotu. Preto – všetky stvorenia vyšli z Božej ruky, otvorenej kľúčom lásky.²⁶ Boh teda stvoril ľudí, aby sa títo – prostredníctvom Ježiša Krista – stali adoptovanými Božími synmi a dcérami.²⁷ To je zmysel života každého človeka. Je správne a múdre, keď to, čo chceme teraz, podriadime tomu, čo chceme v konečnom dôsledku. A Cirkev nás vedie k tomu, aby sme naše „teraz“ (pozemské ideály, a ciele) podriadili tomu – byť raz celkom Boží. Posledným cieľom stvorenia je, aby Boh, ktorý je Stvoriteľ všetkého, bol napokon „všetko vo všetkom“ a tak získal sebe slávu a ľuďom blaženosť.²⁸

Na druhom mieste (ďalší silný faktor ničiaci ľudské šťastie) je nezvládnutá túžba „mať“, čiže túžba „vlastniť viac a viac“, čo je mocne podporované kultúrou konzumizmu. Cirkev vytrvalo učí, že „väčšia hodnota človeka je v tom, čím je, než v tom, čo má“ (Porov. *Gaudium et spes* 35). Preto Cirkev varuje, aby ľudia, najmä kresťania, nelipli na bohatstve – Porov. *Lumen gentium* 42: „Všetci v Krista veriaci sú teda pozvaní, ba povinní usilovať sa o svätosť a dokonalosť vo vlastnom stave. Preto nech všetci dbajú, aby správne usmerňovali svoje city, žeby im užívanie vecí tohto sveta a lipnutie na bohatstve proti duchu evanjeliovej chudoby neprekážalo v úsilí o dokonalú lásku, ako napomína apoštol Pavol: „*Ti, čo užívajú tento svet, akoby ho neužívali, lebo tvárnosť tohto sveta sa pomína*“ (1 Kor 7, 31).

Cirkev zároveň učí, ako v praxi pozemskej dobrá správne používať:²⁹

- všetci majú mať rovnakú účasť na stvorených dobrách vedení spravodlivosťou a láskou;
- človek, užívajúci tieto dobrá, má pokladať veci, ktoré oprávnené vlastní, nielen za svoje, ale aj za spoločné v tom zmysle, aby mohli byť na osoh nielen jemu, ale aj iným;
- ľudia sú povinní pomáhať chudobným, a to nielen zo svojho prebytku;

23. Porov. *Sk* 17, 24-29; *Rim* 1, 19-20: „Je im predsa zjavné, čo možno o Bohu vedieť; Boh im to zjavil. Veď to, čo je v ňom neviditeľné - jeho večnú moc a božstvo -, možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí; takže nemajú výhovorky.“

24. Porov. *KKC* 287.

25. Prvý vatikánsky koncil, konštitúcia *Dei Filius*, r. 1870, *DH* 3025.

26. Porov. *KKC* 293.

27. *Ef* 1, 5-6: „On nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predučil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi. Na chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi.“

28. Porov. *1 Kor* 15, 28; *KKC* 294.

29. Porov. *Gaudium et spes* 69; tento text tvorí – vo všeobecnosti – základ sociálnej náuky Cirkvi.

- zároveň treba rozvíjať rodinné i sociálne služby tak, aby občania neboli vedení k pasívnemu postoju voči spoločnosti, k nezodpovednosti v plnení si povinností ani k odmietaniu služieb.

Záver

Cirkev je naozaj matka a učiteľka. Uvedomuje si, že každá ľudská činnosť je denne vystavená nebezpečenstvu pre hriech, pýchu a nezriadenú samolásku človeka. Preto vynakladá veľké úsilie, aby túto činnosť očistila a priviedla k dokonalosti Kristovým krížom a vzkriesením.³⁰ Potom – vykúpený človek, ktorý sa stane novým stvorením v Duchu Svätom – má v oblube Boha i tie veci, ktoré stvoril Boh. Tento nový človek sa stáva skutočným držiteľom sveta a kráča cestou relatívneho pozemského šťastia do večnej blaženosti.

Bibliografia:

- AA.VV.: *Čo robí ľudí šťastnými*. In: *SME*, dňa 25. 3. 2006. AA.VV.: *Počet šťastných ľudí na svete rastie*. In: *Pravda*, dňa 11. 9. 2008. AA.VV.: *Šťastie z peňazí? Väčšie, ak rozdávaté*. In: *Pravda*, dňa 21. 3. 2008. AA.VV.: *Tajomstvo ľudského šťastia*. Bratislava: Bratislavská tlačová misia, M 20, 3/2009. BALÁŽ, V.: *Prinášajú peniaze šťastie?* In: *Hospodárske noviny*, dňa 31. 5. 2005. CSONTOS, L.: *Aktuálny výskum religiozity – prekvapenia, výzvy a nádeje*. In: *Viera a život*, č. 1/2009. CSONTOS, L.: *Manželstvo a rodina dnes*. In: *Viera a život*, č. 3/2009. HLINKA, A.: *Cesty k nekonečnu: Základné otázky prirodzenej teológie*. Rím: SÚSCM, 1976. HLINKA, A.: *K širším obzorom*. Rím: SÚSCM, 1973. HLINKA, A.: *Ozvena slova* 6. Bratislava: db, 1996. HUDÁČEK, M.: *Úvod do vierouky o Cirkvi*. Bratislava: Dobrá kniha, 1993. CHOVANEC, M.: *Ekzeziológia. Semestrálna prednáška*. Nitra: TI, 2009. KAŠPARŮ, M.: *Proč nebyvají v Božím stádcí dobré vztahy*. In: *Katolický týdeník*, č. 7/2005. KOREC, J. CH.: *Cirkev v zápase stáročí*. Bratislava: 1990. KOREC, J. CH.: *Cirkev v zápase stáročí II*. Bratislava: 1990. KOREC, J. CH.: *Na ceste do večnosti*. Bratislava: LÚČ, 1991. KOREC, J. CH.: *Vznik evanjelí uprostřed Cirkvi*. Bratislava: LÚČ, 2000. LACHMANOVÁ, K.: *Proč to vážne*. In: *Katolický týdeník, Perspektivy*, č. 2/1997. MAZANEC, J.: *Extrémny demokracie a uzavřenosti*. In: *Katolický týdeník*, č. 37/2004. SEDLÁKOVÁ, K.: *Šťastíu sa človek dokáže naučiť. Ako na to?* In: *Pravda*, dňa 22. 8. 2006. STECHER, R.: *Křesťan do nepohody*. In: *Katolický týdeník, Perspektivy*, č. 3/1997.

Marián Chovanec (1957) je pomocný nitriansky biskup, generálny vikár a vysokoškolský pedagóg. Vyučuje dogmatickú teológiu na RK CMBF UK v Kňazskom seminári sv. Gorazda v Nitre. Doktorát z teológie získal v r. 1994 na Katolíckej univerzite v Lubline (KUL) v Poľsku. Popri vysokoškolskej pedagogickej praxi sa venuje pedagogickým aktivitám na základných a stredných cirkevných školách. Od r. 2000 je generálnym sekretárom Konferencie biskupov Slovenska a predsedom Teologickej komisie KBS i Subkomisie pre náuku viery. Pravidelne prispieva do mesačníka *Duchovný pastier a iných médií*. Vydal viaceré odborné publikácie (traktáty) z dogmatickej teológie. E-mail: chovanec@kbs.sk

30. Porov. *Gaudium et spes* 37.

POSVÄCOVANIE BOŽIEHO MENA

A. Tyrol: Sanctification of the name of God

In our religious terminology, the biblical texts and prayers include original Hebrew expressions, which are usually translated so to preserve the original expectations of their understanding and interpretation. The term 'sanctification of the name of God' is one of such expressions. A reflection on Ex 18 show how the name of God was sanctified through the attitudes of Moses to the extent that the Gentiles have matured to accept faith. In the attitudes of Moses in Ex 18, today's Christians can find a model for upholding the principle of 'sanctification of the name of God.'

Úvod

V biblických textoch Nového zákona, ale ešte viac Starého zákona možno niekedy nájsť také výrazy, ktoré nás svojím obsahom alebo znením prekvapia a ak sa nad nimi hlbšie zamyslíme, možno sme v snahe presne ich pochopiť v rozpakoch. Potom máme v diskusiách s ľuďmi na tieto témy isté ťažkosti, ak sa máme k týmto výrazom vyjadriť či ich niekomu objasniť. Sú to obyčajne také slová alebo skupiny slov, ktoré v biblickom jazyku majú vlastný význam, ale nám v dnešnom používaní tých istých slov vychádzajú iné výsledky, ktoré sa niekedy nie celkom stotožňujú s obsahmi našej viery ako celku.

Takými to výrazmi sú napr. slová z modlitby Otče náš: *Neuved' nás do pokušenia...* (Mt 6,13; Lk 11,4), alebo slová Pána Ježiša v odpovedi na otázku, prečo hovorí v podobenstvách: *...oči si zavreli, aby očami nevideli a ušami nepočuli, aby srdcom nechápali a neobrátili sa – aby som ich nemohol uzdraviť* (Mt 13,15). Podobné, ba ešte výraznejšie formulácie nachádzame aj v starozákonných textoch: *(Pán Boh) spôsobil tiež, že im (Egyptanom) kolesá z vozov odpadávali a že len s ťažkosťou mohli napredovať* (Ex 14,25). Ďalším výrazným miestom, ktoré našlo svoju ozvenu v Mt 13,15, je Iz 6,10: *Sprav bezcitným srdce tohto ľudu, jeho uši zataž a oči mu zastri, aby očami nevidel a ušami nepočul, aby mu srdce nepochopilo a neobrátil sa a neuzdravil.*

Nasledujúca štúdia je zameraná na osobitnú kategóriu týchto výrazov, ktoré sa dotýkajú myšlienky posväcovania Božieho mena. Reflexia nad Ex 18 ukazuje, ako sa cez Mojžišove postoje posväcovalo Božie meno až do tej miery, že pohanovia dozreli k viere. V postojoch Mojžiša z Ex 18 majú aj dnešní kresťania model pre aktualizáciu princípu „posväcovania Božieho mena“.

Semitizmy a ich miesto v Písme

Spomenuté biblické príklady a im podobné výrazy nazývame semitizmy.¹ Na ich presnejšie vysvetlenie je potrebné poznať jednak hebrejský jazyk, jednak isté spôsoby vyjadrovania mentalitou Blízkeho vý-

chodu. Ide o špeciálne gramatické či literárne formy, ktoré sú jednak prejavom ich náboženských predstáv o Bohu a jeho činnosti v dejinách ľudí a jednak sú aj spôsobom vyjadrovania, teda ide o predstavy Hebrejov o svete a jeho fungovaní. Jedným z takýchto textov, ktoré vyjadrujú svoje obsahy pomocou semitizmu je aj prvá prosba v modlitbe Otče náš: *...posväť sa tvoje meno* (Mt 6,9; Lk 11,2). Spolu s ostatnými veršami sa táto prosba dostala do našej najkrajšej a najpoužívanejšej modlitby, ktorú nazývame Modlitba Pána. Na prvé či bezprostredné počutie týchto slov nám nie je známe, čo táto prosba vyjadruje, pretože v našom hovorovom jazyku sa takýto výraz nevyskytuje. Teda aj otázka posväcovania Božieho mena patrí do oblasti semitských vyjadrení² a je dobré, ak si túto problematiku osvetlíme aspoň do určitej miery, aby sme lepšie poznali obsah našich modlitieb. Je zaujímavé, že Pán Ježiš v modlitbe, ktorú dal apoštolom ako vzor každej modlitby, uviedol hneď po úvodnom oslovení *Otče náš, ktorý si na nebesiach...* túto prosbu ako prvú. Potom, hneď za prosbou o posvätenie Božieho mena nasleduje prosba *...príd' tvoje kráľovstvo*. Ak pri výklade použijeme pravidlo blízkeho kontextu, tak vidíme, že prosba o posvätenie Božieho mena sa výsostne týka Boha a jeho pôsobenia na zemi.

Posvätenie Božieho mena súvisí so životom jeho ľudu

Téza o posväcovaní Božieho mena bola veriacim židom zrejme dobre známa. Totiž v Písme nemáme nejaké výrazné miesta, ktoré by túto problematiku systematicky a základne vysvetľovali. Ide o semitskú teologickú kategóriu a keďže sa semitizmy do používania dostali spontánnou kryštalizáciou jazyka a jednotlivých pojmov, ich význam musíme preto dedukovať z hebrejskej mentality, z charakteru a celkového ducha ich jazyka, celkovo z orientálnej mentality a podobne. Z jednotlivých vyjadrení o posväcovaní Božieho mena možno uviesť texty: Lv 19,2 (*Buďte svätí, lebo ja, Pán, váš Boh som svätý*); Lv 22,32 (*Neznesväcujte moje sväté meno! Chcem byť uctievaný ako svätý uprostred Izraelitov!*) a iné.³ Na osvetlenie proble-

1. Semitizmus je vetná konštrukcia alebo zvrät typický pre semitské jazyky, použitý v inom jazyku... Porov. napr. „synovia Izraela“ namiesto „Izraeliti“, alebo „syn pokoja“ namiesto „pokojamilovný človek“ a pod. (HERIBAN, J.: *Príručný lexikón biblických vied*, SÚSCM Rím 1992, s. 914).

2. Porov. MANNS, F.: *Jewish Prayer in the time of Jesus*, Franciscan Printing Press Jerusalem 1994, s. 21.

3. Porov. SCHMID, R.: *Mit Gott auf dem Weg*, KBW Stuttgart 1991, s. 42.

matiky posvätenia Božieho mena použijeme dva modelové texty, z ktorých sa dá pomerne spoľahlivo určiť obsah tejto problematiky: Ex 18 a 2Sam 12.

Osemnásť kapitola Knihy Exodus hovorí o stretnutí Mojžiša a jeho svokra, madiánskeho kňaza Jetra. Ten keď sa dozvedel, že jeho zať Mojžiš vyšiel aj s celým národom z Egypta do púšte, rozhodol sa navštíviť Mojžiša a pritom so sebou vzal aj svoju dcéru Seforu, ktorá už bola Mojžišovou manželkou a ich dvoch synov Gersona a Eliezera. Stretnutie bolo radostné a pri tej príležitosti Mojžiš vyrozprával Jetrovi všetky Božie diela v prospech svojho ľudu Izraela. Jetro na tieto správy reagoval chválou a oslavou Pána: *Nech je zvelebený Pán, ktorý vás vyslobodil z rúk Egyptanov... Teraz už viem, že Pán je väčší ako všetci bohovia... Potom Mojžišov test Jetro obetoval Bohu...* (Ex 18,10-12).

Prvý úryvok tejto kapitoly (verše 1-12) prehľadne ukazuje, ako sa realizuje v dejinách vyvoleného ľudu posväcovanie Božieho mena. Hebrejský ľud ešte len vyšiel z Egypta, ešte len urobil prvé kroky na ceste púšťou, už sa správy o mocných Božích činoch šíрили po celom okolí. Madiánsky kňaz Jetro sa dopyčul o týchto Božích činoch v živote Mojžiša a jeho ľudu, a preto sa ihneď vybral k nemu. Táto cesta pohanského kňaza pripomína myšlienku vyjadrenú v Ž 72,11: *Budú sa mu klaňať všetci králi, slúžiť mu budú všetky národy...* Totiž dôvodom príchodu Jetra boli zrejme práve tieto mocné Božie činy (porov. v. 1.10-12).

V úryvku je výrazne zakomponovaná teologická gradácia myšlienky posväcovania Božieho mena. Tu je spomenutá etymológia Mojžišových synov Gersona a Eliezera, ktorá vystihuje Mojžišovu situáciu cudzinca (hebr. *gér*) v tomto kraji, ktorý však pamätá na Boha svojich otcov a spolieha sa iba na jeho pomoc (hebr. *El; ezer*). Ku gradácii teologickej idey prispieva aj zmienka o Božom vrchu (Sinaj-Horeb), na ktorom sídlil Mojžiš, teda v Božej blízkosti. Sympatická a zrejme aj cielene vyjadrená je úcta Mojžiša voči Jetrovi: *poklonil sa mu a pobožkal ho* (v. 7). Mojžiš tu vystupuje ako človek preukazujúci úctu madiánskemu kňazovi. Potom nastala fáza teologickej interpretácie udalostí. Mojžišovo rozprávanie vedie pohanského kňaza k pravej viere: *Teraz už viem, že Pán je väčší ako všetci bohovia...* (v. 11). Vrcholom celého stretnutia je krvavá obeta, ktorú – paradoxne – prináša nie Áron alebo jeho synovia, ale práve pohanský kňaz Jetro, ktorý už, pravda, poznal pravého Boha. Áron a jeho synovia ešte neboli ustanovení za kňazov.

Táto krásna a harmonická atmosféra v stretnutí Jetra s Mojžišom prežívaná v duchu oslavy Boha dostáva v druhom úryvku (v. 13-27) svoje praktické vyjadrenie: pre Mojžiša prichádza všedný deň a musí sa venovať vykonávaniu spravodlivosti, totiž prijímať stránky a rozsudzovať sporné prípady, čo ho veľmi vyčerpávalo. Na to reagoval Jetro poznámkou: *...dám ti radu a Pán bude s tebou...* (v. 19). A navrhol mu ustanoviť schopných pomocníkov: tisícnikov, stotníkov, päťdesiatnikov a desiatnikov, ktorí mali súdiť a len ťažké prípady rezervovať Mojžišovi, ktorý sa mal stať *zástupcom ľudu pred Bohom* a prednášať jeho záležitosti

Bohu (v. 19). Bola to naozaj múdra rada, ktorá hoci bola prakticko-organizačná, svätopisec ju prezentuje v teologickom duchu. Mojžiš v prvej odpovedi na vysvetlenie odpovedá, že ľud prichádza a pýta si *Boží rozsudok* (v. 15). Rozhovor ďalej pokračuje a v ňom veľmi často zaznieva zmienka o Božích radách či Božích rozsudkoch (v. 15.16.19). Téma teda ukazuje, ako sa v náboženskom duchu riešili praktické otázky v spoločenstve vyvoleného ľudu. O Jetrovej úprimnosti niet pochyb a Mojžiš v celej kapitole vystupuje ako autentický zástanca Božích postojov a svedok jeho činov v živote vyvoleného ľudu.

Posväcovanie Božieho mena uprostred pohanských národov spočíva v tom, že Mojžiš, resp. jeho ľud je Bohom vyvolený a obdarovaný, ale tak on ako aj celý národ musí aj tomu zodpovedajúco žiť. Ak tieto postoje zachovávajú, Boh pokračuje v svojich mocných činoch ďalej. To zas vyvoláva chválu pohanov na adresu Boha Izraela. Príkladom týchto postojov je jednak Mojžiš ako autentický Boží muž, resp. národ, na druhej strane zas Jetro je ten, kto prichádza k poznaniu pravého Boha a ku chvále Boha, čím sa Božie meno posväcuje uprostred tohto sveta.

Druhým exemplárnym textom, ktorý zas osvetľuje opačný jav, opak posväcovania Božieho mena, resp. rúhanie sa Božiemu menu, je 2Sam 12. Táto kapitola hovorí o prorokovi Nátanovi, ktorý po Dávidových hriechoch spáchaných formou cudzoložstva s Uriášovou ženou Betsabe a vzápätí po nariadenej vražde Hetejca Uriáša, predstúpil pred Dávida a ostro mu vyčítal tieto hriechy. Nátan v svojich výrokoch na adresu Dávida použil aj takýto výraz: *touto vecou si zaviniť rúhanie u Pánových nepriateľov...* (v. 14). Streťávame sa tu teda s opačným javom, ako je posväcovanie Božieho mena, totiž rúhanie, čiže znesväcovanie Božieho mena.

Posvätenie Božieho mena a naše svedectvo

Kapitola o stretnutí Mojžiša a Jetra nás upozorňuje na princíp vydávania svedectva o Bohu a jeho činoch v našom živote. Mojžiš v rozprávaní (v. 1-12) vystupuje v pozícii svedka všetkých činov, ktoré v jeho živote a v udalostiach jeho národa vykonal Pán. Spôsobil tým, že Jetro dospel k poznaniu pravého Boha⁴, oslavoval ho („...*nech je zvelebený Pán, ktorý vás vyslobodil...*“ /v. 10/) a nakoniec mu priniesol obeť v prítomnosti starších Izraela. Uvedená narácia sa preto javí ako praktická realizácia princípu posväcovania Božieho mena (porov. Mt 6,9): Jetro chváli Boha a svoju chválu spečatuje obetou.⁵

Mojžiš ako exemplárny vzor reprezentácie Boha Izraela, si na jednej strane uvedomuje, že je v danom prostredí cudzincom a prišielcom. Naznačuje to symbolický význam mena jeho syna *Gerson* (som prišielcom v cudzej krajine /porov. v. 3/). Jeho druhý syn sa volal *Eliezer* (Boh môjho otca bol mojou pomocou a vyslobodil ma od faraónovho meča /porov. v. 4/). Symbolika

4. Porov. ZENGER, E. (zost.): *Stuttgarter Altes Testament*, Münster 2003, s. 123.

5. Porov. MANNS, F.: *Jewish Prayer in the time of Jesus*, s. 21.

tohto mena vyjadruje druhé ťažisko v hľadaní zmyslu jeho existencie. Konštatovanie absencie domova a Božej pomoci predstavuje rámec jeho existencie. Je to komplexné vyjadrenie situácie kresťanov v tomto svete a jedinečne to korešponduje s novozákonnými textami, ktoré hovoria, že v tomto svete nemáme trvalý domov, ale uberáme sa do budúcej vlasti (Jn 17; Hebr 11,16).

V danej problematike vystupuje Mojžiš aj ako vzor vnútorne usporiadaného a vyrovnaného človeka. Išlo tu totiž aj o istú decentralizáciu právomocí. Mojžiš sa mal zrieknuť pocitu nenahraditeľnosti pre ľud a mal časť svojich kompetencií odovzdať ostatným. Dokázal to bez najmenšieho problému. Tieto úrady hebrejskej správy dostali mojžišský základ a posvätný charakter. Mojžiš to podobne dokáže aj v otázke prorockej charizmy v Nm 11,16-30. Právom ho teda Písmo označuje za najpokornejšieho zo všetkých ľudí (porov. Nm 12,3).

Na druhej strane nás text 2Sam 12 uvádza do momentu Dávidovho nešťastia, keď sa nechal vtiahnuť do osídlen hriechu. Jedno zlo chcel pritom prekryť druhým zlom. Spôsobil tak rúhanie, znesvätenie Božieho mena (2Sam 12,14).

Posväcovanie Božieho mena ako teologická kategória

Z toho všetkého vyplýva, že posväcovanie Božieho mena je Božia záležitosť, ktorá však závisí aj od nás. Hebreji pod výrazom „posvätenie Pánovho mena“ rozumeli priznanie vlády PÁNA konkrétnymi termínmi: *Budte svätí, lebo ja... som svätý.*⁶ V tom treba vidieť veľkodušnosť Boha, ktorý nám do istej miery dáva aj takúto možnosť zúčastniť sa na projekte šírenia Božieho kráľovstva. Môžeme teda reprezentovať Boha vo svete. Ak vydávame dobré svedectvo o Bohu, svet to vidí a vzdáva Bohu chválu, ale ak nie, potom je Božie meno aj Božie kráľovstvo vo svete potupované a my za to nesieme zodpovednosť. Božie meno, čiže Božia bytosť v prvom rade nesmela byť potupovaná, ale bola považovaná za svätú a hodnú chvály.⁷ Prorok Ezechiel pracuje s touto kategóriou, keď hovorí o znesväcovaní Božieho mena: *Kde prišli, znesväcovali moje meno, lebo sa o nich hovorilo: „To je Pánov ľud, ale vytiahli z jeho krajiny.“ I zľutoval som sa pre svoje sväté meno, ktoré synovia Izraela znesväcovali u národov, ku ktorým prišli* (Ez 36,20-21). Podľa J. Schmida „posväcovanie Božieho mena spočíva v tom, že ľudia oslavujú Božie meno, zaujímajú postoj bázně a prosby voči Bohu, čo ich vedie k nábožnej zmene života a majú správne poznanie o Božej bytosti.“⁸ „Teda keď Izraeliti žili podľa Božej vôle, vtedy sa jeho Meno posväcovalo vo svete. Ale keď Izraeliti nežili podľa Božej vôle, tak sa jeho Meno profanovalo“.⁹

6. Porov. KREMER, J.: *Lukasevangelium*, Die Neue Echter Bibel, Echterverlag Würzburg 1988, s. 124.

7. SCHMID, J.: *Das Evangelium nach Matthäus*, Verlag F. Pustet Regensburg 1963, s. 128.

8. MANNS, F.: *Jewish Prayer in the time of Jesus*, s. 24.

9. Porov. RATZINGER, J.-BENEDIKT XVI., *Ježiš Nazaretský*, I. diel, Dobrá kniha Trnava 2007, s. 159-162.

Záver

Svätý Otec Benedikt XVI. sa na otázku posväcovania Božieho mena díva z hľadiska konkrétneho postoja človeka voči Božiemu menu. Človek sa teoreticky mohol snažiť zmocniť sa Božieho mena, čím mohol znetvoriť Boží obraz. Čím viac sa Božie meno dostávalo človeku do rúk, tým viac mohol človek zatemniť jeho svetlo. Preto nebolo dovolené v Starom zákone Božie meno vysloviť. Zrejme to bolo preto, aby sa Božie meno v používaní ľudí nedostalo do roviny ostatných božstiev. Mojžišova prosba o zjavenie Božieho mena (Ex 3,13) teda bola i nebola splnená.¹⁰ Tento konkrétny pohľad Svätého Otca nás upozorňuje, aby sme k Božiemu menu pristupovali s maximálnou bázňou, ba aby sme celým svojím životom vydávali svedectvo o Božej добрôte a jeho starostlivosti o nás. Našou každodennou prosbou o posvätenie Božieho mena vlastne prosíme o schopnosť vydávať dobré svedectvo kresťanského života.

Bibliografia:

HERIBAN, J.: *Príručný lexikón biblických vied*, SÚSCM Rím 1992. KREMER, J.: *Lukasevangelium*, Die Neue Echter Bibel, Echterverlag Würzburg 1988. MANNS, F.: *Jewish Prayer in the time of Jesus*, Franciscan Printing Press Jerusalem 1994. RATZINGER, J.-BENEDIKT XVI., *Ježiš Nazaretský*, I. diel, Dobrá kniha Trnava 2007. SCHMID, J.: *Das Evangelium nach Matthäus*, Verlag F. Pustet Regensburg 1963. SCHMID, R.: *Mit Gott auf dem Weg*, KBW Stuttgart 1991. ZENGER, E. (zost.): *Stuttgarter Altes Testament*, Münster 2003.

Anton Tyrol (1960) je profesorom na Katedre histórie a biblických vied Teologického inštitútu TF KU v Spišskom Podhradí-Kapitule a riaditeľom Katolíckeho biblického diela vo Svite. Prednáša Starý zákon a biblickú hebrejštinu. Základnú teológiu vystudoval v Bratislave, kde v roku 1993 dosiahol doktorát z posvätnéj teológie (Izaiáš, starozákonný evanjelista). V rokoch 1993-1996 absolvoval špecializačné biblické štúdium na františkánskom ateneu Studium Biblicum Franciscanum v Jeruzaleme, kde dosiahol licenciát z biblickej teológie (L'amore di YHWH verso gli esuli in Babilonia di Is 43,1-13). V roku 2002 sa habilitoval na CMBF UK v Bratislave (Prorok Jonáš) a v roku 2005 bol menovaný za profesora katolíckej teológie. Od roku 1996 nepretržite prednáša na TI TF KU v Spišskom Podhradí-Kapitule, pričom v rokoch 2001-2003 bol prorektorom KU pre výchovu a vzdelávanie. Je členom viacerých vedeckých rád fakúlt a KU, šéfredaktorom časopisu Sväté písmo pre každého. V rokoch 2006-2008 bol koordinátorom stredo-európskeho subregiónu Katolíckej biblickej federácie. Publikácie: Teológia „cesty“ (1999), Poznámky k štúdiu biblickej exegézy (1999), Prorok Jonáš (2001), Evanjelista Matúš a jeho svet (2002), Kňazstvo a Eucharistia (2010), viaceré študijné texty a zborníky. Adresa: tyrol@kapitula.sk, svit@kdb.sk.

10. Porov. RATZINGER, J.-BENEDIKT XVI., *Ježiš Nazaretský*, I. diel, Dobrá kniha Trnava 2007, s. 159-162.

FINANCOVANIE CIRKVI A NÁBOŽENSKÝCH SPOLOČNOSTÍ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

M. Dobešová: Financing of Churches and Religious Organisations in the Slovak Republic

General welfare of citizens is a common goal of both the state and the churches. Therefore, a cooperation of both spheres is inevitable, and gives rise to the problem of defining the mutual relation between the state and the church. This relation has gone through a long and interesting, sometimes dramatic, historic development and this is to remain so for the time ahead. The aim of this study is to discuss, on one hand, how the activities of churches and religious organisation in Slovakia benefit the society, and how the churches are supported financially by the state, on the other.

Spoločným cieľom štátu a cirkví je všeobecné blaho občanov, preto je spolupráca a koordinácia obidvoch subjektov nevyhnutná. Je potrebné definovať vzájomný vzťah štátu a cirkví, ktorý prešiel, prechádza a bude ešte prechádzať zaujímavým a v niektorých prípadoch v minulosti až dramatickým vývojom. Cieľom tejto analýzy je poukázať na verejnú prospešnosť pôsobenia cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike na jednej strane. Na strane druhej na financovanie a podporu cirkví zo strany štátu.

Štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú priamo alebo prostredníctvom svojich volených zástupcov. Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktoré ustanovia zákony. Pôsobenie cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike a ich financovanie zaručuje Ústava SR, upravuje niekoľko zákonov a tiež nasledovné zmluvy medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami:

- medzinárodná Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou (december 2000),
- vnútroštátna Zmluva medzi Slovenskou republikou a jedenástimi registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami (apríl 2002).

Slovenská republika sa ratifikovaním medzinárodnej zmluvy so Svätou stolicou zaviazala uzavrieť štyri osobitné medzinárodné zmluvy, ktoré sa týkajú finančného zabezpečenia Katolíckej cirkvi, školstva a vyučovania náboženstva, duchovnej služby v ozbrojených silách a zboroch a uplatňovania výhrad vo svedomí.

Zo strany cirkví i štátu bola prioritne riešená otázka pôsobenia Katolíckej cirkvi v armáde a policajných zboroch a parciálna zmluva o výchove a vzdelávaní. Nedoriešené sú dve rovnako dôležité zmluvy. Na zmluve o výhradách vo svedomí padla pravicová vláda. Na konci tohto roka si pripomenieme desiate výročie ratifikácie medzinárodnej zmluvy so Svätou stolicou. To mohlo byť dôvodom k začatiu práce na príprave medzinárodnej zmluvy o financovaní Katolíckej cirkvi. Predtým by ale mala prostredníctvom nového zákona o financovaní cirkví predchádzať komplexná úprava financovania všetkých cirkví a náboženských spoločností. Keďže v zmysle zákona

majú cirkvi v SR rovnoprávne postavenie, podobné dohody by mali byť aj s ostatnými cirkvami a náboženskými spoločnosťami, ktoré zohľadňujú ich špecifické potreby.

Ako štát finančne podporuje cirkve a náboženské spoločnosti

Financovanie cirkví, náboženských spoločností a ich účelových zariadení z verejných zdrojov je zabezpečené v zásade dvomi spôsobmi:

- priamo - prostredníctvom transferov so štátnym rozpočtom, resp. rozpočtom samospráv;
- nepriamo - daňovými úľavami a finančnými zvýhodneniami.

Priama forma pomoci predstavuje poskytnutie príspevkov - dotácií zo štátneho rozpočtu, z rozpočtu samospráv i zo štrukturálnych fondov EÚ.

Priame financovanie cirkví

Dotácie zo štátneho rozpočtu z kapitoly Ministerstva kultúry SR sa poskytujú čiastočne na prevádzku ústredí cirkví, na platy a sociálne zabezpečenie duchovných jednotlivých registrovaných cirkví podľa zákona číslo 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom v znení neskorších predpisov. Výšku platov duchovných upravuje vláda svojím nariadením. Aplikácia tohto zákona v súčasnosti je nevyhovujúca už z princípu, že tento zákon bol prijatý ešte v roku 1949. Vznikol v úplne odlišnej politickej a historickej situácii, keď cirkev bola nepriateľom štátu a všetok majetok cirkví bol znárodnený. V princípe tento spôsob financovania cirkví doteraz nebol riešený.

Na strane druhej štát znárodnením veľmi poškodil cirkev (predovšetkým Rímskokatolícku a Gréckokatolícku cirkev, Evanjelickú cirkev a. v., Reformovanú kresťanskú cirkev a židovské náboženské obce). Zatiaľ nie je ukončená konečná realizácia reštitúcií cirkevného majetku z dôvodu, že reštitučné nároky sú dodnes vymáhané súdnou cestou od povinných osôb, ako aj z dôvodu novelizácie reštitučného zákona (č. 97/2002 Z.z.).

Vo vlastníctve cirkví sú sakrálna a kultúrne pamiatky, ktoré predstavujú národné kultúrne dedičstvo

nás všetkých. Áno, cirkvi vlastní majetok, ale bez ekonomického úžitku. Naopak, údržba tohto majetku je finančne náročná. Cirkvi však nemajú dostatok prostriedkov na jeho udržiavanie a štátny rozpočet od roku 1997 systematicky nevyčleňuje na tento účel osobitné financie. Od roku 2004 majú aj cirkvi možnosť požiadať o príspevok z nového grantového systému pod gesciou Ministerstva kultúry SR. Na Slovensku okolo 3 tisíc cirkevných nehnuteľností a 14,5 tisíc sakrálnych huteľných kultúrnych pamiatok, pričom mnohé z nich sú v dezolátnom stave.

Uplynulo už desať rokov od ratifikácie medzinárodnej zmluvy, ktorá je úzko naviazaná na uzatvorenie čiastkovej medzinárodnej zmluvy o financovaní Katolíckej cirkvi. Chýba tiež vnútroštátna dohoda o financovaní ostatných cirkví a náboženských spoločností. S najväčšou pravdepodobnosťou to vyhovuje obidvom stranám. Čím ďalej, tým viac sa z médií ozývajú hlasy o odluke cirkví od štátu. Kto si čo predstavuje pod týmto pojmom, ťažko povedať. Žeby zrušenie priameho financovania platov duchovných a prevádzok kúrií? Aj jedna, aj druhá strana je tak vzájomne previazaná, že vyčleniť cirkev a jej účelové zariadenia ako neoprávneného prijímateľa verejných financií by bolo nespravodlivé a nesolidárne! Aj cirkev, aj štát sú pre obyvateľov žijúcich v Slovenskej republike, nie naopak. Títo občania naplňujú štátny rozpočet priamo, alebo nepriamo od narodenia až po smrť. Občanom štát v zmysle ústavy zaručuje slobodu vierovyznania a okrem iného i slobodné právo na vzdelanie, zdravotnú a sociálnu starostlivosť. Tieto verejné služby môže poskytovať štátna, cirkevná alebo súkromná organizácia.

Jadro problému

Podľa prijatých zmlúv (medzinárodnej a vnútroštátnej), aj podľa Ústavy SR, registrované cirkvi a náboženské spoločnosti majú právo vykonávať vzdelávaciu, výchovnú, vedeckovýskumnú, misijnú, charitatívnu, zdravotnícku a sociálnu činnosť. Toto právo zahŕňa aj zriaďovanie, vlastníctvo a prevádzkovanie zariadení takého charakteru v súlade s podmienkami ustanovenými právnym poriadkom Slovenskej republiky.

V zmysle týchto zmlúv cirkvi na Slovensku popri svojej spiritualite rozvíjajú aj solidaritu. Poskytujú služby v sociálnej oblasti (charity, diakonie), v oblasti školstva (cirkevné školy a školské zariadenia), zdravotníctva (cirkevné zdravotnícke zariadenia), vzdelávania a vedy a výskumu (Katolícka univerzita, teologické fakulty), ktoré majú charakter verejnoprospešný, resp. všeobecno-prospešný. Spolu aj s ostatnými organizáciami, ktoré nie sú zriadené za účelom podnikania (mimovládne neziskové organizácie) sú poskytovateľmi verejných služieb a v zmysle Ústavy SR vykonávajú inú zárobkovú činnosť, nie podnikanie (podnikanie je sústavná činnosť za dosahovaním zisku). Sú to presne tie isté oblasti, v ktorých pôsobí verejný sektor.

Tieto vyššie spomenuté oblasti, v ktorých ide vyslovene o službu občanovi, v zmysle ústavy zabez-

pečuje štát a samosprávy prostredníctvom svojich verejných organizácií (rozpočtové, resp. príspevkové organizácie). Rozdiel nie je v oblasti poskytovania všeobecno-prospešných služieb verejnosti, rozdiel je ale v možnosti poskytovať tieto služby a v spôsobe financovania týchto služieb.

Podľa Zákona č. 523/2004 o rozpočtových pravidlách verejnej správy (§8 ods. 2) z výdavkov štátneho rozpočtu možno v súlade so zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok poskytovať dotácie právnickým a fyzickým osobám. Dotácie s výnimkou dotácií na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy obciam a vyšším územným celkom, dotácií na náhradu straty pri zabezpečovaní výkonov vo verejnom záujme, dotácií na financovanie spoločných programov Slovenskej republiky a Európskej únie a dotácií verejným vysokým školám poskytuje na základe žiadosti správca kapitoly vo svojej vecnej pôsobnosti.

Rozsah a ďalšie podmienky poskytovania dotácií a spôsob ich poskytovania ustanoví všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá správca kapitoly, ak nie sú ustanovené osobitným zákonom. Použitie dotácií podlieha povinnému ročnému zúčtovaniu so štátnym rozpočtom, ktorého spôsob určuje ministerstvo financií.

Cirkev a náboženské spoločnosti sú oprávneným prijímateľom nenávratného príspevku zo štrukturálnych fondov Európskeho spoločenstva. Problém je v tom, že len málo operačných programov pri vyhlásovaní výzvy dáva priestor cirkevným organizáciám.

Sociálne služby

Pre ľudí, ktorí sa ocitli v nepriaznivej sociálnej situácii, existuje množstvo sociálnych služieb, ktoré im môžu určitým spôsobom pomôcť. Túto pomoc poskytujú v zmysle zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách štátne zariadenia (verejní poskytovatelia sociálnej služby) i zariadenia, ktorých zriaďovateľom je súkromná fyzická či právnická osoba (neverejní poskytovatelia sociálnej služby). Medzi neverejných poskytovateľov sociálnej služby patria cirkvi a ich účelové zariadenia. Tieto zariadenia poskytujú viacero druhov sociálnych služieb, ktoré sú poskytované rôznou formou a v rôznom rozsahu.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, podľa ktorého môžu byť registrované cirkvi na Slovensku poskytovateľmi týchto služieb, je samotnými poskytovateľmi ostro kritizovaný. Aplikovať tento zákon v kontexte medzinárodnej Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou a Zmluvou medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami je problém. Poskytovatelia sociálnych služieb zriadených cirkvou sú už v samotnej terminológii nazývaní ako neverejní poskytovatelia. V aplikácii tohto zákona sú tri základné problémy:

1. Zákon neumožňuje občanovi slobodne vybrať poskytovateľa sociálnej služby. O umiestnení občana v zariadeniach sociálnych služieb rozhodujú úradníci.

Napríklad, rehoľná sestra sa môže ocitnúť v hociakom verejnom zariadení sociálnych služieb a naopak, do cirkevných zariadení (napríklad kňazské domovy a kláštory) môžu poslať násilníkov, alkoholikov, bezdomovcov... Ak cirkevná organizácia odmietne prijať takého občana, hrozí jej pokuta do výšky dvetisíc eur.

2. Zákon zavádza nerovnaké postavenie verejných a neverejných poskytovateľov sociálnych služieb. Neverejní poskytovatelia sociálnych služieb (aj cirkevné organizácie) sú diskriminovaní v celej filozofii zákona o sociálnych službách.

3. Pre neverejných poskytovateľov sociálnych služieb je tento zákon finančne neudržateľný z viacerých dôvodov (nevyfinancovanie sociálnych služieb zo strany malých obcí, nedostatok klientov v sociálnych zariadeniach a pod.). Aplikácia mnohých paragrafov sa v praxi ukázala ako nevykonateľná a zmaťočná.

Tento zákon je v rozpore so sociálnou náukou cirkvi, najmä s princípom solidarity, s princípom subsidiarity a s princípom spoločného dobra. Podľa môjho názoru je v rozpore s antidiskriminačným zákonom a Európskou sociálnou chartou.

Cirkevné školy a školské zariadenia

Vzdelávanie získané v cirkevných školách je rovnocenné vzdelaniu získanému na ostatných školách a môže sa poskytovať za úhradu. V cirkevnej škole a školskom zariadení je možné popri kvalitnom vzdelávaní a výchove poskytovať alternatívny obsah výchovy a vzdelávania, nové metódy a formy v zmysle čiastočných zmlúv, ktoré sú dôsledkom uzavretia medzinárodnej Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou a Zmluvy medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. Ich vznikom sa zabezpečilo aj vecné plnenie čiastočných zmlúv Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní a Dohody medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami.

Výchova a vzdelávanie v základných školách, stredných školách a školských zariadeniach zriadených cirkvou je upravená právnymi normami v týchto zákonoch: zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon), zákon č. 184/2009 Z.z. o odbornom vzdelávaní a príprave, zákon č. 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve, zákon č. 597/2003 Z.z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.

Možnosti a spôsob financovania škôl a školských zariadení v porovnaní so štátnymi a súkromnými školami a zariadeniami nie je jednotný.

Všetky školy, bez rozdielu zriaďovateľa, sú financované na základe normatívov, ktoré sú rovnaké. Pri poskytovaní príspevku cirkevným školám sa postupuje rovnako ako pri financovaní štátnych škôl. Podmienkou na pridelenie finančných prostriedkov pre cirkevnú školu je vypracovanie správy o hospodárení školy za predchádzajúci rok a jej predloženie

na príslušný krajský školský úrad. Pri financovaní súkromných škôl sa postupuje rovnako ako v prípade cirkevných škôl. Rozdiel je v tom, že zákonom sú stanovené sankcie vo forme zníženia objemu finančných prostriedkov v prípade, keď štátna školská inšpekcia zistí nesúlad školského vzdelávacieho programu súkromnej školy so štátnym vzdelávacím programom, porušenie najvyššieho počtu žiakov v triede a nedodržanie stanovenej odbornosti vyučovania.

Materské školy, základné umelecké školy, jazykové školy a školské zariadenia sú financované podľa toho, či ich zriaďuje štát (krajské školské úrady), samospráva, cirkev a náboženská spoločnosť, alebo súkromná právnická alebo fyzická osoba. Obec aj samosprávny kraj dostávajú na financovanie týchto zariadení finančné prostriedky, poskytovanie dotácií týmto školám a školským zariadeniam nie je na úkor rozpočtových príjmov samospráv, ako to niektorí predstavitelia samospráv rozširujú. V mechanizmoch tohto modelu financovania dochádza k porušovaniu distribučnej spravodlivosti, a to viackrát.

Prvý krát štát vypočítava výšku výnosu dane pre obec podľa počtu žiakov v materských školách, základných umeleckých školách a školských zariadeniach podľa dvojakeho metra: na deti a žiakov navštevujúcich školské zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti obce viac, ako na deti a žiakov navštevujúcich školské zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti cirkvi a súkromných zriaďovateľov. Výsledkom je, že obec, ktorá má „len“ deti navštevujúce cirkevné alebo súkromné školské zariadenia, dostane do svojho rozpočtu približne 70 % finančných prostriedkov v porovnaní s obcou, ktorá má taký istý počet detí a žiakov v školských zariadeniach, ktoré sama zriaďuje.

Druhýkrát obec, resp. samosprávny kraj poskytne cirkevnému školskému zariadeniu dotáciu vo výške 88% z príspevku, ktorý poskytne školskému zariadeniu vo svojej zriaďovacej pôsobnosti.

Pritom povinnosť platiť štátu dane z výnosu, z ktorého sa poskytujú samosprávne finančné prostriedky na školské zariadenia, je rovnaká pre všetkých, bez ohľadu na to, či deti platiteľa dane navštevujú školu a školské zariadenie v zriaďovateľskej pôsobnosti obce, samosprávneho kraja, cirkevné alebo súkromné v zmysle. Školský zákon okrem iného deklaruje aj princíp slobodnej voľby vzdelávania a princíp rovnoprávnosti postavenia škôl a školských zariadení bez rozdielu zriaďovateľa.

V praxi sa obidva tieto princípy pri financovaní materských škôl, základných umeleckých škôl, jazykových škôl a školských zariadení porušujú a občania štátu sú diskriminovaní preto, že výchovu a vzdelávanie svojich detí zverili cirkevným alebo súkromným školám a školským zariadeniam!

Nepriama podpora cirkvi zo strany štátu

Cirkvi, náboženské spoločnosti a účelové zariadenia cirkvi sú súčasťou neziskového sektora, ktorý prispieva v podstatnej miere k napĺňaniu cieľov verejného záujmu v prospech občianskej spoločnosti (sociálna

oblasť, zdravotníctvo, vzdelávanie, kultúra). Štát z tohto dôvodu zvyhodňuje tento sektor, napríklad:

1. Podľa zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov štát nepriamo podporuje cirkevné organizácie tak, že definuje príjmy nasledovne:

– Príjmy, ktoré nie sú predmetom dane z príjmu (dary PO, FO podľa občianskeho zákonníka, poukázaný podiel zaplatenej dane)

– Príjmy, ktoré sú oslobodené od dane z príjmu (príjmy z hlavnej činnosti, pokiaľ nie sú podnikaním). Kostolné zbierky sú predmetom dane, ale oslobodené.

2. Ďalšia nepriama podpora zo strany štátu, obmedzená len pre účelové zariadenie cirkvi a náboženskej spoločnosti, je príjem z podielu zaplatenej dane. Podiel zaplatenej dane možno poskytnúť prijímateľovi a použiť len na účely, ktoré sú predmetom jeho činnosti, taxatívne vymedzené zákonom.

3. Zákon č. 582/2004 Z.z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v časti dane z motorových vozidiel vylúčil z predmetu dane z motorových vozidiel hlavnú činnosť, ktorá nie je podnikaním a okrem činnosti, z ktorých plynúce príjmy sú predmetom dane z príjmov. Podľa tohto zákona je možnosť oslobodenia od dane, resp. zníženie dane z nehnuteľnosti, zníženie dane zo stavieb resp. dane z bytov (podľa VZN obce)

4. Podľa zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty sa zdaňuje len ekonomická činnosť.

Na rozdiel od ostatných neziskových organizácií má cirkev a cirkevné organizácie určité obmedzenia:

– podľa zákona o dani z príjmov sú kostolné zbierky predmetom dane z príjmov, ale oslobodené, z tohto dôvodu farnosť, cirkevný zbor podáva daňové priznanie k dani z príjmov, hoci nie je u nej daňová povinnosť, ak nemá iné príjmy, z ktorých sa daň počíta (na rozdiel od občianskych združení),

– obmedzenie je aj pri prijímaní podielu zaplatenej dani na všeobecno-prospešnú činnosť v zmysle zákona - mimo podpory duchovných hodnôt a len pre účelové zariadenia cirkvi.

Záver

Financovanie cirkví, náboženských spoločností a cirkevných zariadení ako subjektov práva Slovenskej republiky, je v terajšej forme zo strany štátu nevyhovujúce. Je v rozpore s princípmi spravodlivosti, solidarity, subsidiarity v prospech všetkých občanov na poli kultúrnom, výchovno-vzdelávacom, zdravotníckom, sociálnom, charitatívnom a pastoračnom. Môže to zmeniť len komplexná úprava financovania všetkých cirkví a náboženských spoločností prostredníctvom nového zákona o ich financovaní.

Nastavené pravidlá zakladania a financovania subjektov poskytujúcich verejné služby neuznávajú rovnaké práva štátnym, samosprávnym, cirkevným a súkromným zariadeniam. Je to nespravodlivé a je v rozpore s morálkou i dokumentmi Cirkvi. Deklarácia druhého vatikánskeho koncilu hovorí: „Verejná moc je povinná chrániť a brániť občianske slobody a teda súhlasne s požiadavkami distribučnej spravod-

livosti sa má postarať, aby sa verejné subvencie udeľovali takým spôsobom, aby si klient mohol poskytovateľa služby (školy, školské zariadenia, sociálne služby, zdravotníctvo, a pod.) vybrať naozaj slobodne, podľa svojho svedomia.“ (Gravissimum educationis, čl. 6).

Cirkvi, náboženské spoločnosti a ich účelové zariadenia sú súčasťou tretieho sektora, mimovládnych organizácií, ktoré nie sú zriadené za účelom podnikania. Vo všeobecnosti sa tieto organizácie podieľajú na verejnoprospešnej, všeobecno-prospešnej, resp. vzájomno-prospešnej činnosti v prospech občanov. Podľa zákona o rozpočtových pravidlách možno iba týmto osobám poskytovať dotácie. Rozsah a ďalšie podmienky poskytovania dotácií a spôsob ich poskytovania je na každom správcovi rozpočtovej kapitoly, ak to nie ustanovené osobitným zákonom. Nie je to spravodlivý a slobodný systém posudzovania, rozdeľovania a preukazovania oprávnených výdavkov financovaných z verejných zdrojov. Je založený na individuálnom prístupe a kontrole oprávnenosti (zákon o finančnej kontrole).

Verejné financie by mali byť hospodárne, efektívne, účelne a účinne využité v zmysle finančného riadenia verejných prostriedkov (štátny rozpočet, rozpočet samospráv a fondy EÚ). Pravidlo hospodárnosti a efektívnosti ťažko zmerať a objektívne porovnať, lebo do konca roku 2007 rozpočtové organizácie svoje hospodárenie a vykazovanie mali založené na príjmoch a výdavkoch, nie na základe hospodárskeho výsledku, ktorý je veľkým rozdielom medzi výnosmi a nákladmi. Od 1. 1. 2008 sa zjednotili postupy účtovania, no doteraz nie sú nastavené ekonomické nástroje posudzovania hospodárnosti a efektívnosti poskytovaných služieb rozpočtovou resp. príspevkovou organizáciou a neziskovou organizáciou, ktorá nie je zriadená za účelom podnikania, teda aj cirkevnou organizáciou.

Zákony, ktoré vytvárajú legislatívny rámec fungovania a financovania verejných služieb, nevytvárajú podmienky pre rovnocennú súťaž medzi štátnymi, samosprávnymi, cirkevnými a súkromnými organizáciami. Vytvárajú prostredie centralizácie moci, nespravodlivého a nevhodného využitia verejných prostriedkov.

Najlepší je príklad z praxe:

Pán farár pri správe o hospodárení farnosti za rok 2009 verejne poďakoval predsedovi istej politickej strany a jednému pánovi podnikateľovi (známy privatizér a blízky spolupracovník predsedu) za výrazný finančný príspevok pre cirkevnú školu a škôlku. Odkiaľ má pán predseda a jeho spolupracovníci peniaze, je verejne známe. No podstatný je však výsledok: Cirkevná škola môže fungovať vďaka peniazom pána predsedu a pána podnikateľa! Zrejme nás rozhodnutie pána farára prekvapí, možno zarmúti a možno aj pohorší. Na dostavbu školy a prevádzku škôlky by totiž pán farár dostal toľko peňazí, koľko mu patrí, keby systém financovania štátnych a cirkevných, resp. súkromných škôl bol nastavený spravodlivo. Práve vládu strany navrhujú a schvaľujú zákony a nariadenia, ktoré diskriminujú nielen cirkevné, resp. súkromné

školy a školské zariadenia, ale diskriminujú aj ostatných „neverejných“ poskytovateľov „verejných“ služieb.

Tento stav je výsledkom politiky upevňovania moci, cieleného ovplyvňovania voličov a nespravodlivého prerozdelenia verejných peňazí, neštítiac sa využiť na to aj cirkev. Politika sa zvrhla na obchod so štátnym rozpočtom, rozpočtom samospráv a fondmi Európskej únie, dokonca aj na obchod s hodnotami (výhrada vo svedomí, interrupčný zákon, národný program sexuálneho a reprodukčného zdravia). Aj na záver pripomínam, že štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom svojich volených zástupcov alebo priamo. Konfucius sa na adresu mocipánov svojho času vyjadril, že sú to úradníci, ktorí sa pred tým, ako dostali túto moc báli, či zvládnu takúto úlohu. Keď sa už sa ale dostali k moci, tak sa boja, aby o ňu neprišli. A robia preto aj nekalé veci, aby im toto postavenie zostalo.

Marcela Dobešová (1957) je ekonómkou Konferencie biskupov Slovenska a predsedníčkou Fóra života. Venuje sa ekonomike a finančnému manažmentu neziskových organizácií. Vyštudovala matematiku na Matematicko-fyzikálnej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Neskôr si doplnila ekonomické vzdelanie na Žilinskej univerzite, Fakulte PEDAS, kde je externou doktorandkou. Žije s rodinou v Rajčských Tepliciach. V roku 1998 založila organizáciu „Áno pre život“, ktorá pomáha tehotným ženám, ženám s deťmi v núdzi a obeť domáceho násillia. V roku 2009 bola nominovaná na Slovenku roka. Vynimila účtovnícky softvér, za ktorý v roku 2006 získala 2006 ocenenie Obchodnej komory Francúzska „Conseil Européen Femmes Entreprises“. E-mail: marcela.dobesova@gmail.com

Konečne tretím aspektom, ktorý má bezpodmienečne charakterizovať kňaza a zasväteného muža alebo ženu, je život v spoločenstve. Ježiš označil za rozlišovací znak tých, ktorí chcú byť jeho učeníkmi, hlboké spoločenstvo lásky: „Podľa toho spoznajú všetci, že ste moji učeníci, ak sa budete navzájom milovať“ (Jn 13, 35). Zvlášť kňaz musí byť človekom spoločenstva, otvoreným pre všetkých a schopným zaistiť jednotu celého putujúceho stáda, ktoré mu Pán vo svojej добрote zveril. Musí mu pomáhať prekonávať rozdelenia a zacelovať trhliny, zmiernovať protiklady a nedorozumenia, odpúšťať urážky. V júli 2005 som na stretnutí s kňazmi z Aosty povedal, že keď mladí vidia izolovaných a smutných kňazov, určite sa necítia povzbudení nasledovať ich príklad. Keď dospejú k názoru, že takáto je budúcnosť kňaza, naďalej ostanú v pochybnostiach. Preto je dôležité realizovať spoločenstvo života, ktoré im ukáže, aké pekné je byť kňazom. Vtedy si mladý človek povie: „Toto môže byť aj mojou budúcnosťou, takto sa dá žiť“ (Insegnamenti I, 2005, 354). Keď sa Druhý vatikánsky koncil zmieňuje o svedectve, ktoré vzbudzuje povolania, zdôrazňuje, že kňazi musia byť príkladom v láske a bratskej spolupráci (porov. dekrét Optatam totius, 2).

Rád by som vám pripomenul, čo napísal môj ctihodný predchodca Ján Pavol II.: „Život kňazov, ich bezvýhradná oddanosť Božiemu stádu, ich svedectvo láskou naplnenej služby Pánovi a jeho Cirkvi – prejavene prijatím kríža vo veľkonočnej nádeji a radosti – ich bratská svornosť a horlivosť pri evangelizovaní sveta, to je prvoradá a najpresvedčivejší dôkaz plodnosti povolania“ (Pastores dabo vobis, 41). Treba povedať, že kňazské povolania sa rodia v kontakte s kňazmi, akoby boli cenným dedičstvom odovzdávaným slovom, príkladom i celým životom.

*Z posolstva Svätého Otca Benedikta XVI.
k 47. svetovému dňu modlitieb
za duchovné povolania*

DEDIČSTVO

M. Kolečák: Inheritance

One of the most common causes of conflicts and hatred in families is the inheritance. This study defends natural law in relation to the hereditary handover of one's own property. The study also explains the criteria of righteous division of inheritance and the moral and legal issues related to the testament. It discusses the obligations of legator and heirs, and sustains the obligation to return the unjustly acquired inheritance. However, even a just division of inheritance does not protect families from conflicts. The key to this problem is to educate people to understand that 'to be' is far more important than 'to have'.

Úvod

Po smrti si človek neberie svoj majetok so sebou. Teoretický problém, čo s týmto majetkom, znepokojoval a podnecoval morálnu i právnu teoretickú diskusiu. Objavili sa protichodné názory na právo odkázať dedičstvo. Táto štúdia chce objasniť prirodzené práva a povinnosti poručiťela i dedičov vo vzťahu k dedičstvu. Tiež chce poukázať na to, ako treba predchádzať nepochopeniam a sporom ohľadom dedičstva. Nezabúda pripomenúť povinnosť vrátiť nespravodlivo získané dedičstvo.

Prírodné právo odkázať dedičstvo

Všeobecne sa uznáva, že právo odkázať dedičstvo patrí k inštitúcii súkromného vlastníctva a spolu s ním sa svojou podstatou opiera o prirodzené právo. Pius XI. vo svojej encyklike *Quadragesimo anno* zdôraznil: „*Treba totiž, aby ostalo vždy nedotknuté a neporušené prirodzené právo na súkromné vlastníctvo a na dedičné odovzdávanie vlastných dohier, právo, ktoré štát nemôže potlačiť, pretože človek bol skôr ako štát a tiež preto, že domáce spoločenstvo logicky aj historicky predchádza občianske spoločenstvo.*“¹ Neexistuje žiadny oprávnený dôvod, pre ktorý by človek nemal mať právo rozhodnúť o tom, ako jeho majetok použijú po jeho smrti a kto ho dostane.²

Rodina je zárodočná bunka nových rodín, a preto si prirodzenosť vecí vyžaduje, aby mladé rodiny boli zabezpečené nevyhnutným majetkom, ktorý pochádza aj z majetku pôvodných rodín, sčasti pred a sčasti po smrti rodičov. V tomto druhom prípade ide v prísnom slova zmysle o dedičstvo. Rodičia majú vrodenu náklonnosť, prirodzené pranie a rovnako aj mravnú povinnosť postarať sa o deti aj po svojej smrti, zvlášť vtedy ak deti nie sú dostatočne finančne zabezpečené. Dedičstvo má poskytnúť deťom, nakoľko je to možné, nevyhnutné prostriedky na adekvátnu formáciu a na základ ich existencie. Ono je významnou formou nadobudnutia majetku.

Bolo by nespravodlivé, keby po smrti svojho člena mala rodina utrieť škody, keďže ona je prvým cieľom vlastníctva. Ak by bolo zrušené právo na dedičstvo, vyprázdnil by sa inštitút súkromného vlastníctva, pretože by prišiel o jednu dôležitú sociálnu funkciu a čoskoro by bol eliminovaný. Majetok by totiž čoskoro padol do rúk spoločnosti alebo štátu. Vlastníci by

tak boli podnietení utrátiť svoj majetok a zriecť sa každej zodpovednosti voči potomstvu.³ Zmizol by tak dôležitý motív šetrenia a usilovnosti.

V prospech práva na dedičstvo hovoria aj významné politické a kultúrne skutočnosti. Väčší majetok ľuďom umožňuje, aby sa slobodnejšie venovali kultúrnym úlohám a podpore kultúry. Trieda nezávislých majiteľov je okrem toho nevyhnutná pre silnú a stabilnú demokraciu, pretože hospodárska samostatnosť lepšie dovoľuje obhajovať vlastné stanovisko a postaviť sa na odpor proti silám, ktoré sa snažia vytvoriť masovú spoločnosť závislú na štáte a o dosiahnutie despotického moci.⁴

Pokiaľ ide o dedičstvo, môžeme prirodzené právo prezentovať takto: 1. Prirodzené právo nebohého určiť počas života osud svojho majetku (právo napísať závet). 2. Prirodzené právo rodiny, ktorá nejakým spôsobom tvorila ekonomickú jednotu s nebohým, kým ešte žil, je mať podiel na tomto majetku. 3. Dnes v západných krajinách pozitívne právo pridáva – nie bez dôvodu – právo spoločnosti, v ktorej nebohý pracoval a od ktorej nejakým spôsobom prijímal svoj majetok. Tieto tri základné požiadavky, ktoré majú svoje opodstatnenie, treba zachovať.⁵

Závet (testament) a štátne zákonodarstvo

Závet je prehlásenie o rozdelení majetku po smrti jeho zostavovateľa.⁶ Môže byť považovaný za formu jednostrannej zmluvy. Poručiťel (závetca) prenáša práva na svoj majetok na svojich dedičov.⁷

3. POROV. B. HÄRING, *La legge di Cristo. III – Morale speciale* (2), Brescia 1964, s. 470-471.

4. POROV. K.-H. PESCHKE, *Křesťanská etika*, s. 595.

5. POROV. E. CHIAVACCI, *Teologia morale 3/2. Morale della vita economica, politica, di comunicazione*, Assisi 1998, s. 246-247.

6. Jedným z najznámejších závetov na svete je posledná vôľa Alfreda Nobela. Veľkú časť majetku odkázal do fondu, ktorého úroky sú dodnes rozdeľované ako ceny ľuďom, ktorí podľa mienky danej komisie v uplynulom roku znamenali pre ľudstvo najväčší prínos (na poli fyziky, chémie, fyziológie či lekárstva, literatúry a svetového mieru). Prvé Nobelove ceny sa udeľovali vo výročný deň jeho úmrtia v roku 1901.

7. Z právneho hľadiska je to jednostranný právny úkon, ktorým poručiťel rozhoduje o použití svojho majetku pre prípad smrti (aj keď právne poriadky niektorých štátov poznajú aj „dedičskú zmluvu“ ako dvojstranný právny úkon, ktorým jedna strana prejavuje svoju vôľu ohľadom nakladania s jej majetkom a druhá strana jej prejav prijíma).

1. Pius XI., encyklika *Quadragesimo Anno*, č. 49.

2. POROV. K.-H. PESCHKE, *Křesťanská etika*, Praha 2004, s. 595.

Štát má právo a povinnosť konkrétne regulovať a bdiieť nad dedičským právom a nad slobodou urobiť závet. Občianske právo vyžaduje pre platnosť závetu dodržanie určitých právnych formalít, ktoré sa v rôznych dobách a krajinách líšia.⁸ Tieto predpisy majú zabrániť podvodom a zabezpečiť mier v spoločnosti. K platnosti zmluvy sa všeobecne vyžaduje, že závetca musí byť schopný užívať rozum a byť plnoletý. Podľa zákonov štátov osoby vo veku 18 rokov, niekedy dokonca aj v nižšom veku, môžu mať schopnosť urobiť závet. Podľa nemeckého práva môžu zostaviť závet neplnoletí, ktorí dosiahli 16. rok života, avšak iba pred sudcom alebo notárom. Na Slovensku môžu závet spísať aj maloleté deti po dovŕšení 15 rokov. V tomto prípade zákon vyžaduje formu notárskej zápisnice. Závety napísané pod hrozbou násillia alebo veľkého a nespravodlivého strachu sú neplatné. Neplatné sú aj všetky neuskutočniteľné, nemorálne a protizákonné podmienky pripojené k závetu.⁹

Vo všeobecnosti sú platné testamety, ktoré boli zostavené pred notárom (verejný testament vo forme notárskej zápisnice) a testamety napísané a podpísané vlastnou rukou, s dátumom a miestom zostavenia (menuje sa holograf: holos – celý; grafo – píšem). Holograf nemusí obsahovať meno a priezvisko, stačí podpis, ktorý je však hodnoverný a identifikovateľný. Udanie času a miesta je vhodné, ale nevyžaduje sa vždy. Ak závetca nevie písať, môže písomný závet nahradiť ústnym prehlásením pred dvoma svedkami (Švajčiarsko) alebo tromi svedkami (Nemecko, Rakúsko).¹⁰

Na Slovensku možno platný závet zriadiť trojakým spôsobom: 1. Závet napísaný vlastnou rukou poručiťela, s presným dátumom napísania závetu a vlastnoručným podpisom poručiťela. 2. Závet napísaný na písacom stroji, počítači, resp. ručne napísaný druhou osobou. V takom prípade musí obsahovať dátum, vlastnoručný podpis poručiťela, podpis dvoch svedkov, ktorí svojím podpisom potvrdia, že závet obsahuje pravú vôľu poručiťela.¹¹ 3. Závet zriadený formou notárskej zápisnice, ktorý je spojený s príslušným poplatkom notárovi.¹² Výhodou však je, že je ťažko napadnuteľný.¹³

8. V SR upravuje inštitút dedenia – konkrétne nadobudanie dedičstva, dedenie zo zákona, dedenie zo závetu, potvrdenie dedičstva i vysporiadanie dedičov, aj ochranu oprávneného dediča – zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“, resp. „OZ“).

9. Porov. K.-H. PESCHKE, *Etica cristiana. 2. Teologia morale alla luce del Vaticano II*, Roma 1989, s. 710.

10. Porov. K.-H. PESCHKE, *Křestanská etika*, s. 596.

11. Podľa § 476e Občianskeho zákonníka svedkami môžu byť iba osoby, ktoré sú spôsobilé na právne úkony a nemôžu nimi byť osoby nevidomé, nepočujúce, nemé, ani tie, ktoré nepoznajú jazyk, v ktorom sa prejav vôle robí a samozrejme ani tie, ktoré majú podľa závetu dediť.

12. Vid. vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 31/1993 Z. z. o odmenách a náhradách notárov v znení neskorších predpisov.

13. Na Slovensku v súlade s ustanovením § 477 OZ v závetu poručiťel ustanoví dedičov, prípadne určí ich podiely alebo veci a práva, ktoré im majú pripadnúť. Ak nie sú po-

Avšak závet, aj keď mu chýba právna forma, zaväzuje vo svedomí. Pranie poručiťela treba rešpektovať a jeho vôľa musí byť vykonaná, ak je rozumná a jej autentickosť nesporná. Ale ak je formálne chybný testament napadnutý pred súdom, je nutné v záujme verejného poriadku podriaďiť sa súdnemu výroku.

Z právneho hľadiska vo všeobecnosti existuje: 1. Závet (slobodná jednostranná dispozícia v pohľade na smrť, ktorá však v akomkoľvek okamžiku až do smrti môže byť vždy jednostranne zmenená). 2. Závet na základe dohody (dvojstranná zmluva mimo testamentu o dedičstve, rozdelení alebo eventuálnom použití dedičstva). 3. Darcovstvo „v prípade smrti“ (darovanie je samo o sebe platné pred smrťou ako *jus ad rem* (čiže „právo na vec“, t. j. právo vzniklo, ale ešte sa nerealizovalo); ak darca prežije, ostáva vlastníkom (táto forma predstavuje výhody zvlášť pokiaľ ide o dedičskú daň). 4. Nakoniec *legálne dedenie* (*dedenie zo zákona*), keď poručiťel nezanechá testament.¹⁴

Legálne dedenie stanovuje štátne zákonodarstvo. Ono automaticky upravuje dedičstvo po zomrelom, ktorý nezostavil závet alebo zanechal časť vlastníctva, o ktorom neprejavil svoju poslednú vôľu. Vôľa zosnulého je v tomto prípade nahradená zákonnými dispozíciami, poznanými ako normy prenosu dedičstva, keď ide o nehnuteľné dobrá a normy distributívne, keď ide o osobné vlastníctvo. Normy, ktoré určujú prenos dedičstva a tie, čo regulujú distribúciu, sú často podobné, ale nie vždy. Všeobecne ako prvá podmienka je, že sa musia splatiť dlhy.

Všeobecne sú pri dedení zo zákona¹⁵ na prvom mieste poručiťelove deti a manžel. Dedia rovnakým dielom. Ak niektoré z poručiťelových detí zomrelo, prípadne ním uvoľnený dedičský podiel rovnakým dielom každému z jeho žijúcich detí. Deti, ktoré sa narodili po smrti otca, ktorý nezanechal testament, dedia akoby sa narodili počas jeho života. Nevlastní bratia a nevlastné sestry dedia ako legitímne deti. Deti, ktoré sa narodili potom, ako bol urobený testament, alebo tí, čo sa narodili po smrti zostavovateľa testamentu, ak sa s nimi nepočíta v testamente, sú spravidla považované za dedičov. To isté platí o žijúcich deťoch, o ktorých sa nehovorí v testamente, ak ich opomenutie nebolo úmyselné.¹⁶ V mnohých štátoch po deťoch nasleduje manželka (manžel), potom rodi-

diely viacerých dedičov v závetu určené, platí, že podiely sú rovnaké.

14. Na Slovensku podľa § 461 Občianskeho zákonníka dedí sa zo zákona, zo závetu alebo z oboch týchto dôvodov. Ak nenadobudne dedičstvo dedič zo závetu, nastupujú namiesto neho dedičia zo zákona. Ak sa nadobudne zo závetu len časť dedičstva, nadobúdajú zvyšnú časť dedičia zo zákona.

15. Porov. K.-H. PESCHKE, *Etica cristiana*, s. 713-714.

16. Na Slovensku sú zo zákona povolané dediť všetky poručiťelove deti, bez ohľadu na to, či sa narodili v manželstve alebo mimo neho a rovnaké postavenie majú aj deti poručiťelom osvojené, avšak poručiťelove nevlastné deti (t. j. deti pozostalého manžela) nepatria do prvej skupiny dedičov – ani vtedy, ak žili s poručiťelom v spoločnej do-

čia a nakoniec bratia a sestry. Poriadok prednosti je variabilný. Kde nie sú živí potomkovia alebo predok, zákon predvída, že dedič budú blízki príbuzní, čiže tí, ktorí sú najužšie viazaní pokrvným príbuzenstvom. Ak nie je nikto, kto má zo zákona právo na dedičstvo, ono pripadne štátu.¹⁷

Zákonodarstvo má dávať predovšetkým pozor, aby dedičské právo neoplývalo nepriaznivo na ekonomiku a morálku. S progresívnou dedičskou daňou môže štát určiť väčší príspevok pre spoločnosť tým občanom, ktorí sa bez vlastnej zásluhy stávajú vlastníkami dedičstva. Dedičská daň nie je nespravodlivá, ak sa pohybuje v rozumných medziach. Nesmie byť taká vysoká, aby porušovala právo na súkromný majetok. Taká politika by neprospeievala všeobecnému dobru, ale by ho poškodzovala.¹⁸

Štát nesmie zabrániť možnosti, aby dedičstvo bolo určené aj na dobré ciele.¹⁹ V Kódexe kánonického práva z r. 1917 v kánone 1413 Cirkev výslovne pripo-

mácnosti. Za poručiťelove dieťa je považované aj jeho dosiaľ nenarodené dieťa, ak sa narodí živé.

Slovenské občianske právo priznáva deťom zomrelého status neopomenuteľného dediča – pri dedení zo závetu maloletým potomkom sa musí dostať aspoň toľko, koľko robí ich dedičský podiel zo zákona, a plnoletým potomkom aspoň toľko, koľko robí jedna polovica ich dedičského podielu zo zákona. Pokiaľ tomu závet odporuje, je v tejto časti neplatný, ak v súlade so zákonom nedošlo k vydedeniu uvedených potomkov.

17. Na Slovensku Občiansky zákonník rozoznáva štyri skupiny dedičov zo zákona, pričom vždy dedí len jedna z nich – dedičia z druhej skupiny dedia iba ak niet dedičov v prvej skupine: 1. V prvej skupine dedia poručiťelove deti a manžel, každý z nich rovnakým dielom. Ak nededí niektoré dieťa, nadobúdajú jeho dedičský podiel rovnakým dielom jeho deti. Ak nededia ani tieto deti alebo niektoré z nich, dedia rovnakým dielom ich potomci. Zánikom manželstva v dôsledku smrti manžela – poručiťela zaniká aj bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Preto sa najprv vykoná vypořádanie tohto spoluvlastníctva, kedy pozostalý manžel/ka dostane polovicu majetku a až potom sa zvyšná polovica, ktorá patrila poručiťelovi, rozdelí medzi pozostaleho manžela/ku a deti rovnakým dielom. Avšak pozostalý manžel v prvej skupine samostatne nededí. 2. Ak nededia poručiťelovi potomci, dedí v druhej skupine manžel, poručiťelovi rodičia a tí, ktorí žili s poručiťelom najmenej rok pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z toho dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiťela (títo ale nemôžu sami dediť v druhej skupine). Dedičia druhej skupiny dedia rovnakým dielom, manžel však vždy najmenej polovicu dedičstva. 3. Ak nededí manžel ani žiadny z rodičov, dedia v tretej skupine rovnakým dielom poručiťelovi súrodenci a tí, ktorí žili s ním najmenej rok pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z toho dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiťela. Ak niektorý zo súrodencov poručiťela nededí, nadobúdajú jeho dedičský podiel rovnakým dielom jeho deti. 4. Ak žiadny dedič nededí v tretej skupine, v štvrtej skupine dedia rovnakým dielom prarodičia (starí rodičia) poručiťela, a ak nededí žiaden z nich, dedia rovnakým dielom ich deti.

18. Porov. K.-H. PESCHKE, *Křestánská etika*, s. 596.

19. Porov. B. HÄRING, *La legge di Cristo*, s. 471.

mína veriacim morálnu povinnosť nespochybňovať testamenty, ktoré sú priaznivé pre dobročinné ciele, aj keď nezodpovedajú právnej norme, samozrejme ak nie je vážne podozrenie pokiaľ ide o ich autenticnosť alebo legitímne požiadavky pozostalých.²⁰ Kódex kánonického práva z r. 1983 v kánone 1299 § 2 upozorňuje dedičov na to, že nakladanie s majetkom v prospech Cirkvi predstavuje závažnú povinnosť, aj keď je závet formálne chybný.²¹ Dedič však môže zo zákona trvať na podiele, ktorý mu patrí, aj proti zbožnému odkazu. Zákony, ktoré anulujú nakladanie s majetkom v prospech náboženských cieľov, sú nespravodlivé. Náboženská inštitúcia si tento odkaz môže ponechať a ak ho ostatní dedičia zadržávajú, dopúšťajú sa priestupku proti spravodlivosti.²²

Povinnosť poručiťela (závetcu)

Podstata problému dedičstva spočíva v globálnom kresťanskom pohľade na užívanie majetku. Z tejto perspektívy sa musíme pozerať na to, ako má človek rozdeliť svoj majetok medzi pozostalých. Majetkové dobrá majú v každom prípade slúžiť na uspokojenie oprávnených potrieb.

Ak je dedenie podľa zákona spravodlivé a nie sú žiadne zvláštne dôvody na napísanie vlastného závetu, je možné úpravu dedičstva nechať na zákon.²³ Táto povinnosť však vzniká: ak treba vrátiť dlhy alebo dať náhradu a zákon by tieto veci zanedbal; ak sú zásluhy detí rozdielne – napr. jedno z detí doopatrovalo rodičov – takže celkom rovnaké rozdelenie dedičstva podľa zákona by bolo nespravodlivé (dieťaťu, ktoré doopatrovalo rodičov, spravdila pripadol dom, samozrejme s tým, že muselo spravdливо vyplatit' súrodencov); ak chudoba dáva niektorému dieťaťu nárok na väčší podiel; ak by mohlo dôjsť k vážnym sporom (častý prípad po smrti kňaza). Môžeme tu pripomenúť, že na dedinách niekde rodičia rozlišovali aj to, koľko investovali do štúdií dieťaťa. Ak mu hradili vysokoškolské štúdiá, už nedostalo pole. Toto dieťa na poli ani nepracovalo a ani ho už nepotrebovalo. Štúdium mu umožnilo výnosnejšie zamestnanie. Ostatné deti boli odkázané na pole.

Žiadne dieťa nemôže byť bez vážnej príčiny ohrozené vo svojich záujmoch. Nie je dovolené dieťa vydediť, iba ak pre veľmi vážnu vinu voči rodičom. Napr. podľa slovenského práva (§ 469a OZ) rodič môže vydediť potomka len v štyroch prípadoch, a to vtedy, ak: 1. v rozpore s dobrými mravmi neposkytol poručiťelovi potrebnú pomoc v chorobe, v starobe alebo v iných závažných prípadoch, 2. o poručiťela trvalo neprejavuje opravdivý záujem, ktorý by ako potomok mal prejavovať, 3. bol odsúdený pre úmyselný trestný čin

20. Porov. kán. 1413, *CIC* 1917.

21. Porov. kán. 1299 § 2, *CIC* 1983.

22. Porov. K.-H. PESCHKE, *Křestánská etika*, s. 596.

23. Je to všeobecná mienka moralistov. Porov. K.-H. PESCHKE, *Křestánská etika*, s. 595. TONDRA F., *Morálna teológia. II. časť. Prikázania*, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996, s. 193..

na trest odňatia slobody v trvaní najmenej jedného roka. 4. trvalo vedie neusporiadaný život.²⁴

Ako už bolo spomenuté, dedič môže byť *neopomenuteľný*, ak ho podľa zákonných predpisov nemožno vylúčiť zo závetu (v SR deti zomrelého), resp. ho možno vylúčiť iba v zákonom taxatívne stanovených prípadoch (vyššie uvedené štyri prípady) a *ľubovoľný*, ktorý ľubovoľne môže byť závetcom ustanovený za dediča. Ak závetca nejakú čiastku majetku (dom, auto, pozemok a pod.) zanechal niekomu inému, mimo neopomenuteľných dedičov, nazýva sa to odkaz (legatum).

Rodičia, ktorí disponujú značným majetkom, nie sú viazaní zanechať ho úplne deťom alebo iným blízkym príbuzným. Hlavne, ak sú dostatočne zaistení, alebo ak by predvídali, že by im to spôsobilo viac škody ako úžitku. Pre zanedbanie dobrého, ak napr. niekto počas života nepodporoval dobročinné ciele, môže povstať viac menej povinnosť darovať alebo odkázať časť majetku na tieto účely.²⁵ Ide o častý prípad.

Prirodzené právo však zaväzuje závetcu, aby svojim deťom a manželskému partnerovi odkázal časť, ktorá im patrí. Musí im dať aspoň tolko, aby podľa svojho stavu mali z čoho žiť. Má tiež vážnu povinnosť pomôcť svojim rodičom a súrodencom, ktorí trpia núdzu, a to aj na úkor zbožných cieľov. Musí sa vyhnúť nespravodlivému zvýhodňovaniu.²⁶

Vo všeobecnosti sú uprednostňované dary *inter vivos* (ešte za života, resp. medzi živými) a to pre istotu ich uskutočnenia a pre vysoké dedičské dane. Tak sa dá vyhnúť neskorším rodinným sporom. Vo výnimočných prípadoch môže byť testament odvolaný, napr. keď sa svadbou alebo narodením dieťaťa radikálne mení situácia závetcu.²⁷

Taliansky moralista Chiavacci v otázke zostavenia závetu zdôrazňuje vzťah voči chudobným: „Ak niekto má možnosť zanechať testament, a tak v určitej miere rozhodnúť o osude svojho majetku, ako je to v našej západnej kultúre, má to byť v prvom rade v prospech chudobných. Veľmi často sa píše testamenty, v ktorých prevláda alebo známosť, alebo sympatia, alebo pomsta. Osoby s veľkým bohatstvom veľmi často zomierajú bez testamentu. Sú to dva morálne omyly, ktoré sa týkajú viac-menej všetkých, pretože všetci zomrieme a je možné, že zomrieme náhle. Všetci, okrem najchudobnejších, máme dobrá, ktoré majú niekomu slúžiť. Ponúkame krátku zmienku o každom zo spomenutých problémov: 1. V krajinách, kde civilné zákony nechávajú určitú možnosť disponovať s majetkom, považujeme za povinnosť napísať tes-

tament, aj keď má človek malý majetok. Keď je postarané o reálne potreby rodiny a osôb, ktoré od nás závisia ekonomicky, zbytok má ísť chudobným. Na to je vždy potrebný testament. Ak si niekto odložil bohatstvo – nezáleží, ako alebo koľko – ono je majetkom chudobných ešte pred našou smrťou. Tak o ňom mám uvažovať teraz, a tak mám s ním naložiť aj v testamente. Je to však naša mienka – pravdu povediac, dosť izolovaná – že ak má niekto viac, ako sú reálne potreby vlastnej rodiny, má morálnu povinnosť urobiť testament a stále ho aktualizovať (aktualizovať). Veľa bohatstiev je ponechaných tým, ktorí ich nepotrebujú, ale na svete je mnoho chudobných, ktorí očakávajú spravodlivosť. Testament je jediný vážny nástroj na to, aby sa to už nestávalo. Bez neho ide všetko dedičstvo legitímnym dedičom a štátu. 2. Pri výbere dedičov treba pamätať na terajšie potreby príbuzných alebo aj na ich rozumne predvídateľné potreby v budúcnosti, ktoré môžu byť eventuálne aj väčšie, ako predvída civilný zákon. Ale tu končí povinnosť voči rodine a začína povinnosť voči chudobným: nad touto povinnosťou nemá žiadna iná úvaha prevažovať. Pod chudobnými sa myslí na všetkých, ktorí majú reálne ľudské potreby, ktorým treba zadostučiniť. Môže tu ísť o jednotlivca alebo o spoločenstvo. Môže ísť o potreby materiálne alebo aj duchovné (kultúrne, vzdelávacie, náboženské). Každý má myslieť na to, akým potrebám a v akej miere treba zadostučiniť. Myslíme si, že morálna povinnosť zanechať testament, sa týka práve tohto.“²⁸

Voči tomuto Chiavacciho názoru môžeme mať výhradu, že chudobní často používajú darovaný majetok nezodpovedne, premrhajú ho. V tom prípade im nepomôže dostať sa z biedy. Pomoc chudobným má byť preto vykonávaná takým spôsobom, aby bola účinná. Nezabezpečia ju vždy priame dary.

Povinnosti dediča

K platnosti dedenia sa vyžaduje, aby dedičia prijali dedičstvo. Tým zároveň prijali aj všetky ťarchy a dlhy, ktorými je dedičstvo zaťažené. Obyčajne neexistuje právna a morálna povinnosť prijať dedičstvo. Ak je dedičstvo zaťažené dlhmi, je možné sa ho zriecť alebo ho prijať za takých právnych podmienok, aby dedičia neboli zaviazaní vrátiť väčšie dlhy, ako je hodnota dedičstva. Ak ho však prijmú, sú povinní, nakoľko je to možné, vyrovnať zostavovateľove dlhy a iné záväzky a čo najskôr vyplatiť všetky dedičské podiely.²⁹

24. E. CHIAVACCI, *Teologia morale* 3/2. *Morale della vita economica, politica, di comunicazione*, Assisi 1998, s. 247-248.

29. V súlade s Občianskym zákonníkom (§ 463 až § 467) v SR dedič môže dedičstvo odmietnuť do jedného mesiaca odo dňa, keď bol súdom upovedomený o práve dedičstvo odmietnuť a o následkoch odmietnutia. K odmietnutiu dedičstva dedič nemôže pripojiť výhrady alebo pripomienky; takisto nemôže dedičstvo odmietnuť len sčasti, t. j. odmietnutie dedičstva sa musí týkať celého dedičstva (dedič nemôže ani odmietnuť dedičstvo zo závetu a ponechať si dedičstvo zo zákona). Vyhlásenie o odmietnutí dedičstva je neodvolateľné.

24. Dôvod vydedenia musí byť uvedený v závete alebo v listine o vydedení, preto je najlepšie spísať závet v takomto prípade u notára, ktorý zákon ovláda.

25. Porov. B. HÄRING, *La legge di Cristo*, s. 473.

26. Porov. K.-H. PESCHKE, *Křesťanská etika*, s. 596-597.

27. V SR závet je možné zrušiť jeho odvolaním (odvolanie musí mať formu, aká je potrebná pre závet), zničením závetnej listiny alebo aj spísaním neskoršieho platného závetu (§ 480 OZ). Platný je vždy posledný závet. Akékoľvek pripomienky pripojené k závetu nemajú právne následky (§ 478 OZ).

Niekedy môže byť zhodnejšie s čnosťou zbožnosti prijať bezpodmienečne dedičstvo zatažené dlhmi. „Je však pravdepodobné, že dedič nie je vo svedomí viazaný splatiť požiadavky, ktoré idú nad rámec hodnoty dedičstva, aj keď by prijal dedičstvo a bola by mu pripočítaná zodpovednosť zadostučiniť požiadavkám zo strany súdu. Preto nie je možné byť za to zodpovedný. Veritelia však môžu žiadať legálnou cestou splatenie dlhu.“³⁰

Dedič je viazaný verne dodržať odkazy a záväzky obsiahnuté v testamente. Úcta voči rodičom zakazuje protestovať proti ich poslednej vôli, aj keď by niekto odôvodnene mohol byť presvedčený, že bol ukrátený. Iba v prípade jasného porušenia práva – napr. ak jedno dieťa nedostane svoju „legitímnu časť“³¹ – a pritom je v hre samotná jeho existencia, je oprávnené domáhať sa vlastného práva, ak je nevyhnutné aj súdnou cestou,³² ale vždy má byť zachovaná láska. Je smutné, ak súrodencov stoja súdne výdavky viac, ako je hodnota samotného majetku, o ktorý sa súdia.

Zanechanie firmy

Zvláštny prípad je, ak niekto zanecháva podnik alebo firmu, ktorú má pod kontrolou. Tu je v hre dobro firmy ako komunity a teda tých, ktorí v nej pracujú a ktorí od nej závisia. Je v hre aj produktívna kapacita firmy, nakoľko ona dokáže zadostučiniť potrebám spoločnosti. Je potrebné zanechať firmu v schopných rukách, vyhnúť sa jej likvidácii a rozdeleniu dedičstva medzi rôznych dedičov a zabezpečiť, nakoľko je to možné, kontinuitu komunity, firmy a ponúkaniu dobier a služieb spoločnosti. To všetko je morálnou povinnosťou toho, kto zanecháva testament. Nejedná sa o nič iné, ako o povinnosť postarať sa o rodinu v širšom slova zmysle (o komunitu), ktorá ekonomicky závisí od majiteľa.

Odlíšnym problémom je vlastníctvo akcií, ktoré nekontrolujú chod firmy. V tomto prípade sú akcie len

majetkom vo všeobecnom zmysle. Ale tieto akcie, ak sú dedičmi užívané určitým spôsobom, môžu začať vplyvať na chod podniku. Na základe horeuvedených kritérií treba na toto všetko v testamente pamätať.³³

Spôsob prenosu dedičstva sa musí prispôbiť do istého bodu aj príslušným sociologickým podmienkam. Napríklad ak sa v minulosti právo zdediť hospodársku usadlosť pripisovalo najstaršiemu synovi, pôsobilo to v niektorých prípadoch nevýhodne, ak tam neboli uskutočnené isté úpravy. Ak totižto starý sedliak rezervoval pre seba až do smrti vlastníctvo a celé vedenie hospodárstva, syn bol nútený ženiť sa buď príliš neskoro alebo byť úplne závislý od rodičov, zatiaľ čo sa v spoločnosti príslušníci iných kategórií ženili relatívne zavčasu a stali sa nezávislými od rodiny, z ktorej pochádzali. Praktické riešenie v tomto prípade nepredstavuje iba pridelenie dedičstva najmladšiemu synovi, ale skôr realizácia systému spoluúčasti medzi rodinou rodičov a rodinou budúceho dediča. Tento systém postupného prenosu dedičstva je dobrý aj pre iné formy rodinných podnikov.³⁴

Dedičstvo po klerikoch

Tridentský koncil nariadil klerikom prísnu povinnosť nechať *superfluo* (nadbytočný majetok) pochádzajúci z príjmu z benefícií – prirodzene aj z honorárov zastupujúcich príjem z benefícií – v prospech zbožných odkazov buď počas svojho života alebo v testamente. Dary príbuzným nedovoľoval, iba ak z dôvodu ich chudoby.³⁵ Príjmy z benefícií sú „Božím vlastníctvom“.³⁶

V tomto duchu sa o klerikoch vyjadruje aj Kódex kánonického práva z r. 1983: „Dobrá, ktoré nadobúdajú z príležitosti vykonávania cirkevného úradu a ktoré im zvýšia po postaraní sa o slušné materiálne zabezpečenie a splnenie všetkých povinností vlastného stavu, majú použiť na dobro Cirkvi a na diela dobročinnnej lásky.“³⁷ Je logické, že to majú urobiť počas svojho života alebo v závete.

Spišský diecézny biskup František Tondra v roku 1991 pripomenul svojim kňazom, že každý by mal mať napísaný závet, aby sa vyhlo prípadným nezrovnalostiam a sporom medzi dedičmi.³⁸ V roku 2003 sa znova vrátil k tomuto argumentu, avšak už nepíše, že kňaz by mal mať napísaný závet, ale že je nutné, aby kňazi pôsobiaci na území Spišského biskupstva mali napísaný závet.³⁹

Biskup ďalej konkretizuje, čo má závet obsahovať: „V prípade viacerých závetných dedičov je nevyhnutné presne špecifikovať, čo konkrétne má ktorý závetný dedič po smrti poručiťelá obdržať. Na záver

Dedič v SR zodpovedá za poručiťelove dlhy (ktoré na neho prešli poručiťelovou smrťou) i za primerané náklady spojené s pohrebom poručiťelá do výšky ceny nadobudnutého dedičstva. Ak je dedičstvo predĺžené, t. j. ak je viac pasív ako aktív, zákon uprednostňuje, aby sa dedičia s veriteľmi dohodli o prenechaní dedičstva na úhradu dlhov. Ak k takejto dohode nedôjde, spravuje sa povinnosť dedičov plniť tieto dlhy ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku o likvidácii dedičstva (§ 470 a § 471 OZ).

30. H. JONE, *Moral Theology*, 1963, n. 321, in: PESCHKE KARL H., *Ética cristiana. 2. Teología morale alla luce del Vaticano II*, Roma 1989, s. 713.

31. V SR maloletým nevyučiteľným potomkom sa musí dostať aspoň toľko, koľko robí ich dedičský podiel zo zákona, a plnoletým nevyučiteľným potomkom aspoň toľko, koľko robí jedna polovica dedičského podielu zo zákona. Pokiaľ tomuto závetu odporuje, je v tejto časti neplatný, ak si uvedenie potomkovia uplatnia nárok na svoj povinný diel a ak neboli vydedení.

32. Stáva sa, že žalobu na súd dáva aj ten dedič, ktorý tvrdí, že on prispel napríklad na výstavbu rodinného domu nejakou pôžičkou. Ak pôžičku neakceptujú ostatní dedičia, musí ju preukázať v rámci civilného konania.

33. POROV. E. CHIAVACCI, *Teologia morale*, s. 248.

34. POROV. B. HÄRING, *La legge di Cristo*, s. 473.

35. POROV. Tridentinum sessio 25, *De Reformatione*, cap. I; porov. kán. 1423 a 1429, *CIC* 1917.

36. POROV. B. HÄRING, *La legge di Cristo*, s. 473.

37. Kán. 282 § 2, *CIC* 1983.

38. POROV. *ACES I./91*, s. 9.

39. POROV. *ACES V./03*, s. 31.

je potom možné uviesť všeobecnú formuláciu «všetok ostatný majetok odkazujem Spišskému biskupstvu» (alebo inej cirkevnej právnickej osobe, napr. farnosti). V prípade zániku, prípadne prevodu konkrétne určeného majetku za života poručiťela na iný subjekt, je vhodné a potrebné spísať nový závet. Je nevyhnutné, aby Spišskému biskupstvu bola oznámená existencia závetu, predovšetkým miesto jeho uloženia, pokiaľ nebude uložený priamo na biskupstve. Najvhodnejšie je v takom prípade uloženie závetu u príslušného notára. Na základe doterajších skúseností nedoporučuje uloženie závetu vo farskej kancelárii alebo na fare (možnosť straty, náhodného zničenia a pod.).⁴⁰ Je povinnosťou príslušných dekanov pri vizitácii overovať, či je závet spísaný a kde je uložený a vykonať o tom zmienku v zápise.⁴¹

Hádky a postoj kňaza

Usporiadanie poslednej vôle má veľkú morálnu dôležitosť. Nespravodlivosť, alebo len náznak nespravodlivosti, môže byť prameňom veľkých nepriateľstiev v samotnej rodine. Preto naň treba myslieť vážne a včas.⁴² Hádky o dedičstvo, zvlášť ak sú medzi kresťanmi, spôsobujú škandál. Je veľmi ťažké, aby testament, aj keď sa jedná o malý majetok, nespôsobil nevôľu, pocit nespravodlivosti, hnev. Je to spôsobené tým, že kresťanská morálka sa veľmi dlhý čas nestarala o to, že je dôležitejšie „byť“ ako „mať“. Je naliehavé pochopiť a pripomínať túto evanjelióvu povinnosť.⁴³

Poznáme situáciu zo Sv. písma: „Ktosi zo zástupu mu povedal: «Učiteľ, povedz môjmu bratovi, aby sa so mnou podelil o dedičstvo.» On mu odvetil: «Človeče, kto ma ustanovil za sudcu alebo rozdeľovača medzi vami?» A ostatným povedal: «Dajte si pozor a chráňte sa každej chamtivosti!» (Lk 12, 13-15). Ježiš sa nenechal vtiahnuť do konkrétneho problému, ale upozorňuje na jeho koreň, ktorým je neviazaná túžba po majetku. Týchto bratov rozdelilo to, čo by ich malo spájať – Boží dar, pretože zabudli na Boha. Je tu zvrátený zmysel celého stvorenstva.

Kňaz sa má snažiť predchádzať hádkam. Pri starostlivosti o duše má upozorňovať na povinnosť pokiaľ ide o testament, ale sa má zároveň vystríhať toho, aby sa dal vpliesť do vzniknutých sporov pri dedičských konaniach. Vo veľmi komplikovaných prípadoch má skôr odporúčať pomoc notára.⁴⁴

Vrátenie nespravodlivo získaného dedičstva

Kto nečestne vymámil dedičstvo (lichotením, klamstvom, podvodom) je povinný urobiť náhradu

voči tým, ktorí majú naň morálne alebo zákonné právo. Ak nebolo poškodené skutočné a vlastné právo, ale iba equita (ľudská spravodlivosť) alebo odôvodnená nádej toho, čo vymámil dedičstvo, nemusí zaviazat občiansky súd, podľa kritérií štátnej zákonnej spravodlivosti, vrátiť majetok.⁴⁵ No ťažko by sme mohli pripustiť, že by sa chcel zbaviť svojho hriechu pred Bohom pokáním a vo sviatosti zmierenia, pokiaľ chce vlastniť a užívať nečestne nadobudnutý majetok.⁴⁶

Je tu aj veľmi aktuálna otázka, či tí, čo zdedili ukradnutý majetok, ho majú vrátiť? Tomuto je venovaná pomerne malá pozornosť aj v manuáloch morálky, ktoré sa snažia vypracovať základy morálky a často mlčia o morálnych normách.

Závazok vrátiť neprávom získaný majetok alebo ekvivalentnú ekonomickú hodnotu je vždy povinnosťou spravodlivosti pre toho, kto vedome a dobrovoľne porušil zákon alebo solidaritu s inými, zvlášť s chudobnými a nespravodlivo poškodenými. Musí teda napraviť zapríčinené zlo (osobám, prostrediu, spoločenstvu) buď priamym vrátením (ak je to možné) alebo dajúc dobrá nespravodlivo získané na dobročinné ciele zvlášť pre chudobných, ktorí sú v evanjeliovej perspektíve ich prvými príjemcami.

Ak však dotyčný nevykoná túto povinnosť a nebdajúc na etickú hodnotu dobier, ktoré si zaobstaral prostredníctvom obratnej a machiavellistickej administratívy, ich niekomu daruje alebo dá do dedičstva svojej rodine, môže ich ona užívať s čistým a pokojným svedomím? V spoločnosti nájdeme takých, ktorí sa chcú domáhať spravodlivosti, a preto sú zástancami veľmi prísnych zákonov. Ale sú aj takí, ktorí povedia, že peniaze nesmrdia. Tí nie sú za to, aby zákony umožňovali skúmať pôvod vlastníctva, a chcú, aby sa nechali na pokoji dedičia nespravodlivo získaného majetku. Morálka je však náročnejšia ako štátne právne zákony, predovšetkým, ak je evanjelióva.⁴⁷ Štátne zákony nedokážu pokryť celý ľudský život. Morálka áno.

Ak nespravodlivé vlastníctvo prináša ťažké škody niektorému jedincovi alebo spoločenstvu, aj keď sa zákon k tomu nevyjadruje, nespravodliví vlastníci sú povinní škodu nahradiť. Spôsoby môžu byť rôzne: keď sa spojí spravodlivosť a solidarita, nechýbajú nápady, ako je možné škodu odčiniť. Staré tézy: *res clamat ad dominum* (vec volá po vlastníčkovi) a téza *čo máš, to máš v „zástupnom“ spravovaní* (a teda máš to preto, aby si to mohol ponúknuť iným, zvlášť ak „titul“, z ktorého to vlastníš, nie je jasný) sa majú dostať

40. Ak sa po smrti závetu závet nenájde, dedičské konanie prebieha podľa zákonného dedenia. Nárok dediča uvedeného v závete sa premlčuje uplynutím trojročnej premlčacej doby, ktorá začína plynúť dňom právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa skončilo dedičské konanie (viď ust. § 101 v súčinnosti s ust. § 105 OZ).

41. ACES V/03, s. 31.

42. Porov. B. HÄRING, *La legge di Cristo*, s. 472.

43. Porov. E. CHIAVACCI, *Teologia morale*, s. 248-249.

44. Porov. B. HÄRING, *La legge di Cristo*, s. 472.

45. V slovenskom pozitívnom práve ustanovenie § 485 OZ o ochrane oprávneného dediča ukladá nepravému dedičovi povinnosť vydať dedičstvo oprávnenému dedičovi, pričom postup vydania neoprávnene nadobudnutého majetku sa spravuje ustanoveniami Občianskeho zákonníka o bezdôvodnom obohatení (§ 451 a nasl. OZ).

46. Porov. tamže, s. 474.

47. Porov. G. MATTAL, *Chi eredita ricchezza rubata è obbligato a restituirla?* in: AA.VV. *La morale sociale. Risposta alle domande più provocatorie*, Cinisello Balsamo 1999, s. 25-26.

do novej a dôslednej katechézy⁴⁸ ako reakcia na rozšírenú morálnu znečitlivenosť po období komunizmu a po privatizačnom rabovaní.

Niekedy počujeme hovoriť tých, čo sa chcú vyhnúť etike zodpovednosti: *factum infectum fieri nequit*, čiže: to, čo sa stalo, sa stalo (sa neodstane). Podvod bol už vykonaný, nikto nevie presne určiť poškodených, a tak treba dedičov nechať na pokoji. Ale to nie je evanjeliové myslenie. Katechizmus Katolíckej cirkvi hovorí: „Každý spôsob neoprávneného prisvojenia a ponechania si cudzieho vlastníctva, aj keď to neprotirečí nariadeniam civilného zákona, je proti siedmemu prikázaniu.“⁴⁹ Vo vzťahu ku komutatívnej spravodlivosti spresňuje záväzky, ktoré z neho vyplývajú: „Tí, čo sa priamo alebo nepriamo zmocnili cudzieho vlastníctva, sú povinní ho vrátiť alebo dať rovnocennú náhradu v naturáliách alebo v peniazoch, ak vec už zanikla. Takisto treba nahradiť aj výnos a výhody, ktoré by bol majiteľ z neho oprávnené získať. Rovnako sú povinní vrátiť úmerne svojej zodpovednosti a k svojmu zisku všetci tí, čo nejakým spôsobom mali účasť na krádeži alebo z nej vedome mali osoh; napríklad tí, čo ju nariadili alebo pri nej pomáhali, alebo skrývali ukradnutú vec“⁵⁰. V tejto línii môžeme pokračovať ďalej: alebo ho dostali do daru alebo ho zdedili.⁵¹ Teda aj ten, čo zdedil nespravodlivo získaný majetok, je povinný vrátiť ho.

Záver

Ak sú v rodine rešpektované morálne hodnoty – ak si jej členovia uvedomujú, že je dôležitejšie „byť“ ako „mať“, prirodzené právo odkázať a prijať dedičstvo dokáže ešte viac upevniť rodinné zväzky. V takejto rodine je dedičstvo rozdeľované na základe kresťanskej solidarity, ktorá sa prejavuje v pomoci tým, ktorí ju potrebujú. Takáto rodina nezabúda ani na podporu charitatívnych a dobročinných diel.

Nezriadená túžba po majetku je príčinou rozvratu nielen v rodinách, ale aj v celej spoločnosti. Východiskom z tejto bolestnej situácie je pokánie, ktoré predpokladá napravenie spôsobenej škody.

Kresťanstvo má vo svete veľké poslanie, lebo zjavuje človeku pravdu o zmysle jeho existencie, pravdu o Bohu, o človeku a o tomto svete. Pochopenie týchto právd je predpokladom na nadobudnutie správneho vzťahu k majetku, k dedičstvu.

Bibliografia:

Pramene:

Sväté písmo Starého i Nového zákona, Trnava 2007. *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, Trnava 1998; *Kódex kánonického práva*, Bratislava 1996. PIUS XI., encyklika *Quadragesimo Anno*, 1931.

Literatúra:

CHIAVACCI E., *Teologia morale* 3/2. *Morale della vita economica, politica, di comunicazione*, Assisi 1998. MATTAI G., *Chi eredita ricchezza rubate è obbligato a restituirla?* in: AA.VV., *La morale sociale. Risposta alle domande più provocatorie*, Cinisello Balsamo 1999, s. 25-27. HÄRING B., *La legge di Cristo. III – Morale speciale* (2), Brescia 1964. PESCHKE KARL H., *Etica cristiana. 2. Teologia morale alla luce del Vaticano II*, Roma 1989. PESCHKE KARL H., *Kresťanská etika*, Praha 2004. TONDRA F., *Morálna teológia. II časť. Prikázania*, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Martin Koleják (1970) je odborným asistentom na Katedre systematickej teológie Teologickej fakulty v Košiciach Katolíckej univerzity v Ružomberku. Prednáša morálnu teológiu. Základnú teológiu vyštudoval na Spišskej Kapitule, licenciát z morálnej teológie získal na Alfonziánskej akadémii Pápežskej Lateránskej univerzity v Ríme. Pokračuje doktorátom z morálnej teológie na Katolíckej univerzite Jána Pavla II. v Lubline. E-mail: mt.kolejak@gmail.com

48. Porov. tamže, s. 26-27.

49. *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, 2409.

50. Tamže, 2412.

51. Porov. G. MATTAI, *Chi eredita ricchezza rubate è obbligato a restituirla?*, s. 27.

KVALITA ŽIVOTA NEZAMESTNANÝCH V KONTEXTE VIEROVYZNANIA

M. Komarová: Quality of Life of the Unemployed in the Light of Religion

This study examines the quality of life of the unemployed in the Spiš region, which is the target group of this study. Since Eastern Slovakia has been experiencing high unemployment rates for quite some time, specifically in the Prešov and Košice region, the study was targeted at the unemployed from the geographical area of competence of the Office of Labour, Social Affairs and Family in Spišská Nová Ves (Spišská Nová Ves, Krompachy and Gelnica districts). The districts' unemployment rate is currently above 15 %. This study shortly explains the term 'quality of life'. The main goal of this study is to present the results of the survey and the relation between the perceived satisfaction of the unemployed with their life from the perspective of religion. Presumably, higher quality of life, hence higher satisfaction with life, can be seen in unemployed believers.

Úvod

Nezamestnanosť je fenomén, ktorý existuje azda v každej ekonomicky založenej spoločnosti. Krajina sa preto snaží tento jav v čo najväčšej miere regulovať a znižovať jej hodnoty. Dopady nezamestnanosti vyvolávajú v krajine vážne problémy nielen ekonomického charakteru (znížená spotreba, HDP a nedostatočné využívanie zdrojov v spoločnosti...), ale aj v oblasti sociálnej (prvým viditeľným a citelným symptómom nezamestnanosti je úbytok financií potrebných pre obživu, ďalej sa začínajú objavovať zdravotné ťažkosti ako napr. stres, depresia ako aj rozličné závislosti: fajčenie, alkoholizmus, drogy...). Ľudia, ktorí prídu o prácu a nemajú vytvorené dostatočne silné rodinné zázemie a teda sa im nedostáva potrebnej podpory zo strany rodiny a najbližších, často upadajú do pokušenia a situáciu nezvládnu. Problém riešia tou najhoršou cestou – samovraždou. Aj v takejto situácii je pre veriaceho človeka istota – viera! Cirkev neustále zdôrazňuje (aj pri iných príležitostiach ako sú potraty, eutanázia, antikoncepcia...) hodnotu života a ponúka povzbudenie aj prostredníctvom vytvorenia organizovaných hnutí a spoločenstiev.

V živote sa už vari každý stretol s pojmom – „kvalita života“. Mohlo to byť v rôznom význame a možno si to človek v tej chvíli ani neuvedomil. Či už išlo o zdravie, kedy sa kvalita života vníma väčšinou ako dobrý, vyhovujúci zdravotný stav, ktorý v sebe zahŕňa množstvo odpočinku, spánku alebo na druhej strane pocity únavy, bolesti, ktorá sa stáva prekážkou pri vykonávaní každodenných činností, resp. odkázanosť na zdravotnícke pomôcky, prípadne závislosť na liekoch. V súvislosti so životnou spokojnosťou, pohodou sa kvalita života môže posudzovať aj z pohľadu existencie dobrých medziľudských vzťahov, podpory zo strany najbližších či dostatočnou sebaúctou a pozitívnym myslením. Z pohľadu kresťana – katolíka s touto oblasťou úzko súvisí náboženské presvedčenie a to hlavne viera v Boha a život s ním. Kvalitu života môžeme zisťovať aj prostredníctvom externého prostredia. Máme tým na mysli úroveň infraštruktúry v okolí, v ktorom sa človek pohybuje a v ktorom žije, zabezpečenie sociálnej starostlivosti

a finančných prostriedkov pre uspokojenie základných životných potrieb, bezpečnosti, istoty. Tak ako sme každý jedinečným človekom, tak môže pre každého z nás predstavovať kvalita života niečo iné. Pre niekoho je zmyslom života kvalitný odpočinok, pre iného zdravie, iný považuje za naplnenie života bohatstvo - peniaze.

Kvalita života (angl. quality of life)

Počiatky skúmania a interpretovania tohto pojmu môžeme nájsť už v dielach antických a stredovekých filozofov, ktorí sa snažili vysvetľovať túto oblasť prostredníctvom istej formy univerzálneho poznania, ktoré veľmi často pramenilo práve z Boha (napr. sv. Tomáš Akvinský, sv. Augustín...). Bačová¹ uvádza, že „história skúmania kvality života je spojená s úsilím zisťovať „ako sa ľuďom žije.“ Podľa Zelinu² sa kvalita života vyvíjala na dvoch úrovniach: - biologické bytie človeka (udržanie života, rozmnožovanie, prežitie),

- činnosti nevyhnutné pre prežitie (hnacou silou pre tieto činnosti sú tzv. vyššie city: cit pre krásu, mravné city, náboženské city... Tieto city sú najsilnejším zdrojom psychickej energie človeka a niekedy sú dokonca silnejšie ako biologické potreby). Ako katolíci by sme sa mali stotožňovať s autorovým tvrdením, že žitie len pre vlastnú biológiu je ponížujúce žitie. Každý človek ako neopakovateľná, originálna bytosť má v sebe zrnko večného života, ktoré je potrebné v sebe celý život pestovať, aby mohlo priniesť úrodu, tak ako nám o tom hovorí v podobenstve sám Ježiš Kristus. Nemáme sa starať o to, čo budeme jesť a piť, alebo do čoho sa zaodějeme...Boh sa o nás ako o svoje deti postará. Máme preto hľadiť a myslieť viac na to duchovno, čo je v nás a čo nás v konečnom dôsledku odlišuje od iných tvorov na tejto Zemi. Náboženstvo

1. BAČOVÁ, VIERA: *Kvalita života a sociálny kapitál – porovnanie pojmov a teórií: História skúmania kvality života a sociálneho kapitálu. Kvalita života v širšom historickom rámci.* Prešov : FF PU v Prešove, 2008, s. 21.

2. ZELINA, MIRON: *Sloboda osobnosti alebo malý kurz o tom, ako sa stať samým sebou v modernom svete.* Šamorín : Fontana Kiadó, s.r.o., 1995, s. 125.

a teda viera v Boha nás predurčuje na vyššie bytie. Kvalita života je interdisciplinárny a multidimenzionálny pojem, ktorý svojím obsahovým spektrom zasahuje do rozličných vied. Je predmetom skúmania nielen psychológov a sociológov, ale o túto problematiku sa v čoraz väčšej miere zaujímajú aj filozofi a odborníci z oblasti zdravotníctva, ekológie a ekonómie. No aj napriek faktom, že táto téma je veľmi aktuálna a čoraz viac diskutovaná na rôznych odborných úrovniach, neexistuje ucelená a univerzálne akceptovaná definícia, ktorá by dostatočne exaktne vysvetlovala tento pojem. Každý erudovaný odborník, ktorý sa o kvalitu života zaujíma, zachytáva obsah tohto pojmu len čiastočne, v rámci oblasti svojho pôsobenia.

Napr. ekonómovia hovoria o životnej úrovni a blahobyte, sociológovia o sociálnej starostlivosti, všímajú si kvalitu života najmä v jednotlivých sociálnych vrstvách a národoch, medicína sa venuje kvalite života v oblasti zdravia a zvládania choroby, či z hľadiska poskytovanej starostlivosti a zmenami pred operáciou a po nej, psychológovia rozprávajú o šťastí a radošti, zameriavajú sa najmä na prežívanie subjektívnej pohody a spokojnosti so životom (čo robí ľudí spokojnými) a snažia sa vypracovať teoretické modely kvality života.

V laickej reči sa kvalita života najviac približuje k pojmom šťastie, spokojnosť so životom, dobrý život. Pojem kvalita života je natoľko abstraktný a zložitý, že laická verejnosť jeho obsah ani nepozná.³ Kvalita života sa poväčšine spája s termínmi ako je blahobyť, pohoda a šťastie. Z mnohých definícií, s ktorými sa môžeme pri štúdiu kvality života stretnúť uvádzame nasledujúce:

Pojem „kvalita života“ sa týka ľudskej existencie, života. Podľa Hartla a Hartlovej⁴ je kvalita života vyjadrenie pocitu životného „šťastia“, je to miera životnej spokojnosti a nespokojnosti.

Zjednodušene možno povedať, že kvalita života je dôsledkom vzájomnej interakcie rôznych faktorov ako sú sociálne, zdravotne, ekonomické, environmentálne podmienky.⁵

Človek si význam kvality života najviac uvedomí vtedy, keď sa jeho životné podmienky radikálne zme-

nia, napr. keď sa uzdraví alebo naopak ochorí, keď sa mu jeho životné sny naplnia alebo stroskotajú, keď zbohatne alebo schudobnie atď. Človek si cez tieto životné súvislosti uvedomuje svoje šance a hodnoty, ktoré nadobúda alebo stráca a ktoré môžu preňho predstavovať určitý apel na sebahodnotenie a seba-poznávanie. Na jednej strane je kvalita života jedinca podmienená mierou osobnej aktivity, vôľou, trpezlivosťou a inými osobnostnými charakteristikami a na strane druhej sú to vonkajšie faktory – ekonomické, kultúrne, geografické, politické...⁶

Podľa Medzinárodnej spoločnosti pre štúdium kvality života je kvalita života produktom súhry sociálnych, zdravotných, ekonomických a environmentálnych podmienok ovplyvňujúcich rozvoj ľudí.⁷

Babinčák⁸ vníma kvalitu života ako vyjadrenie potreby človeka hodnotiť svoj život a komparovať ho s druhými. Autor sa zároveň zamýšľa nad tým, či v súčasnom modernom svete, ktorý ničí základné hodnoty, je tento pojem ešte žiadaný.

Zelina⁹ kvalitu života vystihuje v jednej vete: „Kvalita života je v slobode a tvorivosti.“ Teda kvalita života je v nás! Ako pokračuje ďalej, kvalita života je odvodená okrem iných aj od nálepiek, ktoré nám dávajú iní, alebo si ich dávame sami (tzv. labeling - značkovanie).

Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) v roku 1996 vymedzila kvalitu života cez implikáciu 6 oblastí: fyzické zdravie, psychologické zdravie, miera nezávislosti, sociálne vzťahy, náboženstvo a prostredie.

Blažej¹⁰ uvádza hodnotenie kvality života cez kombináciu merateľných hodnôt (zdravie, chudoba, bohatstvo, vzdelanie, úroveň bývania, zamestnanosť) a abstraktných hodnôt (morálka, sloboda, demokracia, bezpečnosť).

Na meranie kvality života sa používajú rôzne *hodnotiace stupnice* (napr. oddelené odpovede, Likertova stupnica, vizuálna analógia, adjektívna stupnica) a metodiky WHOQOL-BREF a WHOQOL-100.

Prieskum

Prieskum bol vykonaný v marci 2008 dotazníkovou metódou na vzorke 200 respondentov v regióne Spiš. Pri zisťovaní kvality života sme použili metodiku QOL_WHO, ktorá obsahuje 26 položiek. Na každú položku respondenti odpovedali na 5-bodovej škále súhlasu – nesúhlasu Likertovho typu. Kvalita života je v použitej metodike skúmaná zo 4 oblastí: zdravie,

3. SEDLÁK VENDELOVÁ, NATÁLIA: *Kvalita života v autobiografiách žien: Poznávanie a skúmanie kvality života*. Prešov : FF PU, 2008, s. 204.

4. HARTL, PAVEL. – HARTLOVA, HELENA: *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000, s. 283, 284. Definujú kvalitu ako akosť, hodnotu a rozlišuje kvalitu farebnú, komplexnú, podnetov, posilnenia, tvarovú a života. K jej najvšeobecnejším znakom patria sebestačnosť pri obsluhu vlastnej osoby a pohyblivosť. Z psychologického hľadiska je to miera seba-realizácie a duševnej harmónie, zo sociologického hľadiska sú to pocity a životná úroveň špeciálnych skupín – starí ľudia, príslušníci minorít a etnických skupín, čiže hľadisko ich možnosti voľby, z lekárskeho hľadiska vyjadruje, na akej úrovni a s akým obmedzením žijú ľudia s chronickými chorobami, čiže hľadisko obmedzenia slobody.

5. HNILICOVÁ, HELENA: *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*. Praha : TRITON, 2005.

6. TOKÁROVÁ, ANNA: *K metodologickým otázkam výskumu a hodnotenia kvality života : Úvodom*. Prešov : FF PU, 2002.

7. HNILICOVÁ, HELENA: *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*. Praha : TRITON, 2005, s. 211

8. BABINČÁK, PETER: *Definície, teoretické modely a indikátory kvality života : Historický vývin pojmu*. Prešov : FF PU, 2008. S. 41-75.

9. ZELINA, MIRON: *Sloboda osobnosti alebo malý kurz o tom, ako sa stať samým sebou v modernom svete*. Šamorín : Fontana Kiadó, s.r.o., 1995, s. 22.

10. BLAŽEJ, ANTON: *Kvalita života z aspektu udržateľného rozvoja v 21. storočí*. Prešov : FF PU, 2005, s. 25.

psychika, prostredie a sociálne vzťahy. Z celkového súboru 200 nezamestnaných, 46 respondentov odovzdalo nesprávne resp. neúplne vyplnené dotazníky a preto celková analýza ja založená na údajoch od 154 respondentov. Dotazníky vyplňali respondenti anonymne a dobrovoľne. Zastúpenie mužov a žien predstavuje 48 % : 52 %. Hlavným cieľom prieskumu bolo odhaliť, či existujú rozdiely v posudzovaní kvality života medzi nezamestnanými z hľadiska vierovyznania, rodu, miesta bydliska a veku v skúmanom regióne. Hypotézy nám potvrdzujú existenciu určitých rozdielov, kde predpokladáme vyššiu kvalitu života 1. u veriacich nezamestnaných, 2. u veriacich nezamestnaných žien, 3. u veriacich nezamestnaných žijúcich na vidieku ako aj 4. u veriacich nezamestnaných vo vyššom veku. Závislou premennou je kvalita života. Nezávislými premennými sú rod (muži/ženy), vek (do 35 rokov/nad 35 rokov), miesto bydliska (mesto/vidiek) a vierovyznanie (veriaci/neveriaci). Najviac nezamestnaných sa v prieskume prihlásilo ku skupine veriacich, spolu to predstavovalo 80 % veriacich žien a 65 % veriacich mužov. V skupine neveriacich mierne prevyšovali muži nad ženami o 15 % (pozri tabuľku č. 1).

Tabuľka č. 1

Štruktúra nezamestnaných podľa rodu a vierovyznania

Veriace ženy	Veriaci muži	Neveriace ženy	Neveriaci muži
80	65	20	35

Zdroj: autor

Vyššiu kvalitu života vo svojich odpovediach vyjadrili veriaci, až 83 % spolu. U neveriacich to bolo len 19 %. Potvrdila sa 1. hypotéza, podľa ktorej sme predpokladali vyššiu spokojnosť so životom u nezamestnaných veriacich ako u neveriacich. Vychádza to z faktu, že viera v Boha dáva ľuďom pocit dôvery, že všetko negatívne má len dočasný charakter a Boh svoje deti nikdy neopustí, ak mu nadovšetko dôverujú a milujú ho nielen formálne, ale najmä srdcom.

Pri skúmaní vyššej kvality života sme medzi nezamestnanými mužmi a ženami zaznamenali markantný rozdiel v závislosti od vierovyznania. Veriace ženy boli v porovnaní s veriacimi mužmi omnoho spokojnejšie so svojím životom a považovali svoju kvalitu života za vysokú v pomere 50 % : 33 % (ako naznačuje tabuľka č. 2). U neveriacich bola situácia opačná. Vyššiu kvalitu života vyjadrili muži (19 % : 8 %). Zároveň sa nám potvrdila 2. hypotéza, pri ktorej sme očakávali vyššiu kvalitu života u nezamestnaných veriacich žien. Tento výsledok môžeme interpretovať v súvislosti so všeobecnými rodovými rozdielmi. Ženy majú vo všeobecnosti väčšiu trpezlivosť a cit pre zodpovednosť, viera v Boha pre nich znamená obrovskú istotu, pokoru a dôveru. Muži sú skôr náchylnejší na „skratové“ rozhodnutia a viera pre nich mnohokrát predstavuje intímnu záležitosť.

Tabuľka č. 2

Hodnotenie kvality života ako vysokej podľa vierovyznania

	Muži	Ženy
Veriaci	33	50
Neveriaci	19	8

Zdroj: autor

Pri skúmaní kvality života u veriacich v závislosti od miesta bydliska sme nezaznamenali signifikantné rozdiely medzi rodmi. Výsledky boli viac-menej zhodné (pozri tabuľku č. 3) čo znamená, že miesto bydliska u veriacich nezohráva pri zvyšovaní spokojnosti so životom výraznú úlohu. V tomto prípade sa nám naša 3. hypotéza nepotvrdila. To nás len uistilo v tom, že nie je dôležité, kde človek býva, ale to, akú úlohu v jeho živote zohráva Boh a viera v Neho. Vyššia spokojnosť so životom u neveriacich bola v meste, tak u mužov ako aj u žien.

Tabuľka č. 3

Prehľad odpovedí respondentov, ktorí vyjadrili vysokú kvalitu života podľa miesta bydliska v %

ŽENY			
Veriace		Neveriace	
Mesto	Vidiak	Mesto	Vidiak
25	25	5	2,5

MUŽI			
Veriaci		Neveriaci	
Mesto	Vidiak	Mesto	Vidiak
16	16	11	8

Zdroj: autor

Posledná hypotéza sa týkala veku. V nej sme predpokladali, že nezamestnaní starší veriaci budú svoju spokojnosť so životom vyjadrovať pozitívnejšie ako mladší. Z výsledkov prieskumu môžeme túto hypotézu potvrdiť. Vychádzame z predpokladu, že starší ľudia vnímajú okolie a seba ustálenejšie ako mladí. To znamená, že so stúpajúcim vekom sú ľudia menej nároční, uskromnia sa viac ako mladšia generácia. A samozrejme s prihliadnutím na vieru sa tento fakt výrazne zvyšuje (pozri tabuľku č. 4). Pri hodnotení vlastnej kvality života neveriaci markantne zaostávali v porovnaní s veriacimi. Jedným z dôvodov môže byť aj fakt, že na rozdiel od veriacich nemajú „stabilnú formu duchovna“, ktorá by ich dokázala až natolko ovplyvniť, aby sa ich vlastná percepčia a vnímanie okolia stalo pre nich pozitívnejšie. Preto môžu u nich najmä vo vyššom veku nastať prejavy úzkosti, depresie, pocity bezcennosti... Najvýraznejšiu diferenciu môžeme vidieť opäť u žien, u ktorých je dôvera a viera v Boha najsilnejšia.

Tabuľka č. 4
Hodnotenie kvality života respondentov
nad 35 rokov ako vysokej podľa vierovyznania v %

Vek nad 35 rokov	Muži	Ženy
Veriaci	16	29
Neveriaci	9	4

Zdroj: autor

Zašli sme aj ďalej a pri porovnávaní veriacich nezamestnaných žijúcich v meste a na vidieku s ohľadom na vek a rod sme nezaznamenali takmer žiadne rozdiely.

Záver

Posledné desaťročie predstavuje v oblasti štúdia kvality života obdobie rozmachu. V súčasnom období toto štúdium predstavuje hľadanie a identifikáciu tých faktorov, ktoré by prispeli k dobrému a zmysluplnému životu a k pocitu ľudského šťastia. Hlavnou príčinou a cieľom pre toto štúdium je podpora a rozvoj takých životných podmienok a prostredia, ktoré by ľuďom umožnili žiť pre nich najlepším a najzmyslupnejším spôsobom.¹¹ Podľa Tokárovej¹² význam skúmania kvality života v súčasnosti stúpa nielen pre to, že dochádza k tvorbe obrovských šancí rozvoja kvality, ale najmä kvôli tomu, že sa objavujú nové typy ohrozenia a prekážok v rozvoji ľudského potencionálu.

V poslednom období je snaha skúmať kvalitu života viac globálne a definovať tzv. piliere šťastia, ktorými sú podľa viacerých autorov: - kompetencia (pocit, že dokážem robiť niečo zmysluplné a som v tomto smere aktívnym) – autonómia (rozhodujem o svojom živote a mám ho pod kontrolou) – nalomenosť (cítim sa byť zviazaný s inými ľuďmi, čo vyúsťuje do sebaúcty).¹³

Pri skúmaní kvality života ekonómia konštatujú, že okrem ekonomických faktorov (ako sú peniaze, blahobyt, luxusné tovary a služby) sú pre subjektívny pocit šťastia významné aj gény, kultúra či náboženstvo. Zaujímavým poznatkom je to, že ľudia sa tešia nielen z výsledku, ale občas im pocit spokojnosti prináša aj samotná cesta k určenému cieľu.¹⁴

Cieľom tejto štúdie bolo zistiť, či pri hodnotení vlastnej kvality života u nezamestnaných ľudí z pohľadu viery existujú nejaké diferencie. Z nášho prieskumu vyplývajú viaceré závery. Po prvé, viera v Boha jednoznačne dokázala pozitívnejší vplyv na človeka. Veriaci, aj napriek strate práce, ktorá je stále jedným zo zdrojov zabezpečujúcich uspokojenie základných

potrieb pre človeka, nachádzali uspokojenie vo svojom osobnom presvedčení, vo viere v Boha. Veriaci človek je oporou pre druhých, nemyslí na seba, stará sa o blaho blížneho. Strata práce preňho neznamená strata viery. Práve naopak. Každý problém, aj stratu práce predstavuje krok vpred, vníma ho ako obeť, skúšku, ktorá ak v nej obstojí ho privedie bližšie k Bohu. Neveriaci človek nemá takúto pohnútku, aj keď verí v osud, nie je to preňho dostatočne motivujúce, a preto hľadá únik v obviňovaní iných. Po druhé, predpoklad, že viera žitá na dedine je intenzívnejšia ako v meste, sa nám nepotvrdil. Pre Boha nie je dôležité miesto, kde človek žije, ale jeho srdce. Boh nikoho neukráti len pre to, že žije v meste. Boh je všade rovnako prítomný.

Bibliografia:

- P. BABINČÁK, *Definície, teoretické modely a indikátory kvality života : Historický vývin pojmu*. In: Bačová, V. a kol.: Kvalita života a sociálny kapitál – psychologické dimenzie, FF PU v Prešove, Prešov 2008. V. BAČOVÁ, *Kvalita života a sociálny kapitál – porovnanie pojmov a teórií : História skúmania kvality života a sociálneho kapitálu. Kvalita života v širšom historickom rámci*. In: Bačová, V. a kol.: Kvalita života a sociálny kapitál – psychologické dimenzie, FF PU v Prešove, Prešov 2008. A. BLAŽEJ, *Kvalita života z aspektu udržateľného rozvoja v 21. storočí*. In: Tokárová, A. a kol.: Kvalita života a rovnosť príležitostí – z aspektu vzdelávania dospelých a sociálnej práce, Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. FF PU v Prešove, Prešov 2005. P. HARTL – H. HARTLOVA, *Psychologický slovník*, Portál, Praha 2000. H. HNILICOVÁ, *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*, In: Payne, J. a kol.: Kvalita života a zdraví. TRITON, Praha 2005. L. ODŮR, *Krízonomia z nadhľadu alebo trochu recesie v časoch recesie: Cesta za šťastím*, TREND Holding, spol. s.r.o., Bratislava 2009. N. SEDLÁK VENDELOVÁ, *Kvalita života v autobiografiách žien : Poznávanie a skúmanie kvality života*, In: Bačová, V. a kol.: Kvalita života a sociálny kapitál – psychologické dimenzie. FF PU v Prešove, Prešov 2008. A. TOKÁROVÁ, *K metodologickým otázkam výskumu a hodnotenia kvality života : Úvodom*, In: Tokárová, A. a kol.: Kvalita života v kontextoch globalizácie a výkonnej spoločnosti. Slovensko-poľský zborník štúdií a článkov. FF PU v Prešove, Prešov 2002. M. ZELINA, *Sloboda osobnosti alebo malý kurz o tom, ako sa stať samým sebou v modernom svete*. Fontana Kiadó, s.r.o., Šamorín 1995.

Mária Komarová (1984) je doktorandkou na Katedre manažérskej psychológie Fakulty manažmentu Prešovskej univerzity v Prešove. Venuje sa najmä problematike kvality života nezamestnaných v regióne Spiš. Magisterské štúdium absolvovala na Prešovskej univerzite v Prešove, v odbore manažment v špecializácii manažment verejnej správy a regiónov. Doktorské štúdium absolvovala na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku. E-mail: komarova.maria@centrum.sk

11. HNILICOVÁ, HELENA: *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*. Praha : TRITON, 2005.

12. TOKÁROVÁ, ANNA: *K metodologickým otázkam výskumu a hodnotenia kvality života : Úvodom*. Prešov : FF PU, 2002.

13. HNILICOVÁ, HELENA: *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*. Praha : TRITON, 2005.

14. ODŮR, LUDOVÍT: *Krízonomia z nadhľadu alebo trochu recesie v časoch recesie: Cesta za šťastím*, Bratislava : TREND Holding, spol. s.r.o., 2009, s. 130.

VATIKÁNSKY ZÁPISNÍK

(december 2009 – február 2010)

Zasadanie Medzinárodnej teologickej komisie. Začiatkom decembra sa konalo päťdňové zasadanie Medzinárodnej teologickej komisie združujúcej teológov z rôznych národov a škôl. Prestížne teologické združenie si tento rok pripomína 40. výročie svojho vzniku. Na svojom zasadaní sa venovala výberu tém, ktorými sa bude zaoberať počas nasledujúcich piatich rokov. Komisia, ktorá sa schádza spravidla raz ročne, sa zišla v čiastočne obmenenom zložení. Koncom júla pápež Benedikt XVI. vymenoval viacerých nových členov, resp. potvrdil niektorých starých členov komisie pre roky 2009 – 2013. Ešte v apríli bol menovaný aj nový generálny sekretár, ktorým sa stal dominikán Charles Morerod, docent dogmatickej teológie a dekan Filozofickej fakulty Pápežskej univerzity sv. Tomáša Akvinského v Ríme. Podľa štatútu Medzinárodnej teologickej komisie, ktorý promulgoval v roku 1982 pápež Ján Pavol II. svojim motu proprio *Tredecim anniam*, počet členov nesmie presahovať číslo 30 a na jej čele vždy stojí prefekt Kongregácie pre náuku viery.

Plné diplomatické vzťahy medzi Vatikánom a Moskvou. Pápež Benedikt XVI. a ruský prezident Dmitrij Medvedev sa začiatkom decembra počas stretnutia vo Vatikáne dohodli na nadviazaní plných diplomatických vzťahov. Formálne bol kontakt medzi Sovietskym zväzom a Vatikánom nadviazaný ešte v roku 1990, ale v oboch krajinách dodnes existovali len zastupiteľské úrady a nie veľvyslanectvá. Podľa informácií agentúry Zenit má dnes Ruská federácia okolo 140 miliónov obyvateľov. Asi 13 miliónov sa hlási ku katolíckej viere. Tri biskupstvá a jeden exarchát spravujú piati biskupi a 336 kňazov, pričom 90 farností je bez stáleho duchovného správcu.

Budhisti útočia na katolíkov. „Skupina vyše tisíc osôb ozbrojených palicami, tyčami a kameňmi vzala útokom kostol, v ktorom som sa nachádzal s mojimi veriacimi. Zdemolovali sochy, oltár a sedadlá, zničili všetko, čo tam bolo.“ Týmito slovami komentoval správca srílanskej farnosti Našej Panej – Ruže tajomnej Jude Denzil Lakshman o incidente, ktorý sa stal 6. decembra počas rannej omše v obci Crooswatta. Miestny kostol, ktorý bol v minulosti viackrát vážne poškodený, je objektom dlhodobých sporov medzi miestnou katolíckou a budhistickou komunitou, pretože stojí v blízkosti budhistického kláštora.

Zmeny v Kódexe kánonického práva. V polovici decembra bolo zverejnené motu proprio Benedikta XVI. *Omnium in mentem*, ktorým sa zavádzajú zmeny v Kódexe kánonického práva. Úpravy sa dotýkajú kánonov o diakonskej službe a manželstve. Prvá zmena sa týka kánonov 1008 a 1009, v ktorých sa upresňuje rozdiel medzi biskupským a kňazským, a na druhej strane diakonským svätením. Výraznejšou zmenou

prešli kánony 1086, 1117 a 1124. Ako pre Vatikánsky rozhlas uviedol sekretár Pápežskej rady pre výklad legislatívnych textov, španielsky biskup Juan Ignacio Arrieta, vďaka týmto úpravám bude ľahšie zlegalizovať manželské zväzky pokrstených osôb, ktoré formálnym úkonom odpadli od Katolíckej cirkvi a chcú sa do nej vrátiť.

Arcibiskup Zvolenský sudcom Najvyššieho tribunálu Apoštolskej signatúry. Pápež Benedikt XVI. v polovici decembra vymenoval arcibiskupa Stanislava Zvolenského za sudcu na päťročné obdobie. Podľa apoštolskej konštitúcie *Pastor Bonus*, ktorou Ján Pavol II. v roku 1988 zreformoval rímsku kúriu, sa Najvyšší tribunál Apoštolskej signatúry „stará o správne vysluhovanie spravodlivosti v Cirkvi“. Je zložený z kardinálov, arcibiskupov a biskupov nominovaných pápežom a riadi sa vlastným zákonom, tzv. *Lex Propria*, ktorý Benedikt XVI. schválil v roku 2008.

Benedikt XVI. potvrdil „hrdinské cnosti“ Jána Pavla II. a Pia XII. Stalo sa tak 19. decembra počas súkromnej audiencie prefekta Kongregácie pre kauzy svätých, arcibiskupa Angela Amata. Ak Benedikt XVI. potvrdí zázrak, ktorý bol vykonaný na ich príhovor, môžu byť už v krátkom čase vyhlásení za blahoslavených. Pri rovnakej príležitosti schválil aj martýrium kňaza Jerzyho Popieluszka, ktorého meno sa spája s poľským odborovým hnutím Solidarita. Blahorečený bude 6. júna vo Varšave.

Vianočný incident. Na začiatku polnočnej svätej omše v Bazilike sv. Petra skočila psychicky nevyrovnaná 25-ročná Susana Maiolo na pápeža Benedikta XVI. a stiahla ho na zem. Počas zmätku spadol aj vicedekan kardinálskeho zboru a matador vatikánskej diplomacie, 87-ročný francúzsky kardinál Roger Etchegaray, ktorý si zlomil krčok stehennej kosti a musel sa podrobiť operácii. Zadržaná Švajčiarka s talianskym pasom tvrdila, že pápeža chcela len objat'. Po prepustení zo psychiatrickej kliniky v Subiacu, neďaleko Ríma, kde bola po incidente niekoľko týždňov hospitalizovaná, sa s ňou a jej rodinou stretol aj Benedikt XVI.

Pápež obedoval s bezdomovcami. V nedeľu po sviatku Božieho narodenia Benedikt XVI. navštívil priestory známej Komunity sv. Egídia, kde sa pri sviatočnom obede stretol s bezdomovcami, Rómami, imigrantmi, chudobnými rodinami a postihnutými. „Som tu, aby som vám povedal, že som vám nablízku a mám vás rád a že cirkev nosí v srdci tých najbiednejších,“ uviedol pápež počas krátkeho príhovoru.

Posolstvo k Svetovému dňu pokoja v ekologickom duchu. Ak chceš napomáhať pokoj, ochraňuj stvorenie. Takto znie názov posolstva Benedikta XVI. k Svetovému dňu pokoja, ktorý sa v rámci Katolíckej cirkvi pripomína 1. januára. V texte, v ktorom pápež viackrát cituje svoju poslednú encykliku *Caritas in veritate*, ale aj Alighieriho *Božskú komédiu* či gréckeho filozofa He-

rakleita z Efezu, konštatuje, že dnešná ekologická kríza má predovšetkým etický charakter. Mnohé ekologické koncepcie podľa pápeža vzbudzovali v cirkvi rozpaky práve preto, lebo odstraňovali „ontologický i hodnotový rozdiel medzi ľudskou osobou a ostatnými živými bytosťami“ a tým otvárali dvere novému panteizmu s novopohan-skými akcentmi.

Benedikt XVI. patrí medzi najvplyvnejších. Dve prestížne periodiká v krátkom čase ocenili aktivity a vplyv hlavy Katolíckej cirkvi. Americký zahranič-nopolitický časopis Foreign Policy zaradil Benedikta XVI. medzi 100 najvýznamnejších globálnych myslite-ľov roku 2009. Sedemnásť miesto magazín odôvodnil slovami, že „nečakane a výrazne postavil cirkev do pozície obhajcu životného prostredia a varoval pred ťažkosťami plynúcimi z klimatických zmien“. Americký ekonomický magazín Forbes zasa v každoročnom hodnotení naj-mocnejších svetových lídrov zaradil Benedikta XVI. na 11. miesto.

Zemetrasenia na Haiti postihlo aj cirkev. Počas ničivého zemetrasenia na Haiti, ku ktorému došlo v polovici januára, zomrelo okolo sto kňazov, rehol-níkov, rehoľníč a seminaristov. Pod troskami zahynul aj arcibiskup hlavného mesta Port-au-Prince Joseph Serge Miot. Medzi najzasiahnutejšie rehole patrili podľa vatikánskeho denníka L'Osservatore Romano saleziáni. Až 200 ich chovancov zahynulo pod rui-nami formačného inštitútu v Port-au-Prince. Pomoc Svätej stolice koordinovala Pápežská rada Cor Unum v spolupráci s medzinárodnou humanitárnou organi-záciou amerických biskupov Catholic Relief Services. Zbierkou vo všetkých kostoloch sa k pomoci pridali aj slovenskí veriaci.

Ali Agca na slobode. V polovici januára bol z ankar-skej väznice prepustený autor atentátu na Jána Pavla II. Mehmet Ali Agca. Odchod z väzenia vzbudil širo-kú pozornosť. Ali Agca dal svojim advokátom list, v ktorom v piatich bodoch definoval svoje náboženské presvedčenie a vízie budúcnosti. „Oznamujem koniec sveta. Dôjde k nemu v tomto storočí,“ píše sa v liste kon-cipovanom v angličtine. Sám seba označuje za „inkar-novaného a reinkarnovaného“ Krista. „Nie som Božím synom“, ale „najvyšším služobníkom Boha naveky“. Od-mieta existenciu Trojice a zdôrazňuje, že Evanjelium je plné chýb. „Ja napíšem skutočné Evanjelium,“ sľubuje v závere listu, ktorý podpísal ako „večný Kristus“.

Žena členkou rímskej kúrie. Pápež Benedikt XVI. vymenoval koncom januára za podsekretárku Pápež-skej rady pre spravodlivosť a pokoj Talianku Flaminio Giovannelli. Momentálne je jedinou ženou – laičkou v rímskej kúrii zastávajúcou takúto vysokú pozíciu. V rovnaký deň pápež Benedikt XVI. vymenoval aj slo-venského gréckokatolíckeho arcibiskupa Cyrila Va-sila, sekretára Kongregácie pre východné cirkvi, za konzultora Pápežskej rady pre napomáhanie jednoty kresťanov.

Patriarcha Irenej na čele srbských pravoslávnych. V Belehrade bol 24. januára intronizovaný nový pravo-slávny patriarcha Irenej, ktorého zvolila Rada Srbskej pravoslávnej cirkvi. Vo funkcii nahradil zosnulého patriarchu Pavleho. „Uistujem vás o blízkosti Katolíckej cirkvi a jej odhodlaní podporovať bratské vzťahy a teologický dialóg tak, aby tie prekážky, ktoré ešte bránia plnému spo-lčenstvu medzi nami, boli prekonané,“ uviedol vo svojom blahoprajnom posolstve pápež Benedikt XVI.

Francúzski biskupi nesúhlasia so zákazom buriek. „Počet žien, ktoré nosia odev zahalujúci celé telo, je veľmi nízky. Prijaté opatrenia nesmú viesť k haneniu moslimských veri-acich,“ uviedol biskup Michael Santier, predseda Rady pre medzináboženské vzťahy Francúzskej bis-kupskej konferencie na adresu zámeru vlády úplne zakázať nosenie buriek. Podobne sa na stranu mosli-mov v novembri minulého roka po úspešnom referende postavili švajčiarski biskupi. Väčšina obyvateľov sa v referende vyslovila proti stavbe minaretov.

Benedikt XVI. požehnal účastníkom olympiády. „Šport vždy môže byť účinnou súčasťou posilňovania mieru a priateľstva medzi ľuďmi a národmi,“ uviedol Benedikt XVI. v posolstve adresovanom arcibiskupovi Vanco-uveru J. Michaelovi Millerovi. Všetkým športovcom, divákovi a dobrovoľníkom udelil svoje požehnanie. Pápežove slová a priania sa vzťahujú aj na účastníkov X. zimných paraolympijských hier, ktoré sa budú ko-nať po skončení olympiády.

1600. výročie smrti sv. Marona. Okružle výročie smrti sv. Marona si maronitskí kresťania pripomenuli v polovici februára v Bazilike Santa Maria Maggiore v Ríme. K Maronitskej cirkvi, ktorá je jednou z vý-chodných kresťanských cirkví v plnom spoločenstve s Rímom, sa hlásia približne tri milióny veri-acich. Najviac, okolo 850 000 ich žije v Libanone, kde tvoria asi 25% obyvateľstva. Maronitské spoločenstvá sú aj v Austrálii, USA či Kanade. Na ich čele stojí patriarcha Nasrallah Butros Sfeir.

Írski biskupi vo Vatikáne. Pred začiatkom pôstneho obdobia sa írski biskupi stretli s pápežom Benediktom XVI. a špičkami rímskej kúrie, aby hľadali cestu k ob-nove dôveryhodnosti írskej cirkvi. Tou otriasli sexuál-ne škandály miestneho kléru. „Všetci prítomní uznali, že táto ťažká kríza podlomila dôveru v konanie cirkvi a poško-dila jej svedectvo o Evanjelii a jej morálne učenie,“ píše sa v oficiálnom komuniké Svätej stolice. Benedikt XVI. pred prítomnými biskupmi zdôraznil, že oslabenie vie-ry je základným faktorom, ktorý prispieva k fenomé-nu sexuálneho obťažovania maloletých a požiadal ich o dôkladnejšiu prípravu kandidátov kňazstva. Každý z prítomných biskupov mal pápežovi charakterizovať situáciu vo svojej diecéze a predstaviť prijaté opatrenia. Ešte koncom minulého roka Benedikt XVI. prijal ab-dikáciu štyroch biskupov, ktorí v minulosti pôsobili v Dublinskej arcidiecéze.

Imrich Gazda

ZA PETROM MURDZOM

(5. 11. 1954 Stará Ľubovňa – 14. 12. 2009 Nitra)

Peter Murdza bol jedným z najkrajších ľudí, akých som v disente stretol. Svoj životný príbeh vyzprával v knihe Jána Šimulčíka „Zápas o nádej“ (Z kroniky tajných kňazov 1969 – 1989, Vyd. Michala Vaška 2000). Po príchode do Bratislavy na vysokoškolské štúdiá sa zoznamuje so Silvestrom Krčmerym, ktorý potom poznačil celý jeho ďalší život. Začína sa venovať náboženským stretnutiam vysokoškolákov, v roku 1984 mal už na starosti celú Elektrotechnickú fakultu, od roku 1988 mal na starosti tajné náboženské stretnutia na všetkých vysokých školách v Bratislave. Už v roku 1976 skladá časné sľuby v skrytom sekulárnom inštitúte Fatima, ktorý založili Silvo Krčmery a Vlado Jukl. V roku 1986 zložil večné sľuby a o rok neskôr bol na sviatok sv. Petra a Pavla 29. 6. 1987, tajne vysvätený biskupom Korcom za kňaza.

V roku 1976 sa presťahoval do kúpeného domčeku na Trnávke v Bratislave. Od tej chvíle sa tento dom stal prekladiskom náboženskej literatúry. Pre túto prácu si vybudovali tajné skladovacie priestory a vhodnú garáž pre autá, ktoré ich dovážali. Boli to knihy, ktoré posielali páter Hlinka z Mníchova, páter Čík z Viedne a potom ďalší aktivisti zo Západu. Videli som, ako tieto skrýše neskôr vyzerali. Do podstrešných izbičiek v dome viedli drevené schody. Po uvoľnení skrytých úchytiakov sa schody dali preklopiť a pod nimi bola skrýša pre literatúru. Do druhej skrýše sa išlo ukrytú vybetónovanou jamou v dome, ktorá mala v podlahe príklop. Po odstránení príklopu sa dalo podliezť do vedľajšej miestnosti pod zemou, bez okien. V tejto miestnosti bola neskôr uložená moderná ofsetová rozmnožovacia mašina, ktorá na kovových listoch mohla tlačiť až tisícky strán textov. Bol som zhodou okolností prítomný, keď dvaja Holanďania tento stroj skladali. Garáž Petra Murdzu bola na dlažbe posiatá šróbikmi a súčiastkami, ktoré predtým priniesla druhá skupina do iného domu. Za jeden deň, keď mojou povinnosťou bolo starať sa o chlieb, šunku, syr a pivo, títo neznámi priatelia zložili z týchto súčiastok spomínanú mašinu. V tejto skrýši sa potom až do novembra 1989 tlačili samizdaty *Náboženstvo a súčasnosť*, *Zrno*, *Katolícky mesačník*, *Čarnogurského Bratislavské listy* a ďalšie.

Hlavným tlačiarom bol Murdzov spolubývajúci Jožko Roman – tiež Viktor Jakubov

(Jožko Roman je v súčasnosti verbista a takmer stále na misiách v Rusku. Viktor Jakubov pôsobil ako kňaz Fatimy tiež na rôznych miestach v Rusku). Murdzov domček na Trnávke bol miestom, odkiaľ sa celé roky roznášali knihy a samizdaty po celom Slovensku. Bola to dlhoročná aktivita hnutia Fatima, ktoré mala od roku 1976 Slovensko rozdelené na oblasti, kam viackrát do roka jeho členovia vycestovali a donášali knihy, samizdaty a samozrejme informácie. Takto sa na Slovensku postupne vytváralo jednotné povedomie a informačná sieť.

Úlohou Petra Murdzu, okrem toho, že mal na starosti niekoľko oblastí, bolo vtedy pripraviť samizdaty a knihy pre tieto výjazdy. Ľudia, ktorí cestovali do oblastí, vždy niekoľko dní pred stretnutím navštívili Petrov domček na Trnávke a prebrali si požadované množstvo literatúry.

Od roku 1988 Peter Murdza vystupoval už ako tajný kňaz. Vybral si krycie meno Vendelín, po pátrovi Vendelínovi Javorkovi, ktorý bol veľkým misionárom a prvým rektorom Russica v Ríme. Ako kňaz vystupoval iba v neznámom prostredí, kde ho nepoznali.

Peter Murdza žil celý čas svojho pôsobenia v tajnej cirkvi v epicentre ohrozenia. Z tých ľudí, ktorých som poznal, bol najviac vystavený nebezpečenstvu zatknutia a väzenia. Toto všetko robil dlhé roky, až do pádu komunizmu, nezištne, skromne a pokojne. Aj po páde komunizmu nečakajúc nijaké verejné ocenenia alebo zverejnenie jeho zásluh, pôsobil najprv ako pastoračný asistent pre prácu s mládežou, pracoval na Konferencii biskupov Slovenska a od roku 1994 až do smrti, najprv ako kaplán, neskôr ako správca farnosti v Nitre – Hornom meste.

Tento človek, ktorý nikdy nič nechcel, mal predsa jedno, akoby pranie. Medzi svojimi najbližšími priateľmi občas povedal, že by rád zomrel narýchlo, v spánku.

Pán Boh niekedy nezabúda ani na takéto drobné prania. Peter Murdza zomrel náhle ráno 14. decembra 2009 na embóliu pľúc. Pri rozlúčke s ním, pri sv. omši v Nitre – Hornom meste 18. 12., ktorú slúžil pán biskup Judák, bolo prítomných viac ako sto kňazov. Pochovaný bol 19. 12. v rodnej Starej Ľubovni. Veríme, že Vianoce strávil Peter už tvárou v tvár s narodeným a vzkrieseným Kristom, ktorému zasvätil celý svoj život.

František Mikloško

SEXUÁLNE ŠKANDÁLY SA NETÝKAJÚ LEN CIRKVI

Seriózna diskusia o sexuálnych škandáloch, najmä o ich príčinách a prevencii, môže pomôcť nielen cirkvi, ale celej spoločnosti.

V polovici marca sa vo všetkých írskych kostoloch čítal pastiersky list Benedikta XVI. venujúci sa sexuálnym škandálom miestneho kléru. Pápež v ňom vyjadril „zdesenie a pocit zrady“ nad týmito skutkami a nad riešením situácie zo strany írskej hierarchie. Kňazom namočeným do zneužívania odkázal, že zradili dôveru a musia sa zodpovedať nielen pred Bohom, ale aj pred štátnymi orgánmi. Po tom, čo sa k situácii priamo vyjadrila hlava katolíckej cirkvi, už nikto z jej členov nemôže hovoriť o tom, že medializácia sexuálnych zlyhaní kléru je len honom na čarodejnice.

Boh – násilník?

Cirkev môže byť, paradoxne, rada, že sa spoločnosť zaujíma o zlyhanie kňazov. Svedčí to nielen o tom, že relativistická spoločenská morálka ešte stále rešpektuje isté hranice, ktorých prekročenie znamená verejné odsúdenie a pohrdanie, ale aj o tom, že v 21. storočí sú kňazi stále považovaní za služobníkov Božích, na ktorých sú kladené vyššie nároky ako na členov iných sociálnych skupín.

Všetci členovia cirkvi si zároveň musia uvedomovať, že pedofília a efebofília sú obzvlášť závažnými previneniami. „Kňaz má vo vzťahu k neplnoletým určitú otcovskú rolu a teda takýto skutok má v sebe istú incestnú povahu,“ uviedol v článku, ktorý publikovali denníky Frankfurter Allegemeine Zeitung a L'Osservatore Romano nemecký psychiater a teológ Manfred Lütz, ktorý je zároveň poradcom vatikánskej Kongregácie pre klérus. Kňazi – devianti svojim konaním nespochybňujú len morálnu autoritu vlastnej inštitúcie, ale aj samotného Boha, do ktorého si mnohí ľudia projektujú obraz svojho otca. Ak boli obeťou zneužívania fyzickým alebo duchovným otcom, môžu začať Boha vnímať ako násilníka. Kto by takéhoto Boha miloval?

Cirkev by mala byť odvážnym obetiam, ktoré sa nebáli prehovoriť, ale aj občianskej spoločnosti vďačná, že poukázali na chyby, ktoré boli v mnohých prípadoch dlhodobo a svedomito zakrývané. Bez ohľadu na to, že aktéri zneužívania neboli v drvivej väčšine prípadov krytí kvôli tolerancii zločinu ako takého, ale kvôli ochrane dobrého mena cirkvi – čo v spomínanom liste uznal aj Benedikt XVI. – práve krytie previnení znásobilo ich závažnosť.

Dva konce palice

Korene chýb cirkvi však presahujú do sekulárnej spoločnosti, ktorá si nad prípadmi zneužívania nemôže alibisticky umývať ruky. Každý človek, a teda aj kňaz, je dieťaťom svojej doby. Ak v spoločnosti dominujú trendy, ktoré zo sexuality robia komerčný produkt a v ktorej už od konca šesťdesiatych rokov minulého storočia nachádzajú pedofili čoraz pevnejšiu pôdu pod nohami (viď holandské hnutie Martijn

bojujúce za legalizáciu pedofílie či blogera obhajujúceho pedofíliu na blogu denníka SME), nemožno sa čudovať, že táto mentalita ovládne aj niektorých členov cirkvi. Pri vyberaní vhodných kandidátov kňazstva je na mieste zvýšená opatrnosť.

Spoločnosť nemôže cirkvi podávať pomocnú ruku ponukou skratkových riešení ako je požiadavka demisie pápeža alebo zrušenia povinného celibátu (podľa niektorých čísel k dvom tretinám registrovaných prípadov pohlavného zneužívania neplnoletých dochádza v rodinách). Riešením nie je ani selektívna medializácia prípadov zneužívania v cirkvi a mlčanie o rádovo vyšších číslach v štátnych školách, športových združeniach, armáde či o státisícoch neplnoletých detí z krajín tretieho sveta, ktoré sú obeťami európskej a americkej sexuálnej turistiky. Nehovoriac o biznise, ktorý si zo sexuálnych škandálov urobili niektoré americké právnické firmy prezentujúce sa billboardmi typu „Chceš sa stať milionárom? Pošli svojho syna do seminára a o rok príd' k nám!“

Riešením je transparentnosť a otvorenosť na oboch stranách. Mnohé diecézy napríklad zriadili osobitné telefónne linky a vyzvali veriacich, aby nahlásili všetky prípady zneužívania. Potvrdením takýchto krokov ako aj rázných slov pápeža by mala byť spolupráca pri stíhaní podozrivých kňazov a biskupov. Aj v týchto prípadoch však platí prezumpcia neviny. Príkladom prihorlivého prístupu je írsky kňaz John Kinsell, ktorého „rozsniel“ v známom dokumente BBC Sex Crimes and Vatican, no údajné obeť neskôr svoje obvinenia stiahli.

Imrich Gazda

„PLURALITNÝ“ SYSTÉM VÝCHOVY A VZDELÁVANIA

Slovenská republika deklaruje pluralitný systém výchovy a vzdelávania, ale predstavitelia zúčastnených rezortov majú svojskú predstavu o pluralizme. Cirkevné školské zariadenia sú zaradené do siete škôl a školských zariadení Ministerstva školstva SR. Vznik a činnosť cirkevných škôl a školských zariadení zaručuje Ústava SR. S tým súhlasia predstavitelia zákona, ale pluralitu očakávajú aj v otázke financovania. Zákonodarcovia rozlišujú rodičov a ich dane podľa toho, na akú školu a školské zariadenie prihlásili svoje deti. V kurze sú tí, čo uprednostňujú školy zriadené samosprávou a VÚC pred cirkevnými a súkromnými školami. Ako keby platilo, že keď si rodičia vyberú tú správnu školu, tak im budú uznané aj práva, ak nie, tak nech nesú následky.

Podľa Ústavy SR článok 12 zaručuje, že ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým, bez ohľadu na vieru a náboženstvo. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať. Nikomu nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody. Článok 42 Ústavy SR zaručuje, že občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách. Zriaďovať iné školy ako štátne a vyučovať v nich možno len za podmienok ustanovených zákonom; v takýchto školách sa môže vzdelávanie poskytovať za úhradu. *Podľa tohto článku ústavné práva zaručujú všetkým občanom SR právo na vzdelanie. Školská dochádzka je povinná. Jej dĺžku po vekovú hranicu ustanoví zákon. Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možnosti spoločnosti aj na vysokých školách. Zriaďovať iné školy ako štátne a vyučovať v nich možno len za podmienok ustanovených zákonom; v takýchto školách sa môže vzdelávanie poskytovať za úhradu.*

Na základe uvedených ústavných práv bola uzatvorená Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní (Z. z. č. 394/2004), kde Slovenská republika a Svätá stolica upravili vzťahy medzi Slovenskou republikou a Katolíckou cirkvou v oblasti katolíckej výchovy a vzdelávania. Slovenská republika deklaruje, že je právnym štátom, preto uznáva ústavné práva svojich občanov a prednosť medzinárodnej zmluvy pred zákonmi SR. Avšak dotknuté rezorty navrhujú zákony, ktoré sú v rozpore s ústavnými právami aj v rozpore s medzinárodnou zmluvou. Je to nedostatok právneho povedomia legislatívcov na jednotlivých rezortoch alebo je to zámer? Ovládajú naši legislatívcovia ústavné práva? Nečudujú sa občania nad tým, že občania tú spomínajú akúsi ústavu, akú váhu má vôbec tento dokument? Každá vláda si v krajine nastolí poriadok podľa svojich predstáv. U nás už platí, že úradník je zvrchovanou právnou normou.

Medzinárodná zmluva zaručuje distribučnú rovnosť pre štátne a cirkevné školy a školské zariadenia.

Ústava zaručuje rovnaké práva pre všetkých rodičov, ale predsa niektorí užívajú právo na bezplatné vzdelanie pre svoje deti a niektorí musia prezentovať svoje právne povedomie. Musia za svoje ústavné práva už roky bojovať, spisovať petície a finančne podporovať školské zariadenia, neštátnych zriaďovateľov, ak nechcú, aby došlo k ich zániku, aby v tejto krajine nezaničil pluralitný systém vzdelávania. Rozdielnosť užívania práv, likvidačné legislatívne normy pre cirkevných a súkromných zriaďovateľov je fakt len na úrovni konštatovania. Nikto nenesie právnu zodpovednosť. Predstavitelia jednotlivých rezortov nevidia v ničom problém, veď v poznámkach pod čiarou to občas v zákone uvedú, s čím sa oháňajú, a veď predsa nemusí byť v súlade každý zákon, každý článok v zbierke zákonov. Vystáva otázka, či zaručujú nižšie legislatívne normy dodržiavanie vyšších - napríklad ústavných práv občanov alebo sú v rozpore, čím umožňujú všetkým zúčastneným orgánom upierať tieto práva rodičov a zriaďovateľom neštátnych škôl.

Dodržiava sa medzinárodná zmluva alebo sa porušuje? Zdá sa, že predstavitelia kompetentných rezortov to berú asi tak, že trochu zaručujú a trochu porušujú práva, veď je ich právom rozhodnúť, kto bude mať právo a kto nie.

Jana Hurajtová

PRVÝ ODPOČET SMEROVANIA

ROKY 2006 - 2010 Z POHLADU OCHRANY ŽIVOTA A RODINY

Končí sa nám štvorročná etapa vládnutia vlády Roberta Fica a tak je vhodný čas na zhodnotenie tohto obdobia aj z pohľadu ochrany života a rodiny. V úvode si na vytvorenie základnej predstavy o vládnutí odchádzajúcej vlády môžeme pripomenúť niektoré z najdôležitejších udalostí, v ktorých vláda alebo jej ministri hrali dôležitú úlohu.

Mozaika rokov 2006-2010

Za jedno z opakujúcich sa posolstiev vlády, ktoré bolo niekoľkokrát potvrdené aj konkrétnymi činmi, možno považovať podporu propagácie homosexuálneho životného štýlu a podporu zákona o registrovaných partnerstvách. Medzi najčastejších podporovateľov patrilo predovšetkým podpredseda vlády Dušan Čaplovič, ktorého Sekcia ľudských práv a menšín na Úrade vlády financovala aj zo zdrojov štátneho rozpočtu už v roku 2007 projekt „Sme tu – dni inakosti“. Čaplovič sa počas celého obdobia niekoľkokrát pozitívne vyjadril k téme prijatia zákona o registrovaných partnerstvách, na ktorý ale podľa neho musí spoločnosť dozrieť. Propagáciu homosexuálneho životného štýlu podporil aj minister kultúry Marek Maďarič, keď zo zdrojov svojho ministerstva financoval Filmový festival Inakosti 2009. Minister zahraničných vecí Ján Kubiš sa zasa 7. 5. 2008 v Rade Európy pridal k ministrom Európy, ktorí podpísali návrh dohovoru umožňujúceho adoptovanie detí homosexuálmi. Dohovor premiér Fico zatiaľ nepodpísal.

Za pozitívum tiež treba považovať rozhodnutie Ministerstva školstva SR z roku 2007 neschváliť učebnice sexuálnej výchovy z dielne Slovenskej spoločnosti pre plánované rodičovstvo.

Najvýznamnejšia udalosť z hľadiska ochrany života, ktorá sa udiala počas obdobia dosluhujúcej vlády, je nesporne rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 4. 12. 2007 vo veci potratového zákona a vyhlášky. Aj keď sa jedná o rozhodnutie mimo kompetencie vlády, je potrebné zdôrazniť jeho veľký význam na vnímanie problematiky v budúcnosti. Toto rozhodnutie značne limitovalo legislatívne možnosti parlamentu meniť veci v prospech ochrany života. Ústavní sudcovia totiž rozhodli iba najtesnejším pomerom hlasov, že umelé potraty do 12 týždňa sú na žiadosť ženy (t.j. bez udania dôvodu) v súlade s ústavou.

Aj počas vlády R. Fica pokračoval seriál pokusov o prijatie „Národného programu ochrany sexuálneho a reprodukčného zdravia“. Ďalšiu verziu programu (už tretiu od roku 2003) navrhol Ministerstvo zdravotníctva SR v novembri 2007. Po veľkom boji, v ktorom nie nevýznamnú úlohu zohrávalo aj občianske hnutie za život (napr. protestným zhromaždením občanov pred úradom vlády SR v apríli 2008), vláda od programu v novembri 2008 upustila. Avšak už v januári 2009 predložila inovovaný národný program, v ktorom okrem zmeneného názvu zostala väčšia časť predchádzajúceho materiálu nezmenená. Napokon ale aj túto verziu vláda v predvolebnom roku odložila na neurčito.

V roku 2008 sa o slovo prihlásil minister spravodlivosti Štefan Harabin a predložil ideový návrh rekonštrukcie súkromného práva, v ktorom navrhol nový inštitút predmanželských zmlúv a možnosť rozvodov dohodou. Vláda začiatkom roka 2009 zámer odsúhlasila aj napriek odporu cirkví i pro-family skupín.

V septembri 2008 národná rada v hlasovaní odmietla návrh poslanca Petra Gaburu na zákaz umelých potratov v pomere 36 za, 33 proti, 50 sa zdržalo hlasovania.

Minister zahraničných vecí Ján Kubiš presadil umiestnenie jednej z hlavných kancelárií Populačného fondu OSN v Bratislave, ktorý je neslávne známy podporovaním čínskej politiky jedného dieťaťa a podporou potratov najmä v krajinách tretieho sveta. Nový minister Miroslav Lajčák napokon od dohody s fondom odstúpil.

Rozhodnutie ústavného súdu vo veci potratov inšpirovalo Ministerstvo zdravotníctva SR k novele umožňujúcej rozšíriť možnosť vykonať potrat z genetických dôvodov z 12-stich na 24 týždňov. Napokon návrh ministerstva zostal zmrazený.

Ani jediná legislatívna zmena v otázke potratov na Slovensku za obdobie tejto vlády sa nerodila vôbec ľahko. Prvýkrát bol predložený návrh na zlepšenie informovanosti žien pred plánovaným potratom začiatkom roku 2008. Po dvojnásobnom odklade v pléne napokon poslanci návrh odmietli. Úprava bola prijatá o rok neskôr až na druhý pokus, ale už s pomerne širokou podporou poslancov. Treba zdôrazniť, že nešlo o vládny návrh zákona, ale o spoločné úsilie predovšetkým poslancov opozície a malej časti koalície.

Ministerstvo zdravotníctva na prijatý zákon nezareagovalo ochotou pri jeho napĺňaní, ale práve naopak, predložilo novelu, ktorá mala veci vrátiť takmer do pôvodného stavu a poslancami prijatú pozitívnu zmenu úplne znehodnotiť. Vďaka vyvolanému občianskemu tlaku napokon ministerstvo od tejto novely upustilo.

Spomeňme ešte dva neprijaté návrhy z februára 2010. Prvý návrh poslancov za KDS mal zaviesť povinnosť informovania o negatívnych účinkoch hormonálnej antikoncepcie a druhý návrh z dielne Petra Gaburu mal zdefinovať v ústave ochranu života od počatia.

Pre úplnosť je ešte vhodné uviesť, že premiér Fico presadil v apríli 2008 aj s podporou SMK ratifikáciu Lisabonskej zmluvy v NR SR. Lisabonská zmluva je z pohľadu ochrany života, manželstva a rodiny veľmi sporným dokumentom, ktorý vytvára veľkú obavu zo sudcovského aktivizmu. Ten môže byť v budúcnosti hlavným problémom nielen pri obhajovaní práva na život, ale aj iných základných ľudských práv.

Z uvedeného možno vyvodit' dva základné závery:

1. Ficova vláda nebola pro-life ani pro-family.

Vyplýva to z množstva predložených návrhov priamo namierených proti životu a rodine.

2. Hodnoty ochrany života a rodiny nie sú pre R. Fica a jeho vládu dôležité.

Je to zrejme z mnohých ústupkov, ktoré Ficovi ministri alebo aj priamo vláda boli ochotní urobiť po tom, čo sa ukázalo, že ich zámer naráža na odpor.

Demografické makrotrendy

V nasledujúcom odseku sa zameriame na vývoj vybraných demografických trendov za posledné 4 roky, na ktoré síce nemali vplyv iba opatrenia vlády Roberta Fica, ale ktoré vláda mohla ovplyvniť a usmerniť ich vývoj. Počas tohto obdobia sa zastavil pokles znižovania počtu potratov. Predpokladáme, že za rok 2009 bude počet uskutočnených potratov veľmi blízko úrovni roku 2008 (rozdiel medzi rokmi 2007 a 2008 bol iba 30 potratov). Jediný moment, ktorý túto tendenciu môže ešte ovplyvniť je prijatý zákon o povinnosti informovať ženy o rizikách potratu, ktorý bol minulý rok v platnosti 4 mesiace. Ešte bezútešnejšie vyznieva štatistika demografického vývoja obyvateľstva. Napriek miernemu rastu počtu pôrodov v posledných niekoľkých rokoch, podľa prognózy Eurostatu bude na Slovensku v roku 2060 najstaršia populácia z krajín EÚ – ak sa niečo významnejšie nestane. Tento stav je možné zmeniť práve v týchto rokoch. Ak sa neudeje niečo teraz, ďalší vývoj nebude prakticky možné výraznejšie vylepšiť. Z ostatných demografických údajov ešte desia počty narodených detí mimo manželstva, ktorých je už viac ako štvrtina a stále rastúci počet rozvodov. Vláda R. Fica s touto katastrofálnou situáciou neurobila nič, čo by ju pomohlo v budúcnosti zvrátiť.

Koaličná partia

Za nebezpečný moment v spôsobe vládnutia končiacej vlády a zvlášť najsilnejšej koalície strany je

treba vnímať nečitateľnosť hodnôt na základe ktorých by sa riadila alebo možno ešte presnejšie povedané, neexistencia takých hodnôt a zásad, ktoré by určovali smerovanie vlády a tým aj krajiny. A to sa týka aj postojov k ochrane života, manželstvu a rodine. Pri takomto štýle vládnutia sa vláda prispôbuje tlakom, ktoré sú na ňu vyvíjané z rôznych strán bez toho, aby bolo jasné, či je toto prispôbenie sa z dlhodobého hľadiska pre krajinu dobré alebo nie. Vtedy všetko závisí iba od veľkosti týchto tlakov a obsah otázok je druhořadý, čo je vždy nebezpečné pre demokraciu a pre hodnoty, ktoré by mali byť piliermi spoločnosti.

Pôsobenie ostatných dvoch politických partnerov v koalícii nemožno tiež vnímať inak ako rozporuplne. Vo veci ochrany života či rodiny vo viacerých hlasovaniach niektorí poslanci týchto strán hlasovali za, iní proti, avšak najväčšiu skupinu tvorili vždy poslanci, čo sa zdržali hlasovania, čo samozrejme tiež veľa hovorí o ich postojoch.

Za posledné 4 roky sa tak stretli v koalícii strany, pre ktoré etické otázky súvisiace s ochranou života, manželstva a rodiny boli nepríjemnými otázkami, ku ktorým nemali zásadné a vyzreté postoje a tak sa im snažili vyhýbať. Z tohto dôvodu koalícia nenarobila veľa zla, ale neurobila nič (prijatý zákon o zlepšenom informovaní žien mal omnoho väčšiu podporu v opozícii) pre dobro nenarodených detí, ochranu manželstva a inštitúcie rodiny. Nemyslím si preto, že by sme mohli a mali byť spokojní.

Pôsobenie každej vlády ovplyvňuje aj základná politická a spoločenská situácia, v ktorej sa krajina nachádza na začiatku vládnutia. Platí to aj v oblasti nášho záujmu. V tomto kontexte je dobré uvedomiť si aj fakt, že do parlamentu sa v rokoch 2006-2010 nedostala žiadna strana, ktorá by niesla zástavu tvrdého liberalizmu, ako bola napríklad v predchádzajúcom období Aliancia nového občana (ANO). SMER teda nemohol vytvoriť koalíciu s takouto stranou. Otázne však zostáva, či by v prípade takejto možnosti nesiahol práve po tomto type strany. V Európe je bežné, že ľavicové strany v hodnotových otázkach hlasujú spolu s liberálmi a vytvárajú tak často väčšinu v parlamentoch. V tom prípade by aj naše obzretie sa za uplynulým obdobím vyznelo úplne inak.

Záver

Určite je možné si predstaviť aj omnoho horšie vlády. Pre príklady socialistického bláznenia v otázkach bioetiky netreba opúšťať Európu, môžeme ich nájsť napríklad vo vláдах Španielska či Veľkej Británie. A snáď aspoň za to sa treba Robertovi Ficovi poďakovať, že načúval a preukázal senzitivitu na niektoré základné hodnoty, na ktoré sú obyvatelia tejto krajiny citliví.

Sme na štartovacej dráhe ďalšieho volebného obdobia, v ktorom by podľa prieskumov mal zostávať vládou opäť SMER. Aký bude SMER po voľbách v porovnaní s tým ako ho poznáme teraz? Čo možno od neho očakávať v otázkach bioetiky a rodiny? Je takmer isté, že bude pokračovať vo svojej politike pri-

spôsobovania sa. Iste sa čiastočne prispôsobí svojim novým politickým partnerom a zároveň aj zázemiu európskych ľavicových strán. Aj keby SMER v budúcom období mal za partnera stranu, ktorá by ho v týchto otázkach „krotila“, bude zároveň podliehať tlakom z Európy a celospoločenským trendom, aby sa prispôbil v bioetických témach ľavicovému pohľadu. Existuje tu riziko, že ak nebude mať naporúdzi nejaké veľké témy, akými preň boli v tomto období prijatie eura či boj s hospodárskou krízou, časť predstaviteľov SMERu si môže hľadať agendu práve vo vodách bioetických a kultúrno-spoločenských otázok.

Marek Michalčík

SPRAVODLIVOSŤ ZAČÍNA V MYSLI

Slovenská televízia v regionálnych správach v piatok 11. decembra uviedla, že v jednom z prešovských podchodov sa našli čerstvo namalované hákové kríže. Príslušník Policajného zboru povedal, že toho, kto to urobil, ak sa to zistí, možno potrestať väzením od 6 mesiacov až do troch rokov. S nacizmom neslobodno súhlasí a jeho propagácia je sama o sebe morálnym zlom. Je ale záhadné, prečo nie je trestné malovať červenú hviezdu, kladivo a kosák, keď v mene tejto ideológie, čo tieto znaky symbolizujú - komunizmu - na svete bolo vyvrazených vyše sto miliónov ľudí, čo vysoko prevyšuje počet nacistických obetí. Vpád nemeckých vojsk do ZSSR oslobodilo domáce obyvateľstvo od hromadného vyvražďovania

predstaviteľmi domáceho komunistického režimu. Prečo súdime nespravodlivo? Prečo jedných vrahov odsúdiť a druhých, oveľa väčších, dokonca vychvalovať? Keby sme spravodlivo súdili, koľko členov parlamentu a vlády by muselo okamžite zmiznúť z politickej scény? Pokiaľ neurobíme poriadok v mysli, na svete nebude spravodlivosť.

Na jednej výstave mladých umelcov v Levoči som videl obraz, od ktorého som sa nemohol odpútať. Na obraze hákového kríža je namalovaný obraz hviezdy, kladiva a kosáka. A celý obraz sa nachádza v obraze starobylej levočskej klietky hanby. Usporiadateľ sa ma spýtal, čo ma tak zaujalo. Odpovedal som, že závidím tomuto umelcovi jasné a spravodlivé myslenie. Kiež by takéto myslenie našlo sídlo v mysliach viacerých dnešných ľudí.

Závidím Poliakom 13. článok v prvej hlave ich Ústavy: „Je zakázaná existencia politických strán a iných organizácií, ktoré sa vo svojich programoch odvolávajú na totalitné metódy a praktiky nacizmu, fašizmu a komunizmu...“ Kedy sa dožije Slovensko takejto spravodlivosti?

Alojz Frankovský

DANIELA ISKROVÁ:

EXEGETICKO-TEOLOGICKÝ KOMENTÁR K PRVÉMU JÁNOVEMU LISTU

Filozofická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, Ružomberok 2008. Počet strán: 262. ISBN 978-80-8084-388-5.

Po páde totalitného režimu bolo prvé desaťročie aj v teologických disciplínach v znamení intenzívneho dobiehania deficitu v oblasti postgraduálnych štúdií v zahraničí. Chýbali nám odborníci, ktorí by nadviazali na generáciu, ktorá vyrástla ešte pred nástupom komunizmu. V biblických vedách bolo potrebné nadviazať na odborníkov, z ktorých časť zostala na Slovensku: Jozef Búda (1898-1994); Mikuláš Stanislav (1908-1975); Michal Krovina (1914-1991); Štefan Janega (1912-2006); Alojz Martinec (1917-1996), ďalšia časť pôsobila v zahraničí: Viliam Pavlovský (1911-1984); Štefan Porubčan (1919-1969); Anton Botek (1911-1992) či nedávno zosnulý Jozef Heriban (1943-2008).

Druhé desaťročie po skončení režimu je v znamení nielen akademického pôsobenia ale aj vlastnej vedeckej tvorby novej generácie slovenských biblistov. Patrí medzi nich aj Daniela Iskrová, členka dominikánskej rehole. Základnú teológiu študovala v rokoch 1994 až 1999 na Teologickej fakulte Pontificia Universitatis S. Tommaso d'Aquino - Angelicum v Ríme. Pokračovala ďalej v štúdiu Biblickej teológie na Teologickej fakulte Pontificia Universitatis Gregoriana v Ríme, kde v roku 2002 obhájila licenčnú prácu *L'amore cristiano nella Lettera a Filemone*. V roku 2008 obhájila doktorát z Katolíckej teológie na Teologickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku s dizertačnou prácou *Exegeticko- teologický komentár k Prvému Jánovmu listu*. Od roku 2002 vyučuje na Filozofickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku na Katedre religionistiky a náboženskej výchovy.

Doteraz sme boli odkázaní na preklady zahraničných autorov. Mnohí poznáme edíciu Malých stuttgartských komentárov První, druhý a tretí list Janův / Wolfgang Baur - Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství 2001 alebo publikáciu *Janovy listy* / John R. W. Scott – Bratislava : Porta libri 2005. Publikácia Daniely Iskrovej je vôbec prvým komentárom k Prvému Jánovmu listu z pera slovenského biblistu. Jeho výnimočnosť spočíva aj v tom, že je zameraný iba na prvý z troch Jánových listov, ktoré sa uvádzajú v Svätom písme. Piatim kapitolám Prvého Jánovho listu celkovo venuje 262 strán, ktoré sú rozdelené na štyri hlavné kapitoly: Introduktívna časť; Exegetická časť; Teologická časť; Aplikácia posolstva IJn pre formáciu súčasných kresťanov.

Introduktívna časť je dôležitým úvodom do celého jánovského korpusu, kde okrem Prvého Jánovho listu patrí Jánovo evanjelium, 2. a 3. Jánov list a Zjavenie apoštola Jána. Autorka sa venuje historickému kontextu, hypotézam o charaktere jánovskej komunity, ktorú je potrebné rozlíšiť od skupín synoptického alebo pavlovského typu. V tejto časti sa logicky najväčšia pozornosť sústreďuje na autora, adresátov, cieľ,

dobu a miesto kompozície, literárny druh a štruktúru Prvého Jánovho listu. Čitateľ sa oboznámi s najnovšími pozíciami rôznych biblických odborníkov (J. Louis Martyn, Oscar Cullmann, R. E. Brown, R. Schnackenburg)

Exegetická časť je zameraná na podrobnú analýzu jednotlivých veršov. Tvorí ho vždy text, preklad a štruktúra každej časti, nasledujú vybrané problémy textovej kritiky a literárne poznámky. Potom nasleduje rozbor gréckych výrazov. Je to centrálna a najnáročnejšia kapitola celej publikácie, v ktorej autorka preukázala vynikajúcu znalosť gréckej exegézy.

V teologickej časti sa pozornosť sústreďuje na nosné témy listu: Boh, Ježiš Kristus, Duch Svätý, komunita veriacich. Jánov list predstavuje Boha predovšetkým ako svetlo a lásku. Ježiš Kristus je odčistiťujúcou obetou za naše hriechy. Duch Svätý sa vníma ako dynamický princíp našej viery a lásky. Život veriaceho človeka je na prvom mieste spoločenstvo s Bohom. Nechýba varovanie pred falošnými učiteľmi, preto je potrebné neustále rozoznávať duchov, či sú od Boha. Život veriaceho človeka sa má prejavovať katechizovaním a praktizovaním vzájomnej lásky.

Záverčná časť prináša niektoré aplikácie pre formáciu súčasných kresťanov. V dnešnej dobe je kresťan pozvaný, aby nežil svoju vieru súkromne a individuálne, ale ako súčasť Cirkvi, ktorá je sytená Božím slovom a Eucharistiou. Jánov list nás vyzýva, aby sme dokázali rozpoznať či to, čo nám je v živote ponúkané, je v zhode s Kristom a jeho učením. Nezastupiteľné miesto má katechéza. To znamená, že nemôžeme zostať na počiatocnej úrovni, ale naša vieru potrebuje prehlbovanie a dozrievanie. Rast viery sa uskutočňuje praktizovaním vzájomnej lásky, ktorá začína od najbližších. Každý deň je potrebné obnovovať naše rozhodnutie milovať Krista v každodenných situáciách a osobách, ktoré stretáme.

Autorka sa týmto dielom podarilo výborným spôsobom skĺbiť odbornosť s praktickou aplikáciou listu na dnešnú dobu. Hlavnou témou je spoločenstvo, ktoré prechádza rôznymi úrovňami od spoločenstva s ľuďmi v rámci komunity, cez spoločenstvo s Ježišom-Kristom cez duchovný život a sviatosti a vyvrcholuje v spoločenstve s Bohom. Posolstvo komentára je vystihnuté v samotnom závere, keď autorka uvádza: *„Kresťania v dnešnej dobe žijú vo svete, v ktorom sú veľmi silno ovplyvňovaní „svetom“ – prostredím, a preto je nevyhnutné, aby neustále nielen objavovali svoju skutočnú kresťanskú identitu, ale prítiažlivým spôsobom žili svoju pravú vieru v Ježiša Krista.*

František Trstenský

HĽADANIE CESTY. VÝZVY PRE CIRKEV.

Biskupský úrad Žilina, 2009. Počet strán 189. ISBN: 978-80-970117-0-3.

Život Katolíckej cirkvi na Slovensku prešiel počas dvadsiatich rokov veľkými zmenami. V posledných dvoch rokoch sa odohrali dve udalosti, po ktorých už nikdy nebude cirkevný život taký, ako predtým. Prvou udalosťou bolo prijatie Pastoračného plánu na roky 2007-2013. Nebol to prvý pastoračný plán. Ide však o dokument, ktorému síce možno vytknúť kaďečo, ale určite nie úprimnú snahu tvorcov chopiť sa príležitostí, ktoré pre Cirkev doba prináša a zároveň reagovať na opakované výzvy Svätého Otca, Jána Pavla II. k pastoračnému plánovaniu. Toto dielo je odvážnym plánom, možno príliš ambicióznym a prehnane idealistickým, napriek tomu nie je možné si túto prácu nevyšmúť. Ukazuje totiž zdravú túžbu popasovať sa s problémami doby, tu a teraz. A potom tu máme druhú zásadnú udalosť, ktorá natrvalo poznačila cirkevný život. Je ňou delenie slovenských diecéz. Ovocím rozdelenia je aj Žilinská diecéza. Nová diecéza je ako dieťa, ktoré robí prvé kroky. Je možno preto viac než symbolické, že sa miestni kňazi rozhodli vydať zborník prác, ktoré nazvali „*Hľadanie cesty. Výzvy pre Cirkev*.“ Pri pohľade do jeho vnútra si môžeme všimnúť pestrosť tém i autorov. Všetci hovoria o budúcnosti. O evanjelizácii, ktorá je spojená s Cirkvou a každou oblasťou života. Preto hovoria aj o kňazoch alebo o médiách.

Obavy z budúcnosti

Práca žilinských kňazov je o to vzácnejšia, že nadšenia pre evanjelizáciu je príliš málo. Mnoho kňazov i laikov sa s veľkými obavami díva do budúcnosti. Aj slovenská spoločnosť je vystavená sekularizácii. Mnohí svedomití a čestní ľudia, veriaci i neveriaci, pociťujú bezmocnosti nad úpadkom hodnôt, ktoré sa ešte pred dvoma desiatkami rokov zdali ako pevné, ba nezvratné. Mnoho kňazov pociťuje bezmocnosť nad procesmi, o ktorých si myslia, že nedokážu nijako ovplyvniť. Sekularizácia možno prekvapuje dravosťou. Je však zároveň veľkou výzvou hľadať nové spôsoby ohlasovania evanjelia v dnešnom svete. Hľadanie cesty je hlavnou ideou tejto knihy. Je mottom nielen pre Žilinskú diecézu, ale pre Katolícku cirkev na Slovensku prostredníctvom pastoračného plánu. Snažiť sa prísť do cieľa prostredníctvom plánu sa v Cirkvi stále stretáva s veľkou dávkou nedôvery. Pastoriácia veriacich funguje stáročia a bez plánovania. Bolo to naozaj tak, a v tradičných katolíckych regiónoch to dodnes takto funguje. Zároveň musíme priznať, že ak chceme byť vnútorne pripravení čeliť procesom, ktoré nás vťahujú do seba, jednoducho potrebujeme niečo robiť. Je to presne ako s našou imunitou. Buď si ju v čase chrípky cieľavedome posilňujeme, aby sme náporom vírusov dokázali odolať alebo neurobíme nič, a tak len každým dňom zvyšujeme pravdepodobnosť, že skutočne ochorieme.

Všadeprítomná kríza

Niekedy sa zdá, akoby v kríze bolo všetko: rodina, mládež, cirkev, kňazstvo, hospodárstvo, politika. Sme akísi krehkí, málo odolní. Najviac sa to odráža v rodinách a manželstvách. Tie hrozivé čísla o počte rozvodov hovoria veľa o vnútornej nestálosti, o našej nepripravenosti a nezrelosti správať sa zodpovedne a neraz vydávajú svedectvo aj o našej neochote oboťovať sa. Niet manželstva, ktoré by neprešlo krízou. Všetko závisí, ako sa ľudia ku kríze postaví. Dnešní manželia, ale aj kňazi, majú, žiaľ, oveľa menej zábran vzdať sa celoživotného sľubu, ktorí urobili. Je to realita, ktorá len potvrdzuje, že pohľad Cirkvi na človeka ako na stvorenie poznačené dedičným hriechom, je až príliš pravdivý. Slovo „kríza“ sa skloňuje vo všetkých pádoch a týka sa aj Cirkvi. Mnohí veriaci majú pocit, že Cirkev je nečinná, nepružná, nedokáže včas reagovať, nevie osloviť, je prešpikovaná diletantstvom vo svetských veciach. Avšak zborník sa nazýva „*Hľadanie cesty. Výzvy pre Cirkev*“, a hovorí o budúcnosti. Všetci vieme povedať, čo sa nám nepáči, aké ťažkosti sa nás dotýkajú. Ale nedokážeme už presne povedať, čo by sa malo urobiť, aby sa veci zmenili. Ak hovoríme o budúcnosti pre Cirkev, mali by sme si položiť predovšetkým otázku: Máme predstavu, akú Cirkev chceme mať o pätnásť či dvadsať rokov? Hlavnou inšpiráciou zostáva vždy Božie slovo. Hovoriť o budúcnosti znamená porovnávať. Vidieť dnešný stav a vedieť, čo na ňom chceme zmeniť. A toto sú veci, ktoré sú konkrétne a bytostne sa nás dotýkajú. Ako máme pracovať s deťmi a mládežou, aby naše chrámy boli plné aj o dvadsať rokov? Ako spravovať Cirkev, aby sme dokázali živiť kňazov, katechéto, sociálne služby či snáď raz aj pastoračných asistentov? Ako komunikovať so štátom, aby sme si zachovali vnútornú slobodu, ktorá by nám nebránila otvorene pranierovať neduhy spoločenského života i konkrétnych ľudí? Tieto otázky sú až príliš konkrétne. Nemusíme sa nimi zaoberať, ale ony zostávajú visieť vo vzduchu. Nemôžeme sa ich zbaviť, lebo sú prejavom znakov čias.

Teológia Zeleného štvrtka

Na morálny úpadok Západu sa môžeme dívať dvojako: z pohľadu Cirkvi i z pohľadu spoločnosti. Môžeme spraviť sociologicko – kultúrnu analýzu, ktorá nám umožní pomenovať spomínané javy. Ale rovnako je našou úlohou reflektovať Božie slovo a pri jeho kontemplácii hľadať východiská pre každodenný život. Zdeno Pupík si vo svojom príspevku „Vnútorná obnova ako cesta Cirkvi“ jasne uvedomuje tento problém, keď hovorí, že potrebujeme novú slovenskú teológiu. Naozaj sa zdá, že dozrel čas, aby sme nad tým premýšľali. Keď hovoríme o teológii, nemáme na mysli nejakú abstraktnú vedu, ktorej rozumie len pár zasvätených. Lebo skutočne dobrá teológia sa usiluje napomôcť chápať Božie slovo v konkrétnom priestore

a čase. Ak toto nedokáže, alebo nebudaj Slovo s veľkým S zahmlieva, neslúži ničomu. Vyvstáva základná otázka: Čo sú neoddeliteľné predpoklady slovenskej teológie? Čo nesmie ignorovať teológ tvoriaci na Slovensku, aby jeho práca priniesla relevantné výsledky pre cirkevnú komunitu? Priznajme, že týmito témami sa zatiaľ nikto podrobne nezaobrá. Avšak aj v súvislosti s prednáškou Ladislava Stromčeka, ktorý bravúrne analyzuje *communio* – ekleziológiu veľkého teológa a súčasného pápeža, Jozefa Ratzingera, si dovoľím vysloviť, že ak hľadáme intuitívne v Ježišovom poslanstve záchytný bod, ktorý by sme si mohli osvojiť ako východisko pre naše teologické úvahy, je to Zelený štvrtok. Priestor služby, okamih spojenia ľudského s božským. Premena nedokonalého na dokonalé, avšak len vďaka obetavej službe, ktorá nepozná hranice. Teológia Zeleného štvrtka by sa mala stať slovenskou teológiou. Môže byť liekom na dozívajúcu chorobu cirkevného triumfalizmu a bránou ku Kristovmu obrazu v každom človeka. Ako bolo spomenuté aj v zborníku: bez novej slovenskej teológie nie je možná ani nová pastorácia.

Čo treba robiť

Autori zborníka vo svojich príspevkoch neraz hovoria, čo treba robiť. Za výstižné námety ku životu Cirkvi možno považovať aj slová Samuela Huntingtona z jeho svetoznámej knihy „Stret civilizácií“. Huntington pomenúva štyri oblasti morálnej krízy Západu: nárast asociálneho správania (zločinnosť); úpadok rodiny (rozvody, potraty); úpadok sociálneho kapitálu (strata nezištnosti, dobrovoľníctva) a klesajúca úroveň vzdelania. Všetky tieto indikátory sa vzťahujú aj na Slovensko. Ak sa pýtame, kam nasmerovať aktivity Cirkvi, novú evanjelizáciu, odpoveďou sú tieto oblasti. Pri hľadaní riešení by si práve kresťania mala byť vedomí rizík, ktoré ich sprevádzajú. Konanie mnohých ľudí je totiž poznačené zásadnými protirečeniami. Na jednej strane sa všade hovorí o ľudských právach a dôstojnosti. Na strane druhej sme však príliš často svedkami toho, že to tak nie je. Zachraňujeme veľryby na pobrežiach, ale nevieme, či nechceme zachrániť nenarodené deti. Prejavujeme súcit nad opustenými zvieratami v útulku, sme však málo citliví na chudobu a biedu. Hoci žijeme v pluralitnej spoločnosti, kde potrebujeme komunikovať, podľa slov Svätého otca Benedikta XVI. si musíme byť ako katolíci vedomí, že niektoré témy sa nikdy nesmú stať predmetom obchodu a neslobodno ich relativizovať. Medzi ne bezpochyby patrí rešpektovanie výhrady svedomia, právo rodičov na náboženskú výchovu detí, rešpektovanie rodiny ako zväzku muža a ženy, či ochrana života od počatia po prirodzenú smrť.

Vernosť evanjeliu

Budúcnosť Cirkvi na Slovensku je závislá od vernosti evanjeliu. Pastoračný plán, o ktorom hovoria viacerí autori zborníka, je významnou pomôckou k tomu, aby sa to podarilo. Zdá sa, že budúcnosť Cirkvi možno podľa autorov stotožniť s dvoma úlohami:

otvorená komunikácia a zachovanie identity. Cirkev nemôže byť uzavretým getom, ale ani spolkom, kde vládne náboženský synkretizmus. Rozhodne sa však môžeme stať komunikujúcim spoločenstvom: dovnútra i navonok. Táto túžba sa dá rozmeniť na drobné. Komunikáciu potrebujú ľudia vo farnostiach, v diecéze. Cirkev potrebuje komunikovať s verejnosťou. Tá druhá úloha sa na prvý pohľad javí ako zbytočná. Ale nie je to tak. Prežívaná pluralita znamená veľa ponúk. A kde je veľa ponúk, tam je aj väčší nápor na zodpovedné zdôvodnenie vlastnej voľby. Úloha zachovať si identitu je teda predovšetkým o hrdosti na Krista, na vlastnú vieru a príslušnosť ku Katolíckej cirkvi.

Túžba provokovať

Za oných čias sa stretli dvaja vedúci kádrových oddelení a jeden sa pýtal druhého: Prosím ťa, poraď mi, ako to robíš. Máš vo fabrike tristo zamestnancov a preveríš ich za týždeň a ja sa s tými svojimi dvoma stovkami trápim dva mesiace. A on mu odvetil: Vieš, ja ich zavolám do sály a oznámim im, že Američania práve obsadili Prahu. Polovica začne tliekať, tretina sa zlakne a s tým zvyškom si už rýchlo poradím. Keď si prečítate zborník kňazov Žilinskej diecézy, môže sa Vám stať čosi podobné. Môžete tliekať, ale aj zlaknúť sa. V každom prípade, toto dielo hovorí o budúcnosti, preto si zasluhuje našu pozornosť. Skrýva sa za ním štúdium, duchovný život a intuícia každého autora. Kniha *Hľadanie cesty. Výzvy pre Cirkev*. analyzuje súčasnú postmodernú situáciu, upozorňuje na problémy a snaží sa opatrne hľadať nové riešenia, ktoré by apoštolát Cirkvi spravili plodným a zaujímavým. Treba oceniť, že títo mladí teológovia a kňazi si súčasný stav nielen uvedomujú, ale podrobujú ho kritickej reflexii, z ktorej sa snažia „vydolovať“ miesta, na ktorých sa dá stavať pomyselná budova Cirkvi ďalej. Tento sympatický pokus má ambíciu stať sa zdravou provokáciou k hlbšiemu premýšľaniu, ktorého v týchto časoch nie je až tak veľa.

Anton Ziolkovský

JURAJ KAMAS:

ÚLOHA OHLASOVANIA. KOMENTÁR K TRETEJ KNIHE KÓDEXU KÁNONICKÉHO PRÁVA.

Vydavateľstvo Viena, Košice 2010. Počet strán: 154. ISBN: 978-89232-88-8.

Začiatkom roka 2010 uzrela „svetlo sveta“ ďalšia knižná publikácia z oblasti kánonického práva v slovenčine. Ide o komentár k tretej knihe Kódexu kánonického práva, ktorý napísal Juraj Kamas.

Autor knihy je kňazom Košickej arcidiecézy. Teologické štúdiá absolvoval v Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave ešte pred pádom „železnej opony“ a po roku 1989 a po nástupe súčasného košického arcibiskupa Mons. Alojza Tkáča do úradu košického biskupa študoval v Ríme na Fakulte kánonického práva Pápežskej Gregorovej univerzity kánonické právo, kde získal licenciát i doktorát. Po návrate na Slovensko začal pracovať ako kancelár Arcibiskupského úradu v Košiciach. Je farárom farnosti Valaliky i cirkevným sudcom Metropolitného súdu v Košiciach, odborným asistentom na Teologickej fakulte Katolíckej univerzity. Od človeka jeho odborných kvalít by sme očakávali, že sa bude viac a dôslednejšie angažovať vo vedeckej a odbornej publikačnej činnosti. Preto s veľkou radosťou vítame jeho publikáciu o učiteľskej úlohe Cirkvi.

Štruktúru práce autor rozčlenil podľa usporiadania obsahu tretej knihy kódexu: doktrínálne princípy, služba Božieho slova, kázanie božieho slova, katechetická výuka, misijná činnosť, katolícka výchova, školy, katolícke univerzity a iné inštitúty vyššieho štúdiá, cirkevné univerzity a fakulty, spoločenské oznamovacie prostriedky, vyznanie viery. Spôsob spracovania jednotlivých tém je pragmatický: autor najprv cituje celý text (resp. texty) kánona a potom text komentuje. Jedna sa o klasický spôsob pojednávania o normatívnych textoch kánonického práva. Tento štýl pojednávania si dovoľím prirovnať ku štýlu známeho komentátora kánonických noriem kódexu z roku 1917 Istvána Siposa v jeho opakovaných vydaniach knihy známej ako *Enchiridion Iuris Canonici* (napr. Pécs 1940). Siposov komentár je veľmi dôsledne prepracovaný, vysvetľuje mnohé veci a často poukazuje na historický vývoj. Kamasova práca je dobrá a užitočná, ale som presvedčený, že jeho erudícia sa mohla ešte výraznejšie prejaviť. Už aj preto, že k tretej knihe kódexu jestvuje v slovenčine iba komentár otca biskupa Filu z čias, keď ešte vyučoval kánonické právo po roku 1989 na bratislavskej teologickej fakulte. Kniha chýba úvod i záver. Zdá sa, že kniha sa zrodila ako ovocie pedagogického pôsobenia autora s cieľom poslúžiť poslucháčom a teraz ako knižná publikácia aj iným čitateľom, ktorí sa kánonickým právom zaoberajú. Pojednávanie o jednotlivých problémoch má nádych určite ľahkosti, ktorý je pre Kamasu charakteristický ako ho poznajú odborníci a poslucháči z jeho prednášok na konferenciách. Autor sa v spleťosti a zložitosti problémov pohybuje s veľkou ľahkosťou, čo prezrádza vysokú erudíciu a odbornosť. Poznámky

v texte aj pod čiarou toto len potvrdzujú: autor má toho veľa prečítaného, naštudovaného, pozná úradné učenie Cirkvi, pozná názory autorov a komentátorov, zahraničných i domácich. Štýl jeho pojednávania je teda prístupný, dobre sa číta, pôsobí jednoducho a bezprostredne. V každom prípade sa žiada túto knihu privítať na „slovenskej pôde“ a jej autorovi sa za ňu poďakovať. Určite bude užitočnou pomôckou na slovenských fakultách, kde sa prednášajú teologické disciplíny a medzi nimi kánonické právo, tak pre vyučujúcich i pre študentov.

Žiada sa spomenúť aj ďalší aspekt úžitku vydania tejto publikácie. Podľa môjho názoru knihu by si mali preštudovať – a podčiarkujem, že dôsledne preštudovať – aj kolegovia odborníci z oblasti kánonického práva a katolíckej teológie. A následne pristúpiť k písanej či ústnej forme odbornej diskusie na niektoré témy načrtnuté v Kamasovej knihe. Lebo i keď sa v knihe autor dôsledne pridrižiava úradnej náuky Cirkvi – čo je dobré vzhľadom na pedagogické určenie knihy – predsa niektoré témy otvárajú možnosti odbornej kánonicko-vednej a odbornej diskusie. Kánonické normy – mám na mysli najmä cirkevné zákony ako ľudský „produkt“, nie normy božieho práva – nemajú skostnatelú štruktúru, naopak predpokladajú určitý vývoj, či zmenu a teda aj odbornú diskusiu. Aj z tohto dôvodu Pápežská rada pre legislatívne texty je v kontakte s národnými spoločnosťami kánonického práva, napomáha tejto diskusii a chápe ju ako odbornú službu v oblasti tvorby či potrebných úprav cirkevnej normatívy. Odborne rástť možno len v diskusii pri riešení praktických či hypotetických typových problémoch. Keďže tu možno vidieť a rozpoznať božský i ľudský aspekt Kristovej cirkvi a najmä úsilie cirkevnej vrchnosti, aby „vonkajšia tvár Cirkvi“ odrážala čo najvernejšie, čo v Cirkvi existuje ako božský prvok, ako niečo, čo je „z Božieho ustanovenia“ či, ako to nazýva kódex „*ius nativum Ecclesiae*“; som presvedčený, že to v konečnom dôsledku poslúži aj rastu osobnej viery i kvalite pastoračnej služby. V tom je kánonické právo fascinujúcou teologickou disciplínou, ktorá učí aj cez ľudskú škrupinu nedokonalosti a slabosti, veriť a milovať Cirkev ako Božiu ustanovizeň, ako „znak a nástroj spásy“, „*signum et instrumentum salutis*“ (LG 8).

Ešte raz vyjadrujem vďaka autorovi a knihe želám veľa šťastia na jej „cestu“ k čitateľom. Nech prinesie veľa duchovného úžitku všetkým, ktorí ju budú čítať.

Ján Duda

NOVÉ HORIZONTY

ČASOPIS PRE TEOLÓGIU, KULTÚRU A SPOLOČNOSŤ

ČÍSLO 1/2010

ROČNÍK IV.

VYCHÁDZA ŠTVRŤROČNE

Zodpovedný redaktor:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Výkonný redaktor:

ThLic. Anton Ziolkovský, PhD.

Redakčná rada:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

ThDr. Martin Koleják, PhD.

ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

doc. ThDr. František Trstenský, PhD.

ThLic. Anton Ziolkovský, PhD.

Mgr. Marián Jabrocký

ThDr. Branislav Kluska, PhD.

SLLic. Pavol Zvara

Redakčný kruh:

ThDr. Marcel Cibik

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

ThDr. Alojz Frankovský, PhD.

ThLic. Marek Haratim

doc. PaedDr. ThLic. Alojz Kostelanský, PhD.

ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

Mgr. Terézia Rončáková, PhD.

doc. ThDr. František Trstenský, PhD.

doc. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.

Grafická úprava:

Mgr. Marián Jabrocký

Jazyková spolupráca:

Mgr. Dagmar Jurašková

Anglické texty:

Marek Hrubčo

Adresa redakcie:

Nové Horizonty

Spišská Kapitula 13

053 04 Spišské Podhradie

E-mail:

novehorizonty@gmail.com

Web:

http://www.novehorizonty.sk

Cenzor:

ThDr. Alojz Frankovský, PhD.

Imprimatur:

Mons. prof. František Tondra, spišský diecézny biskup

z dňa 16. 10. 2007, č. prot. 11/2007

Evidenčné číslo:

EV 3671/09

ISSN 1337-6535

EAN 977133765400604

Vydáva:

Klub priateľov Ferka Skyčáka

Tlač:

Tlačiareň Kežmarok

Informácie pre predplatiteľov:

Predplatné na rok 2010 - 6 €.

Odporúčaná cena jedného výtlačku - 1,5 €;

v predajniach Lúč a SSV - 2 €.

Objednávky na predplatné vybavuje: Klub priateľov Ferka

Skyčáka, Za Hornádom 4/7, 052 01 Spišská Nová Ves.

E-mail: kpfs08@gmail.com.

Pre prispievateľov:

Príspevok písať v programe Microsoft Word, typ písma Times New Roman CE, veľkosť písma 12, riadkovanie jednoduché, poznámky pod čiarou, bibliografia za textom článku. Rešpektovať spôsob citácie podľa už zverejnených článkov a iných príspevkov. Brať do úvahy, že cieľovou skupinou je katolícka inteligencia a čítajú ho najmä laici.

Rozsah príspevku 4-8 strán formátu A4. Štruktúra štúdie má v úvode náčrt problému (status questionis) a v závere jeho možné riešenia.

K štúdiu treba priložiť:

1. názov a abstrakt v slovenčine a angličtine;

2. kľúčové slová v slovenčine;

3. krátky profesný životopis.

Príspevky adresovať na novehorizonty@gmail.com.

O zverejnenie textu možno žiadať iba vtedy, ak ešte nikde inde nebol zverejnený. V opačnom prípade redakčná rada rozhodne o jeho nezverejnení. Redakčná rada si vyhradzuje právo rozhodnúť o zverejnení alebo nezverejnení príspevku.

Uzávierky v roku 2010: 30. 1., 30. 4., 30. 7., 30. 10.

Klub priateľov Ferka Skyčáka:

Je občianske združenie katolíckych intelektuálov, zaregistrované Ministerstvom vnútra SR dňa 8. augusta 2008 pod číslom spisu VVS/1-900/90-32348. Základné zásady sú zverejnené na webovej stránke <http://www.novehorizonty.sk>.

Sponzorské príspevky môžete poslať na tento účet:

4390017104/3100.

Prosíme Vás taktiež, aby ste nás o svojom dare upozornili aj prostredníctvom emailu, aby sme sa Vám mohli poďakovať.

